

EDITURA ALBATROS

AURELIAN TRANDAFIR

LINIȘTEA

-ROMAN-

Părinților – bunilor mei

CAPITOLUL I

1

La pas nezorit, aga Matei din Brâncoveni drumetea în noapte către Țara Ardealului cu câțiva boieri de nădejde; erau acolo Aslan, Gorgan spătarul și dumnealui Barbu Brădescu, însoțiți de alți slujitori ce aveau rost de pribegie către Rakoczi, strălucitul principe spre care li se îndreptau nădejtile.

De câteva luni, norodul țării, nemaiputând răzbi dările cerute de boierii lui Leon Vodă, se zbătea ticăit, cerând să afle izbavă prin fapta acestor zurbagii și era greu.

Se spuneau vorbe urâte pe seama domniei și Leon Vodă aflase cărteala țării de la oameni vânduți și slovesnici, așa încât pusese grămăticii să scrie arz către padișah, ca dările să se mai ostoiască.

Rugă zadarnică, așteptată un timp și uitată de vremuri; haraciul crescuse și teama de mazilie îl făcu pe domn mai lung la unghii de cum fusese. Așa, din om în om, boieri de țară hotărâseră să-nceapă drum de răzmeriță, drum greu și pândit de primejdii. Făcuseră sfat după utrenie și în dimineața aceea posomorâtă glăsuise dumnealui aga Matei,

hotărând să-l alunge pe Leon Vodă.

Ardeau lumânările și Ioan Vornicul, boier de sfat și taină, spusese că vremile aduc schimbări dar trebuie împinse din urmă și astfel, nesocotind pravila domnească, se apropiau de plaiul Vâlcanului în liniștea câmpului de toamnă ruginită. Caii, aflând în nări mirosul fânului dospit de roua nopții, boncăluiau în rotiri, dând lung nechezat către zarea de fum ce se mistuia undeva departe, ca o leșie aruncată la margine de cer pustiu și somnoros încă.

Un vânt rece, fluturat de pâcla aruncată, călătorea în câmpie, apoi, de după dealuri se arată soarele, ca un cazan de smoală ce da în aramă, zvârlind către pieptul pribegilor dăre și panglici sângerii în acea preveste de sabie.

Aslan glăsuia către aga Matei întâmplări de demult, din alți ani și boierii ascultau faptele de fală, clipind rar, cu ochii spre visarea vremilor, când slujiseră brațul drept și neînfricat al strălucitului Mihai voievod.

Bătrânul înșira peripețiile trăite atunci de viteazul domn, în iernile aspre, când treceau hăulind Dunărea înghețată, ducând spaimă de sabie muntenească în viscol hâtru și hai-hui.

Boierii și slujitorii ascultau tăcuți vraja cuvintelor; în față, la o aruncătură de praștie, câțiva gonaci scrutau zarea săltând în șei spre a afla calea pe care urma s-o dibuie pâlcul pribeag.

Îl încântau peste măsură pe aga Matei vorbele glăsuite cu tâlc de moșul Aslan, parcă dinadins zise, ca în pustiirea

trecutului să deslușească glasul de trâmbiță al trăirii de mâine; poate de aceea își curma șirul gândurilor spre a zări obrazul celuilalt, în tresărire ciudată și ceva rosturi pricepute.

Câte cumpene fluturau neștiut în cugetul lui aga Matei! Slujise și el acel braț, văzuse și el ochii ce înfricoșau spahii și ienicerii, dar harța peste apa Dunării n-o trăise.

Deodată gonacii dădură chiot lung, semn de primejdie și zăticnire și-n marginea plaiului, oșteni și slujitori domnești

grăbiră la întâlnire.

— Or fi oamenii lui Leon vodă? șopti nesigur bătrânul Aslan.

— Dar cum a aflat? dori să știe aga Matei.

— În cimotoia pământului nostru sunt și spuitori, cinstite agă. Parcă dumneata n-ai ști! Mulți și păcătoși, de nu-i mai oprim la vorba lor șerpuită...

— Apoi om vedea ce și cum, zise și dumnealui Gorgan spătarul, dând să-și afle paloșul la îndemână.

Gonacii pribegi se întoarseră spre ai lor în frâu slobod și pe țarina răscolită caii se rotiră înspumați.

— Vin oștenii hapsânului, boierilor! zise unul din ei găfâind.

— Și ce-i? se ridică în șa aga Matei. Vă e teamă?

Caii necheză în alte sforăituri de grea încercare și-n val-vârtejul iscat, pâlcul oștenilor din straja orașului își arată numărul, având cap un căpitan roșcovan ce-și învârtea armăsarul în cruntă iscodire.

— Hei, călătorilor! Cine sunteți și ce duceți cu voi? răcni el.

— Păi suntem români și purtăm gând către Țara Ardealului, răspunse aga Matei.

— După grai sunteți ce glăsuiți, că n-oți fi nemți! Dar cale liberă într-acolo n-aveți! se auzi din partea potrivnică.

— Poftim să ne ducem în binele țării și de ți-s graiul și inima alături vrem și făptura dumitale cu noi, vorbi Barbu Brădescu.

— Dar cu ce izbăvire umblați? iscodi șiret căpitanul domnesc.

— Să cerem ajutor lui Rakoczi! se foi neliniștit aga Matei.

— Avem poruncă aspră de la domnie să vă-nturnăm din drum, își goli șiretenia căpitanul. Cale silită înapoi! mai zise el împăunat.

— Înainte, boieri! Dacă-i vorba să ni se zăticnească pornirea curată, n-om aștepta zapis domnesc și zâmbetul ăstora! se auzi din nou glasul aprig al lui aga Matei.

Serdarul Mareș își struni armăsarul lângă cinstita față boierească, ghicind parcă învălmășeală crâncenă urmând și

atunci, din spatele pâcului, o săgeată își croi aripă spre pieptul boierului său. O clipă de umire și-un licăr luminos în ochii serdarului; șuierul săgeții plesni în pieptul său și el se prăbuși încovoiat pe coama calului.

— Câine! șuieră aga Matei.

Zburară săgeți. Oștenii se aruncară în luptă în dârjă mare, croind unii în alții cu paloșe zvâcnite scurt.

Gorgan având în frunte voinici de nădejde, vântură câteva capete cu paloșul și ceata lefegiilor domnești, aflată la strâmtoare, își struni pornirea făloasă în groaznică fâlfâire de plete, pierzându-se dincolo de poiană.

Descălecară tăcuți, apropiindu-se de trup tânăr și plecat spre alte zări.

— E necaz, măria ta? îndrăzni Barbu Brădescu spre viitorul domn. Acesta își întoarse chipul spre boierul său și-l privi mirat. Nu-i veneau pe măsură vorbele zise acum, la

ceas de supărare, mai ales că flăcăului i se zbătea pieptul între noapte și zi. Colinda spre câmpie o adiere și aga Matei zise:

— Vreau să crez că nu-i necaz mare dar nu știu...

— Să-l purtăm spre ocine și să-l dăm în grija cuiva, își dădu cu părerea Aslan.

— Bine cumpănit, dar e o piedică și dumneata o ghicești, vornice.

— O știu dar nu mi-i teamă.

— Cum și-n ce chip?

— Aici lângă Jiu, am un om de nădejde, un preut legiuit în credința de bine a țării și-n pasul nostru către străini.

— Cred, măria ta și socot că-n ghenar flăcăul se va înfiri și va fi lângă noi.

— E bine și e rău, a răspuns aga Matei cu fața spre soare tânăr. Flăcăiașul serdar va găsi tihnă și se va înfiri... Asta e bine. E rău că presimt ceasuri de cumpănă, că ne tăiem aici

în holda noastră, cu neamul nostru.

Aga Matei și-a purtat brațul către trupul serdarului și a tăcut apoi, tulburând apa stătută a minților, a dat semn de plecare grăind:

— Ridicați trupul și-om călări unde-i zisa vornicului nostru...

— Să grăbim! glăsuiră ceilalți.

— Dar ia spune, vornice, e departe acel preut al dumitale? Și n-or afla oamenii domniei c-am călcat satul? întrebă aga, purtând încă în suflet apa nelinistii.

La asemenea vorbe, Aslan tresări, spunând:

— Aici e loc de chibzuire, măria ta! Preutul de care zisei ne dă binețe la două ceasuri, la malul Jiului, în astă parte...

Și vornicul ieși în trap înainte, arătând spre locul unde urma să afle odihnă și mai cu seamă vraci pentru serdarul Mareș.

Caii călcau drumul încet, la pas legănat, apoi trecură pod de piatră și rugina pădurilor se arată undeva în zare, aproape, tot mai aproape. După o vreme de mers, poposiră și ținură sfat la un târg de vite, cu lume multă și cheflii...

— Olăcanilor! Nu potcoviți armăsarii? auziră ei. Bolerul lătră și întoarse zambet spre cel ce vorbise, stăruind cu privirea asupra lui; nu era slujitor domnesc, se vedea.

Proptindu-se în pragul hanului, fierarul le făcu semn și-n foirea aceea o zdreanță de cântec străbătu ulița:

*Mărăcine înfloriiit
Tare m-am mai cătrănit,
Că sosește bătrânețeaaaaaa...
Și-mi alungă tinerețea...
Păi se miră cârciumarii,
De unde aflu eu banii...*

— Ce-aud? îngăimă aga Matei.

— Nimica, măria ta. Or fi niscaiva bețivi ce-și îndulcesc

amarul prin aste locuri lăsate de Dumnezeu.

Dar aga Matei auzise și se înflorase. Își socotea anii ce-i mai avea de trăit pentru țară, simțind o grabă în trup și mai ales în minte.

Se țineau aproape de coama pădurii, ocolind noroaiele ascunse sub ochiuri de apă stătută. Păreau un fel de negustori ce-și duc grijă de a curmeziș spre târguri depărtate, dacă n-ar fi cărat cu ei flăcăul rănit, cu fruntea picată în șa, ușor sprijinit de spate. Stoluri răzlețe de păsări fâlfâiau spre lăstărișul pădurii. Răscruci de drumuri se iveau lângă fântâni, niște cumpene singuratică în lumina amiezii, negre de ciori, în câmpul gol.

Aga Matei își tot cârmea calul să poată zări fața serdarului Mareș, cel care nu pregetase să apere viața domnului ce-l doreau toți, de-avea să fie vrerea Celui de sus.

Flăcăul simțea ca în vis pe frunte, mângâierea ștergarului rece, adus mereu de gonaci cu schimbul. Încerca să deschidă ochii, să privească în jur dar pleoapele grele stăruiau în nemișcare și întuneric.

Se lăteau cercuri și se spărgeau pe fața unui lac dureros, apoi începea iar din piept, unde rana îl ardea cu fiecă copită adâncită de roib în pulberea drumului.

— De era otrăvită, într-un ceas închidea ochii pentru vecie, zise vornicul Aslan, ghicind parcă temerile viitorului domn.

Aga Matei zâmbi blând, ca și cum vorbele i-ar fi adus un dar scump pe care-l vedea în ochii voinicului și se silea să-l poarte bucuros.

— L-am pipăit și-i fierbințeală...

— A grăit ceva domnia-ta? întrebă Aslan.

— Mai că vorbeam cu mine, vornice... Chibzuiam drumul cel greu cu o vreme mai înainte. Că, vezi, mergem acum pe cărări ascunse în taină mare și urcăm pe cărările credinței de mâine. Ce stavile ne-așteaptă, vornice, uite, asta aș vrea să știu...

Prins în vârtoarea întrebărilor nu băgase de seamă că e auzit și de ceilalți boieri apropiați.

— Ai nădejdea noastră alături, măria ta, și a poporenilor, zise Gorgan spătarul.

— Ai uitat trădătorii, boierule, glăsui aga Matei. Țara e încă sangeac turcesc și va să mai fie, până ne vom uni și om șterge pricile iscate din senin. N-avem oști, dar trebuie să le tocmim... Apoi, mai la urmă, vom căta să stârpim ciabcâii ce-și îndulcesc zilele cu firfirici din spinarea gloatei înșelate...

— Vulpoi ce-și țin viața din hârzob s-or dovedi mereu, că vorba ceea, pădure fără uscături nu se poate.

Tăcură. Aga Matei călărea ușor în stânga spătarului și-n ochi ducea pacea acelei zile tomnatice. Se potrivi apoi că drumul cotea spre alt pod și desimea pădurii se prelungi în lumina subțiată a padinei.

Și Iezerul, neștiut de Matei, apăru în gura văii, cu turla bisericii strălucind în mijlocul său. Trecuse demult amiaza. Satul era prins în liniștea lui, cu fața întoarsă spre apa Jiului care-i trecea ca o mână sub cap.

Preotul Vadim îi și zărise din coama dealului. Își avea casa

ridicată la margine, lângă ulița ce începea cu o troiță, acolo își dorise să-l știe oricine.

La cei cincizeci de ani duși, arăta încă rumen și se bănuia vioi, semn sigur al vieții liniștite și cumpătate.

Aslan îl știa de când slujise la Vieroși, sat pe lângă apa săracă a Vedei, când într-o clipă de rătăcire trăise amarul unei iubiri pierdute și nealinate, cu negru atlas și casă de brad lăsată pe sfori.

Găsise tihnă în povețele părintelui, scoase din cărți, își mișcase sufletul la înviorarea vinului dat și perdeaua minții i se potolise în în zumzetul stupilor de pe Valea Smeurii.

Își biruise blestemul fumului de tinerețe...

Pribegii dădură binețe și părintele mulțumi, după cuviința locului, plecându-și fruntea cu un pic de neliniște zburătăcită de râsul curat al tânărului de altădată, oploșit la casa sa. Când? Iată că nu-și mai aducea aminte, deși puneă gând lângă gând în scursoarea vremurilor bune și rele, un fum... Cu ce prilej? Parcă-l biruie o lumină de departe într-o iuțeală a firii...

— E dulce mierea stupilor, părinte? Ori a prins amăreală după vremile ce le trăim? spuse vornicul, văzându-l cum se folosește lângă ei.

— Afle domnia-ta că mierea din ograda mea e ca sufletul neîntinat al copilei ce ți-a fost dragă și pentru care, fie-mi iertat, te tulbur acum. Cât despre vremile vrăjmașe, or veni și s-or mai duce, mânate de taina aurului și-a măririi fără foloase.

— Albe vorbe glăsuiește sfinția-ta... Cu ce preț le-ai aflat? Părintele se scotoci în buzunarele largi ale anteriorului, căutând să dibuie vreun răspuns pe potriva simțirii și zise liniștit:

— Glumește, bag seama, domnia-ta, de-a venit ca să mă prețuie cu laude la casa mea și să mă mire...

Vornicul Aslan surâse ușor și zise:

— Altele ne-au adus aici, părinte... Ia te uită la porți!

Întorcându-se spre locul arătat, părintele zări pe cel căzut

în șaua într-o închinăciune și grăi:
— Imi spune cineva ca-l răniti și nu pricep pentru ce nu-l coborâți. Ori bateți cale spre alte locuri? Mi-ați aduce atunci supărăciune.

Ieșise în pridvor și preoteasa, aruncând priviri speriate spre porți.

— Aduceți-l! porunci aga Matei.

Dar părintele Vadim ieși înainte și spuse tresărind de-o părere de rău:

— Gazdă sunt și poftesc să-l port în casa mea eu.

Fără să facă altcumva, pași lângă oblâncul șei, în vreme

ce pribegii căutau cu adâncă nedumerire dovada de credință a preotului. „Iată, își spuse Matei, ce suflet ales pe aceste locuri!”

Părintele îl purtă fără ajutoare, dârz în spetirea ce-o voise, urcând agale treptele pridvorului unde jupâneasa da să sprijine fruntea rănitului.

Îl lăsa în grija ei și grăbi spre ceata boierilor, mânat de

oarecare socotință ce nu întârzie să le-o dea în vileag.

— După asfințitul sorelui va primi alinarea vraciului și va face treabă bună, socot. Apoi, la zece zile, va citi iar lumea într-o altă nedumerire; cea după nașterea de-a doua. Și-o să gustați cu el o razachie din câni sânguite de mâna olarilor de pe Iezer. Până atunci, domniile voastre s-or osteni în răzbirea resturilor prinse în arcan...

Matei râse în barba-i plină, urmat de toată gloata, zvonind bucuria ce-i podidise ochii cu lacrimi.

— Si dacă ne urmăm zodia în noapte, se supără sfintia-ta? spuse banulor vornicul Aslan, trăgându-și pletele pe spate, într-o mișcare zmucită.

— Ce griji vă apasă la asemenea poruncă a sufletului? N-ar putea domniile voastre să-mi deslușească?

Se auzea apa Jiului bătând în malul dinspre așezare și glasuri de poporeni, iviți să dea ochi cu ograda preotului înțesată pe negândite de acei oaspeți.

Pribegii se așezară osteniți în iarba galeșă, dând prilej trupurilor să se întremeze pentru alte îndrăzneli și Matei zise oftând:

— Am odihni noi șapte zile încheiate să auzim poruncile slujite de sfintia-ta! N-om rămâne însă decât până în zorii...

Ochii părintelui se veseliră într-o mare lucire. Era lucru sigur că se duceau soli undeva, poate spre Lehia, și-n gând purta pornirea să-i bucure cu o slujbă în taina ce nu le-o cerea dezlegată. Să le pomenească numele în cumpăna nopții, asta voia el.

Jupâneasa încheiase cu îngrijirile, lăsând lângă patul rănitului pe Ilinca, fata mezină a preotului. Se duse în celar, de unde veni într-un suflet, purtând în mâini oala cu răzăchie, apoi ieși la porți, să-ndemne om spre vraciul de seară.

Sorbeau pofticioși rachiul și jupâneasa aduse apoi din cuhnie pită și alte de-ale gurii, la care cei din solie se uitară într-o cucerire luminoasă și se înfruptară vârtos, luați cu vorba îndemnului de părintele Vadim.

Se încinse veselie în liniștea poienii și-n pacea gândurilor, aerul răcoros se umplu de crânț-crânțul cailor ce-și osteneau fălcile cu fân proaspăt.

Aga Matei nu uitase sfânta datorie dar, cum se întâmplase întorsătură la casa preotului ce nu mai contenea cu îndemnurile, n-avea decât să aștepte scurgerea aceluia timp priponit. Gândurile sale încercau însă căile de înlesnire aflate hăt-departe.

Însera la Iezer și tipsiile cu felurimi de bucate nu mai erau luate în seamă de la o vreme.

— Măria ta, să rugăm părintele pentru odihnă, mulțumindu-i pentru hrănirea din belșug, șopti Barbu Brădescu.

— Asta așa-i! adăugă vornicul Aslan, rotindu-și trupul puțin.

— Măria-sa? grăi preotul uimit. Dar cum?

Îi fu dat atunci să afle ce potecă străbat și-n ce izbăvire umblă. Ascultă mirat peste măsură, copleșit de viforoasa

știre; numai la asta nu s-ar fi așteptat credinciosul de la lezer...

Ce să însenineze măria-sa taman în ograda lui, bătând amar de câmpie, zău că nu se prea potrivea, că de i-ar fi dat cineva la iveală asemenea vorbă, n-ar fi crezut nicicum, sau l-ar fi luat în ciocul opincii ca pe unul ce urmează pildurile limbăriei muieresti. Și unde mai pui că-l ardea rușinea ca un ghimpe otrăvit, fiindcă se brodise că domnul stătea lângă sfinția-sa și privea către sprânceana dealului. Mare

minunăție! Să nu i se arate lui măcar un semn, har Domnului; avusese mereu închipuiri dar prapuri și steaguri nu-și amintea după trândăvia somnului de noapte.

Aga Matei rosti cu amărăciune nestăpânită:

— Măria ta! Măria ta! De nu m-aș ști albină, nu v-aș mai vrea stup. Prea vă zoriți în lustrul vorbelor și-n semeții de nume, pe care le schimbați ca pe malote la sindrofii!

Boierii se rușinară, parcă se ascundeau în ei. Mai cu seamă Barbu Brădescu.

— Ori veți fi precum vornicul Pătru care și l-a rânduie în Vasile al Lupului, ca la Bizanț, măcar că la Curtea din

Târgoviște, pricepe fiecare că lupul își schimbă părul au

— Glăsuiești în parâmii, măria ta! lămuri uscat la chip boier Mitrea, dar speranța noastră este aleasă și pentru ea purcedem către Țara Ardealului, că vremea s-a copt destul și de-acum își va rodi prilejurile.

— Domnul să v-ajute! făcu preotul.

— Măine-zi, în fața măritului Rakoczi, ni s-a întrupa talerul norocului și-al sorocului, care trăind laolaltă și șezând în întuneric au văzut lumină multă pogorând din țării, grăi iar boierul Mitrea.

— Atunci numele dumitale e un soroc și te-oi plăti sfătuitor, adăugă zâmbind aga Matei.

— Fariseii prețuiesc lumina ca s-o facă mărunțiș, măria ta. Slăbănogul de mine va s-o dea pe lumânări, ca să ne crească țara...

Desirat ca fumul de bordei, vrăciul păși în ogradă și-și țesu drum spre iatacul priveghiat, cu caciula lăsată pe mână stângă și slăbită într-o plată de binețe și cumsecădenii față de ograda plină de oaspeți străini. În spate ducea o traistă umflată cu ceva verzituri pentru fierturi de întrupare și spălare a rănilor obrintite.

Cu inima parcă venită la loc, preotul glăsui blajin:

— Iaca, v-o spun curat; mă rușinasem, Doamne ferește! Că gândii: domnu-i domn, cum să te pui taman, cu înălțimea sa la vorbe? Că vedeți, domniile voastre; frica de domn e scrisă în legea brazdei și se cuvine ochii să-ți pleci la chipul său

făcut din cei mulți ai țării. Dar să mă ierte măria sa. Aga Matei încuviința din cap în tulburarea inserării. Se ridică de jos cu niște vorbe amuțite pe buze, mistuite în vâlvătaia inimii. Urca și cobora iar în neliniște aga Matei; cumpănea să strângă oști și oameni de trebuință, gata oricând să alunge vrăjmașii prea mult pășuiți prin prostia și îngăduiala boierilor... Și apoi turcul prea puternic... Și el,

Matei, să-și plătească datoriile față de neam. Unde mai auzise așa ceva nu-și amintea.

Țipătului de huhurez dinspre câmpie i se alătură vorba părintelui și el tresări.

Ieșiră pe porți și-n mersul potolit al cailor ajunseră la lăcașul unde-i poftise părintele de la Iezer.

— De mi-o ajuta Domnul voi ridica așezări și-oi da porunci luminaților de buchii să slujească graiul țării ce-și va scutura umerii până la moartea mea, gândi pășind pe pietrele de apă rânduite una lângă alta.

La slujba de la Iezer, solia află că împărații pentru două lucruri s-au rânduiește pe lume, ca să facă dreptate și să ridice strambătăile de la mijloc, ca anul cel bun nu-l face mulțimea roadelor cât dreptatea stăpânitorului care cu pilda sa îndeamnă supușii precum împăratul Chitaiului, ce a pus mâinile pe coarnele plugului și-a făcut ogor.

Frumos glăsuiau cărțile...

...Se afla la curtea lui Rakoczi ce-l bucurase cu priviri de bună sosire de la început.

În prima noapte, oamenii soliei dormiseră duși, parcă slabi de virtute și el visase cărări albite de lună și chefnit de vulpi, ce se pare că înseamnă șiretenie. Se trezise în crucea nopții și ascultase straja somnului domnesc călcând ușor și-n teamă, în jurul multor fântâni.

A doua zi, de cu zori, o barbă albă, ce-ar fi fost chiar șambelanul curții, îl poftise în cancelaria princepelui, împreună cu Diicul, nepot de verișoară și stăpân al moșiei

Buiceștilor. Ceilalți mai dormeau încă în camere, osteniți.

— Supusul voștru, altețea-ta, auzi Matei.

Princepele sta cam galben și prea țeapăn, îmbrăcat cum era în niște haine înfiredate cu aur, croite din catifele de Louvain, îmbibate cu mirosul făcliilor din porțelanuri.

Heruvimii din icoanele meșterilor zugravi, covoarele grele de Persida și Ispahan își amestecau culorile într-un fel

strălucitor și proțăpit taman peste un ospăț cu îngeri, smălțuit în spatele tronului, mai spre sus.

Sărutară dreapta lui Rakoczi fără minciună și lingușire, vorbind despre multe fapte ce li se păreau fățărite și care nu picară la inimă princepelui. Dădură în vileag mai ales strâmbătățile de la străini și care loveau în țări mereu.

Boier Diicul aducea cuvinte repezite, dorind limpezirea apelor domniei cu un ceas mai devreme. Tăcură să iasă un om apropiat stăpânului său, apoi Rakoczi zise:

— Scrisori de taină sosite la curte grăiesc despre noua șiretenie a Porții... Veneticii din Fanar au împestritat Valahia și asta e un alt necaz care vă caută. Le-am gândit...

Princepele știa destule, se vede că iscoadele sale vânturau prin vecini cu folos dar se lăsa greu la învoiala ce-o voiau grăbită.

— Ne-am bucura să ne ajutați cu nemeșii, să-i stăm împotriva cât mai iute, vorbise liniștit Matei.

Rakoczi încuviință luminat de zâmbet și grăi despre rosturile viitoare, ale actelor de unire în fapte războinice contra turcilor poftitori la glia altora. În sinea lui se și vedea

conducând ostile cruciaților, câștigând bătălii ce-aveau să-i aducă faima în lume.

— Bine, bine, dar pentru domnia ta mai sunt și nevoi ale banilor...

— Cinstea de a fi oaspeții măriei-tale, le-o spulbera mai spre margine, îndrăzni boier Diicul.

Aflară mai apoi alte griji; vremile erau tulburi mai mult

decât s-ar fi arătat la prima vedere. Că se găsiseră nobilii să viermuie iar, cu pretenții la tron pentru văduva lui Bethlen. Trebuie să-i oprească la nevoie, să priceapă mai bine bătaia vânturilor din afară ce-și dau brânci și cer strânsură de oaste. De unde atâta poșidic, că doar țara e mâhnită destul cu atâția oșteni dați prin săbii și atunci? Că e destul să se vestească domnie nouă sau măcar zvon, că se deschid inimi ce nu le știai urâte și cârcoteli în rândul perucaților. Și azi, războaiele nu se mai poartă doar în iuțeala săbiilor, ci mai

ales cu tunuri de foc ce-și dovedesc rostul pe laturi sau la îndesimea oștirii. Nu vede cinstitul Matei cum merge lumea înaintea și Nemția au Turcia nu stau pe loc, ba chiar cată ponciș încotro locuim?

Cu mers încet, un omuleț rotofei se apropie și-n plecăciune smerită așeză tava argintată pe care abureau cafele de Mecca. Apoi se pierdu după perdelele grele, lăsându-i în dumicarea trebilor tănuite de-o parte și de alta.

Darurile scumpe fuseseră primite de principe spre a surpa din răceala adusă de vârstă și încurcături viclene ce se cereau îngrădite, astfel solia avea să fie înțeleasă pe măsura

astepțării, și odată ce-și vârâse în cap niște nazuri ale nemeșilor, era drept să le ale leacul.

Augustul principe se afla aproape de călătoria din viață și era scârbit de avuție, așa încât bănuielile lui Matei n-aveau rost.

Înțeleptele vorbe fură iar întrerupte de un tălmaci și-un pisar somnoros, ce-avea să întocmească act de negoț cu

Francia, pentru mărfuri subțiri, tânjite mai ales de nobile muieri, fiindcă – zicea princepele – ispitele lumii sunt multe și spre folosul omului.

Ieșind aceștia, Rakoczi spuse ca într-o visare;

— Grecii s-au îmbrăcat în lotri de la o vreme. Le-am strâns dârlogii ca să priceapă și chibzuim alte negoțuri, cu vad spre soare-apune.

Trecu ușor la necazurile valahului și zise iar, cu obrazul lipit de-speteaza aurită:

— Crede domnia-ta că va birui fără aur și-a zâmbi turcilor? Și dacă tot crede, pe ce se bizuie?

În jurul ușilor mari se auzeau vorbe și târșit de papuci și Matei se ridică, oprindu-se în mijlocul odăii, neștiind dacă să zâmbească ori să caute alt răspuns.

Princepele îi arăta drumul lingușirii și-l îndemna să pășească, să sărute în urcuș și să scuipe mai la urmă?

Peste limba țării și a slobozirii ei, scrâșnetul dinților sau închinări stricate? Nu s-a săturat înaltul Devlet cu atâtea supușenii grăite cu dulceață, spășite până la genunchi și încheiate cu sabie mai apoi? N-a fost chiar Mihai vodă unul din ei?

Ochii îi sunt deschiși mai abitir să vadă și să dibuie felul închinăciunii, înlăturând neliniștea de la Dunăre.

Măritul padișah va fi prins cu alte războaie poruncite de Alah cel strălucit. Toate se vor împlini cu trecerea anilor...

— Avem prieteni, alteța-ta, grăi Matei, mângâindu-și barba frumos pieptănată. Dacă mai trebuie, cine știe, va să

mai cumpărăm...

— Aha, făcu principele mormăind. Aha!

— De ani întregi, făgăduim Seraiului banii ceruți pentru a dobândi tuiurile domniei, ne punem bine cu schimni-aga și așteptăm clipa când vom lua crângul în cap. Astea au mai fost și s-or mai face, până se vor dumiri să ne lase stăpâni pe chiverniseala noastră.

— Vor făgădui liniște, răspunse cu îndoială Rakoczi. Onoarea lor e foamea...

Oricum, îi plăcuse lui Matei. De el va avea trebuință; vorbele potolite, sclipirea ochilor limpezi îl arătau fără greș cât de învăpăiați erau nobilii ce-i stricau somnul, secătuindu-i răbdarea.

— Ce rosturi ne dă alteța-voastră?

Rakoczi le vorbise cu mare înțelegere, le dăduse mai ales speranțe și asta însemna noroc dar și amăgeli deșarte.

Mai la prânz, masa servită cu toată pompa, ceremonialul trădând învățări din Apus, se cuibăriră în cugetul lui Matei.

Protecția princepelui avea s-o țină în taină când va ajunge domn, că numele prietenilor nu se vântură sub toate

urechile clăpăuge. Se simtea totuși tulburat între ai săi, biruit de neasemuita frumusețe a salonului unde li se aduseră mâncăruri alese, parcă plutitoare pe pâ râuri colorate și încinse.

De afară muzici divine întrețineau un clinchet dulce ce alunga plictiseala mesei îmbelșugate, dar aducând moleșeală spre amiaza zilei. Și nemeșii începură să se arate

după semeția băutului din pocalele boeme de cleștar, umplute cu vinuri potrivite bucatelor și mustățile lor lăbărțate, întoarse spre cearcăne în furculițe, se cam udaseră în rubiniu.

Diicul, petrecăreț din fire și voios, mustăcea luând cu plăcere meșteră câteva firicele de puf auriu, cănit, din barba unui mesean de la care auzea lucruri de mirare.

Când salonul se liniști, Rakoczi își îngădui o scurtă precuvântare cam ocolită și în pustiu, având darul să mute

nările aproapei Diicului. Voia să-l facă să priceapă rostul vorbelor prințepelui, dar mai avea să facă legăminte de ajutor, și acel mustăcios Kemeny îi lămuri ceva din treburile curții și-i răsă în obraz, arătându-și dinții albi, ca de copil dat pe lapte.

„Neîncrezător față de stăpânul său acest om, își zise Matei. Multe sunt pe lume și neînțelese o bună parte...” Prințepelul pare îngândurat de tortelul grecilor și el de toamna turcilor... Iar grâne și struguri, goștina și ceara de albine și câte altele, ce se pot rânduie pentru o țară bogată, cu poporeni răbdători, vătămați mereu în rosturile lor!

„Oare să fim mereu cu ochii pe Calea robilor și acatistea să ne bantue și să ne strângă în dungi? Prea des am inveninat fântânile, am ars grânele, iar necazurile s-au adunat, încât necrestate pe răboj le-am fi uitat... Pisarul poate știe ce spune, dar Diicul ar face mai bine să tacă, fiindcă gândurile nespuse sunt prieteni adevărați și nu te surpă ca niște cârtițe”.

Rakoczi încheie cu răsuflarea ostenită:

— Să închinăm, iubiți nobili, pentru dorita domnie a lui Matei, agă de Brâncoveni și zic ascultare tuturor ca vorbele noastre să rămâie sub taină...

Goliră toți iar Toldologhi, un nobil aprins la față și cu ochi cam lucitori, se alătură celor doi, de bună seamă dornic să audă snoave din alte părți, știind damblaua pisarului la răfuieli cu vin.

Dădu dovezi de mare cărturar Kemeny și Diicul află că, până să ajungă la curtea Ardealului, fusese didascăl, după ce un timp adunase mături de lămânări la o mănăstire din jurul Mureșului. Bogate timpuri acelea când tinerețea este stăpână și-ți dă brânci să te întorci acasă când își culcă cloșca puii... Astea le putea pricepe și boierul muntean, că doar calul tremură de istovire și solul de prea multă gândire...

Lui Kemeny îi cântaseră lăutari destui, chefuisse până dincolo de miezul nopților, necăjit de tălănițe mai la urmă darnice. După atâția ani se mai domolise, deși la unele prilejuri își jumulea din barbă pe ascuns. Și, fiindcă la o nuntă se aprind două lumânări, nu-și crezuse urechilor

auzind că dincolo de munti, muierile de noapte erau tunse și puse să-și ispășească păcatele în beciuri răcoroase. Acum, împăcat cu Saturn, el zgârâia în ascuns pilde prelucrate din înțelepți bătrâni, răscumpărând din păcatele iubitorului de viață zglobie ce fusese și-al căror rost îl rânduia pe hârtii scumpe de Veneția, spre lămurirea altora. Uneori avea nevricale din cauza statului îndelung ghemuit, cu ochii arși

la flacăra opaițului ce pâlpâia până în zori, când, dincolo de deal, cerul se roșea de lumina soarelui.

— Cine a scornit otrava îi știe și leacul, vorbi pisarul către urechea Diicului.

— Adică cum? întrebă acesta, strâns în pilda încâlcită a nemeșului.

Dar Kemeny nu se grăbi să dea răspuns. Avea nevoie de timp încrețit sau se mira. Pipăi pocalul, privind apoi cu ochii duși nicăieri, parcă zâmbind cuiva ce-ar fi stat pânditor în

umbră. Sorbi și zise șoptit:

— Soarele răsare dar și apune; viețile înfloresc și se ofilesc, iar vremea bună e mai apoi rece fulguire... Înseamnă că și domniile se schimbă ca toate pe lume și nu e nimic stătător.

— Atunci ce vede cărturarul?

— Nădejtile de vindecare nu se pritocesc în averile și poftele trecătoare ci în noi, solule. Trebuie să ne tăiem pornirile războinice și să dăm prețuirea cuvenită slovelor adunate cu greu. Așa văd! Țările se arată tulburate peste tot și asta îmi aduce melancolie. Că vremile de azi pun preț mai mult pe oșteni, necum pe învățați...

— Ei scrotesc mințile și scot zurba la drumul mare, luate de cărturar.

— Calpe și drepte vorbe, dar e o socoteală bună într-o țară ca a voastră, fără cetăți, grăi pieziș Kemeny. De va fi domn Matei, să nu strice rostul filosofilor, să-i lase să cânte ca pe niște pătimași lăutari și să le plătească sudoarea; așa va să aibă liniște și nimeni n-o să poarte suflet tăiat în două.

- Domnia nu poate fi alături de cei în zdrențe, luminate.
- Într-o zi mare caii vor rămâne fără călăreți și domnul va fi alungat și rușinat. S-a mai întâmplat...

Diicul răsese și Kemeny i se uită în ochi. Înfiorat ca de o presimțire, boierul muntean grăi moale:

- O să poftească să cumpere oșteni.
- Țara nu se apără cu suflet străin, solule. Argintul e doar nărav de burtă plină pentru neamul negustorilor. Așa, noi creștinii vom fi robi și-n Serai va domni pacea.

— De va fi domn, va stăpâni cu multă milă și mântuire, că nu în zadar corbul în cioc cruce ține, zise limpezit Diicul.

Mareș se înzdrăvenea greu. Aiurea a glăsuț o zi și o noapte în casa părintelui, Vadim. Lăse năzărul năuc și n graiul potolit, de-ia uzea, el da cu mâini, pornind mai departe în câmpie, urmat de alaiul dușmanilor. Ades visa că-și șterge paloșul de scoarța copacilor, aproape de râul învolburat și iar pleca în grija somnului clătinat de valuri.

Când a deschis ochii, ca după o lungă odihnă, a zărit chipul frumos și alb al unei fetișcane ce-i zâmbea din întunericul odăii, așezată lângă jarnița butucilor arși. I s-a dus gubăveala pe dată, ca la vederea sfintei lumini a soarelui și i s-a făcut rușine pentru șubrezenia pieptului privegheat de zgâția cu ochi codați.

Vraciul osos venise și plecase, după ce Mareș sorbise gălbenușul de ou amestecat cu miere și zeama florilor din poieni.

Ptiu! Numai să nu fi văzut fetișcana cum se poticnise în sila înghițitului, altfel...

— Care ți-e numele? a întrebat Mareș.
— De ce? a zis surâzând fata.

— Așa! Ca să-mi știu gazda înaintea drumului spre cruci.

Codana a răs, frământând degeaba mâinile în poală, apoi a răspuns cu vorbe agere, la care se gândise poate:

— Ilinca mă cheamă, dar găzduirea are alt nume. Cât despre cruci, să n-ai grijă, căci minunile sunt mari și

puternice.

— Or fi, numai că acolo e ușor de ajuns și pe lumea asta e greu de trăit.

— Ai față pământie și gând de zăcere; am să-ți aduc apă rece de la fântână și-o să-ți limpezești voioșia.

Și-a însoțit glasul semet din nou cu răs parcă dinadins și topăind grăbită s-a dus pe ușă ca un vârtej.

Când a intrat, avea iar zâmbet plăcut și chipul îmbujorat. I-a întins cana de lut ars, sprijinindu-l cu o mână foarte

aproape de fruntea-i fierbinte. După un timp scurs în tăcere, Mareș n-a mai gemut, și-a strâns doar dinții, în clipa de bucurie ce-i prilejuise izbăvire din gândurile îndoielii, îmbiindu-l iar la vraja vorbelor acea fată subțirică și nălтуță.

Dar firul vorbelor s-a rupt pe negândite.

Târziu, codana și-a ridicat ochii ce pândeau umbrele jucăușe din podea și a zis într-o doară;

— Pari cocon domnesc și cu rude înalte, așa-i?

— Eh! Încă ce cocon! a zâmbit în suspin Mareș.

Ilinca a primit greu taina inimii lui și n-a ghicit gluma. Încercată și furată de acea închipuire, s-a ascuns în

tulbureala părerilor de rău. Pe cerdac s-au auzit pași și s-au pierdut în scartait de uși. S-a lăsat tăcerea și Iliea și-a certat lauda ivită la repezeală simțind o lumină în stingere pe chipul fetei. Cu coada ochiului a privit-o pe ascuns și a văzut-o mâhnită. A zis înfiorat, ca de ciudate semne:

— Sunt al nimănui, Ilinco... Doar pădurea Vlăsiei mi-e rudă și leagăn, că acolo crescui...

— Glumești! i-a răspuns codana într-un abur de grai dulce. Cu toată graba plecării, acel boier îngrijorat ți-a stat aproape și te-a mângâiat pe frunte. În ochi i-au jucat bobite ca de chihlimbar, un fum usturos îl făcea să clipească des. Cine era?

Fierbinți i-au intrat la inimă vorbele fetei. Și-a sumes cerga pe-o parte, în grabă, râvnind plecări demult amânate și ghimpii bolirii i-au prins fața. A grăit răzvrătit, privind către grinzi într-un fel pustiu și amar...

— Poate așa a fost dar, numele nu i-l știu...
— Asta nu se poate, a zis codana.

— În pădurea ce mi-a fost ca o mamă, stejarii n-au nume... Se ridică spre soare, cresc în foșnire dreaptă și prind coajă. Numai noi ne săpăm numele în ei, ca să ne amăgim că rămânem și nu suntem trecători ca apa.

— Zici vorbe de stareț și de veșnică pomenire...

— Adevărat? Iaca, nu știam...

Ilinca nu s-a mirat că flăcăul rănit tăcuse. A stat în jilt, aproape de foc și apoi s-a ridicat ușor, pierind în hora năstrușnică a flăcărilor. Istovit, Mareș adormise sau căzuse

iar în zăcerea lui îl vedea la un pas și ar fi vrut să-i aline durerile și să-l vegheze până în zori. A mers cu pași ușori în vârful imineilor din postav și, închizând ușa, cugetul i-a fost amăgit de iubire și teamă pentru acele vorbe petrecute ca în somn. Fuiorul lunii torcea norii trecători ai toamnei. Dulceața iubirii tănuite i s-a cernut în trup ca un izvor clipocind pe pietre și a rămas pe pridvor, zâmbind către

vămile cerului. Jos, în valea cea neagră, Jiul se auzea șoptitor
la jgheabul morii și nukul bătrân se părăsea de frunze,
rotindu-le și prigonindu-le.

După o lună și două săptămâni, în tulbure amiază și-n
Dorbirea crivățului, Mares a dat ocol tarinei
 împreună cu părintele Vadim. Din dosul
 ferestrelor l-a urmat privirea dulce a Ilincăi și el, fără să știe,
 a urcat în deal și de acolo, înviorat de ger, a mers în cernirea
 fulgilor; era un crivăț curat și șăgalnic, bun peintru suflarea
 lui chinuită, iar pașii i se auzeau pe omătul înfundat.

Copacii purtau beteală în crengi, într-o povară tainică și
 ostenită. A ocolit o prăpastie și în pieptișul celălalt s-a
 odihnit pe o căzătură de arbore cu trup înghețat și sticlos.
 De acolo, din sus, lezerul se arăta vânăt și posomorât,
 curgând printre pojghițele malului, dus de mână ca un copil,
 până la moara cu gura flămândă, unde sloiurile adunate în
 suspine rupte, cădeau dincolo de opritori în fărâme și
 ochiuri răscolite.

La o răscruce, din văgăuna ei s-a strecurat o vulpe și l-a
 privit ca pe o vietate străină, plimbându-și lăbuțele peste bot
 deși în șiretenia ochilor purta teama arcului atârnat pe
 umărul drept. Mâna flăcăului nu s-a mișcat ci, înlăturând un
 puf căzut din valurile zăpezii pe geana abia deschisă, a căzut
 moale pe lângă trupul vlăguit de oboseala drumului.
 Pădurea murise în liniște, cuibărind între brațe vietăți mari
 și mici, ocrotite la pieptul cald al rădăcinilor. Vulpea a
 chefnit scuturată de frig sau de mișcări simțite în vale și,
 ridicându-se, a mirosit tulbureala pădurii scormonind

zăpada.

Urcat pe trunchi, Mareș și-a usturat ochii într-o cercetare lungă și fără clipire. Se luminase desișul pădurii, dar valea rămânea ascunsă în fumul leșios. Coborâșul fusese repede și picioarele, înfipite până la genunchi în omăt, îi tremurau ușor. Vulpea îl urmă puțin apoi pieri. La două bătaii de arc, în față, izbucni un chiot și se stinse iar pădurea își scutură din podoaba argintie a crengilor împovărate de chiciura intrată în dezghețul umezelii. Nu se auzeau pași. Își lipi

obrazul încins de un brad răzlet. Stătea nemiscat, cu mâna întinsă, așteptând și deodată răzbi un grohăit prin felile cețoase, ca o pornire de zăpezi răzvrătite și plecate târâș.

După atâta zăcere, Mareș zâmbi iar către întâmplări trăite și cufundate în bezna amintirii. Mâna îi coborî în tremur și sângele zvâcni în brațul amorțit. Mistreții treceau răscolind tufele mici, ascunse sub hlamida zăpezii și apoi coborî din nou liniștea.

Străbătu valea, veghind depărtări șoptite și tocmai se pregătea să urce când auzi glas de om crescut în voinicia locurilor. Era la câțiva pași și zâmbea plăcut, dezvelind șir

de dinți albi sub fruntea largă, cu ochi sireți. Căta semeț către Mareș. Împingând cușma pe ceafă, acesta își descoperi șuvițele de păr aburite; i se rumeniră obrazii, răsufierea i se iuți ca după o alergare și zise:

— Ce vânt te-aduce, prietene?

Flăcăul scutură din cap și după o împleticire a limbii, răspunse mândru pe pădurea lui;

— Vântul pădurii și slăbiciunea vânatului!

Abia atunci se căutară drept în priviri, fără teamă și Mareș râse subțire, sorbind tărie din mireasma copacilor.

— Ne potrivim în pricini și ne legăm prin întâmplarea vânatului! A urmat un răstimp de vorbe, apoi au răznit spre bordeiul flăcăului pășind unul lângă altul, ca doi ce umblă cu năravul limbii în taina cam umflată a laudei cu mistreți și lupi, unde dovediseră agerime amândoi.

— La noapte o să vremuie peste creștini, adăugă flăcăul.

Uite, colea stăm, lângă colnic!

Ajunseră și intrară ferind pragul. În odaie, un bătrân cu obrazul smolit și scofâlcit de ani se necăjea cu baba lui în pricini ivite și destăinuie la focul de vreascuri.

Un pat acoperit cu piei de lup, o doniță cu apă și soba de om sărac, credincios pâinii. După o vreme Mareș se alătură la o vorbă de-a flăcăului și moșul se așeză pe pat oftând și cătând spre chipul străinului.

Focul ardea potolit, amărât de vreascurile călii și geruite, prilejul de vorbe se lăsa încolțit în pacea adăpostului. „Oameni sărmani și uitați în aste locuri, își zise Mareș. Cum

or fi trăind și din ce și îndulcesc viața asta ticăită?”

Afla din gura flăcăului că tata-său e meșter pe vale și face oale frumoase și străchini din lut, ca toți Ciudinii din neam, pe care oaspetele i-ar putea cunoaște când dorește.

— Doar pământul ne e slujnic, flăcăul tatei, glăsui moșul întristat. Și la bine și la moarte, dar ăsta e tot un ușor ce ni-l vrea căci ne scapă de amarul zilelor trăite în trupul său

încălzit. Iarna zăcem și ne apără; în primăvară om ieși să-l furăm pentru ulcele și nu s-a supăra...

Auzise multe la anii săi Mareș. Acum, la vorbele necăjite ale olarului se prăbuși în gânduri amarnice, încercând o zare de lumină depărtată. Își frământa mâinile roșii de gerul năpăstuit la căldură și moșul zâmbi într-o limpezire a cugetului său:

— Sufletul nostru săracu... domnia nu cată să-i știe amarul și așa va fi cât ne va călca Otomania...

Mareș vorbi la început pe căi ocolite, dar moșneagul privea într-o parte și cam rar spre el. Se răsucea, parecă-l flutura vântul prin oase și da din cap, îndrugând că boii ară orzul și caii îl tot mănâncă, iar ei sunt oi lăsate în paza lupului. Nu era chip să-l scoți din ale lui

— Noi umblăm cu căciula în patru zări și ne-am săturat de trai pe vătrai ca de mere pădurețe, flăcăule... Te văd îndrăzneț. Cel de sus cu tine dar rosturile noastre sunt stricate până-n pământ. Când avem de-o mămăligă, sărim într-un picior și uităm oful, apoi ne încleștăm iar pumnii și fălcile și uite-așa, până ne pufnește moartea în nas.

Flăcăii s-au răsucit a îndoială și n-au răspuns vorbelor coborate în pustiul neîncrederii.

— Suntem câtă pulbere și spuză; ne punem capul sub sabie pentru o gură de rai; asta e mulțumirea noastră pe răbojul oftărilor, în rest ulcele... Ne râde în ochi nenorocul și de va să se schimbe domnia, gândim că s-a întors roata și ne cată bucuria la pragul bordeiului. Mă rog dumneata și ție,

Alexandre; fu domn Mihai, birui el? Pe câmpul bățăliilor da, însă inima i-a fost zdrobită că nu și-a desferecat pornirea până la capăt. Mulțimea l-a slujit, puțini l-au trădat; dar a fost îndestul și otrava a rodit în iarbă, la Turda. I-am văzut ochii atunci, la focul de noapte, în munți; semănau a stele plânse și grăindu-ne aprins, am priceput că venise cu o suliță de soare mai devreme... Nu toți l-au înțeles și i-au trăit simțirea. Va veni alt domn, mai bun, dar eu nu mai am să-i dau flăcăi decât pe Alexandru, iată-l aici! Căci pe ceilalți

li simt în tărâna ce-o frământ ca să-mi câștig mălaiul pentru trei guri și roz margine de cană...

Bătrâna moțăia la gura vetrei ca și cum ar fi ghicit în tăciuni calea de dincolo a feciorilor pierduți și le mai auzea încă zarva glasurilor hăituind o căprioară spre capcană.

Moșul se topise în amurgul bordeiului și-i trecea ca o icoană prin fața ochilor, înfășurat în neguri tremurătoare, grămădit în jarul geamătului abia strunit. Picotea în jalea lui și pe Mareș îl năpădiră apele sudorii, înțelegând vorbele ca o piază rea.

Alexandru tresări și mormăi nedumerit:

— Taică, secoate că răvna e un fulger care pierce îndrăznind zadarnic, dar eu zic că grăiește numai din amar... I s-a muiat viața, încolo voie bună...

Mareș nu îndrăzni să întoarcă răspuns. Privi în ochii senini ai flăcăului și-și muie junghiul într-o strângere de mâini. Calea lui în pădure fusese sortită să zgândăre dureri și acum își judeca pornirea aspru și rătăcit.

— Destule vorbe, zise moșul Ciudin. Mă faci de stambă și calci în străchinile mele, ce înseamnă păcat... Te întreci cu șaga, Alixandre, umbli teleleu cu gura ca să-mi tâlcui ce-am amirosit demult. Dar târgul n-are supărare, flăcăul tatei, știind prea bine că abia îmi trag sufletul și că suntem traistă goală, treacă de la mine și dă oile la păscut cum vrei...

Se scorocise viscolul afară și hornul de trei coți da urlet în răgăliile prăduite de foc. Bătrâna așezase mâncarea săracă pe-o măsuță joasă de brad; duceau lingurile la gură încet și

ascultau tipătul câinos al vremii.

Ea privea adesea spre Alexandru dar mai mult stăruia către Mareș ca să-și deslușească gândul oaspetelui la bordeiul lor.

Flăcăul palid abia de-și mai afla astâmpărul pe scăunelul rotat, cioplit din bardă. Stătea potolit totuși, dar sub umbra chipului i se ghicea credința drumului oprit de săgeți la pasul Vâlcanului și temeri dădeau năvală spre cămările unde solia pribeagă își căta izbânda.

De ce venise la acești oameni amărâți? Fusesse, poate, o nimereală ca multe altele și avea să cunoască neamul olarului într-o zi, când va veni ceasul sorții...

Au rămas prieteni cei doi și-au aflat pe-al treilea, tot din neamul Ciudinilor. Zăpezile se topiseră și se scursesera pe valeașe. Calul da din copite și cerea drum în grajdul părintelui și necheza când cădea înserarea la Iezer. Veniră rândunici la cuiburi știute, sub grinzi. Era vremea plecării și părintele Vadim pricepu într-o dimineață, când Mareș țesăla calul vărgat.

— Plec, părinte, a zis. Iartă-mă de supărare...

Calul tremura într-o răcoare a lui, bucuros de drum. Necheză iar și preotul îl mângâie fără să-și ridice privirea.

— N-oi uita acest timp de bolire lungă... Poate ne vom mai întâlni și ne vom veseli dar eu nu dau ziua, nici ceasul...

O rândunică s-a rotit în fața pragului ușii, apoi a dat năvală în cuib, pentru bucurie dar și întristare.

— Vremea se arată senină, a zis părintele. Iarba dă în colț și ursul își scutură părul, ieșind la lumină. De-aș fi tânăr, te-aș însoți și eu, de n-aș avea slujba drept datorie...

— Nu pică vești de la domnul nostru și eu nu mai pot aștepta în trai pe vătrai. Mă voi trage către păduri și-oi afla care e semnul ce se arată. Mă neliniștesc iar că acei boieri cu care am plecat la drum or gândi că dorm sub crucile de la Iezer și acum, când iese iarba pe plai, ei se roagă tulburați pentru somnul meu...

— Tristețea vine de la zăcere, feciorule, ca după orice stăut al sângelui. Te va înveseli plaiul de care spui și

pădurile îți vor cânta cum știu numai ele. Cine te urmează?

— Alexandru, feciorul Ciudinilor. Va mai fi un negricios cu mustață care se ține scai de noi și e tot din vale, dar nu au cai de drum.

— S-or găsi, a oftat părintele.

— Pentru acest drum le trebuie armăsari cu copita zdravănă și ușori la galop lung. Aici la Iezer n-am prea văzut c-ar fi...

— După un munte și-o vale îngustă, se vor afla și ei. Să tineri paralele sub sa, la căptuseală cusută, căci firfiricii adunați de biserică se dau fără întors și e păcat.

— Mulțimea celor darnici va fi și a mea.

— Hai, Ilinco fată, a chemat părintele. Pe unde ești?

Când codana s-a ivit, părintele a înțeles și a tăcut, frecându-și palmele a chibzuire, măcar că ei nici nu se priveau. Fata avea chipul palid mai mult ca alte dați.

La porți s-au ivit și flăcăii, iar Ilinca a îngăimat în teamă:

— Suntem aici, tătucă!

Părintele s-a depărtat fără rost dibuit. Ea fusese pe aproape, răzimind pălimarul și-i juca lacrima în ochi. Cei doi veneau înghăibărați în cojoace scurte, ținând căciulile în mâini și pașeau înțet, cuvioși, ca-ntr-un altar parăsit.

— Pe tine te cunosc, a zis părintele de departe. Ești al lui Ștejarmare, ghicit-am?

— Așa e părinte, săru-mâna! E chiar văru-meu, Ștejarmare îi zice ca și lu ăl bătrân, a răspuns în locu-i Alexandru.

Mareș scoase calul la voiosul soare și-și strânsesă mâinile

cu preotul sub zborul acela de rândunici, libere să-și facă cuibul unde vor.

— Vă petreceți și voi, a zis preotul întristat. Rămânem noi, bătrânii, să vă ducem dorul. Ai voștri știu?

— Din iarnă, când fu viscolul mare. Acum e primăvară și e bine. Moșii noștri ne-au binecuvântat și au intrat în bordee să-și țină taifasul despre când erau ca noi!

Ilinca pășise pe prispa casei. De acolo putea fi mai supărată și mai în voie, că necazul iubirii cere să-i faci

melicul până la capăt; așa se pomeni că duce merinde de drum și, mai cu voie, mai fără voie, mâinile îi tremurau, dându-le acelor flăcăi.

Părintele părea vesel, cum nu mai fusese demult; i se schimbase privirea și, dacă era tălmăcit râsul, însemna că-și stăpânește amarul despărțirii de feciorii aflați încă în curtea sa. Cum să le-o spună? Până s-au pierdut în zare, părintele și ai lui au stat în mijlocul drumului la Iezer, apoi au intrat în ogradă, ca niște străini, purtând pe umeri razele soarelui.

CAPITOLUL II

1

Insotit de câțiva oșteni, Matei a sosit la Stanbul, mânat de sfatul boierilor săi care-i cereau plecăciune de început.

Era un frig nechibzuit de iarnă.

„Așa se cade, măria ta, vorbise deunăzi Barbu Brădescu,

cam semet în iul. Ei sunt gata să urnească oștile spre noi
oricând și n-avem cum să-i ținem...”

„Puterile avute acum sunt slabe, măria ta și cheia domniei se află la ei!” întărise Buliga.

Mulți glăsuiseră la sfat, mârniți de împrejurările potrivnice care veneau în cale prin voia sortii și nevrednicia pizmașilor, dar frânele nădejdi ascunse trebuiau ținute cu mâini zdravene și calul năvălaș mângâiat cum se cuvine.

Boierii arătaseră credință, aprinși la față de îndoieli niciodată răpuse până la capăt.

Matei le prețuise vorbele grijite și-i mângâiase cu privirea

blaină. Acum, la prietenii și rude, dregători de domnie nouă
erau departe, la adăpostul curților goi și numai ei se afla
călător pribeag la mila sultanului, silit să-și încerce răbdarea
pe meleaguri străine.

Pe ape venea vuiet înfundat de viscol și fulgii adunați de
vânturi mocirleau zarea petecită cu o mijire de lumină
dinspre turnuri.

Cu nici zece oșteni, viitorul domn arăta a negustor plimbăreț pe uliți strâmte, neluat în seamă pe o vreme așa hapsână și îndoliată. Răzăchia se terminase pe drum de ape. Nu era necaz prea mare acum, când mirosul ceaiului răzbea prin ușile cănarilor negustori și tăria de apă fiartă ieșea în vălătuci aburii.

— Așa e țara turcului, Ursule, zise Matei cu gândurile răsfirate în adâncul chibzuirii.

— Văz, măria ta, spuse în răs voios voinicul cu barbă rasă.

Mă ustură ochii de așa tărie de ploaie cu care se umflă harapii...

Au aflat apoi deschisă o megherniță, cu poșidic adunat în moleșeala căldurii; o odaie unsuroasă, cu unghere păienjenite, care le dădu din început strâmbături de nas, adică de cum împinse ușa cu umărul aga Filișan.

S-a auzit clinchet de bronz la înălțimea căciulilor scuturate, cu o clipă mai înainte, de omăt. Și s-au simțit prețuiți deodată de ochi curioși și cam agățați de straiele lor.

Nu erau decât turci friguroși, așa păreau. Oameni și acolo, ca în toate locurile lăsate de Dumnezeu, cu amarul iernilor și

grija vieții. Muntenii urmând sfaturile bătrânești, au dat glas unui semn de bună cinste. Și, fiindcă li s-a răspuns cu ziceri răzlețe, într-o pornire așisderea, au luat loc la masa din colț, în timpul de liniște ce s-a culcușit între ei ca o pândă.

Ursu a voit să amintească degrabă tuturor că vinul dă puteri noi și Basarab a surâs de voioșia mustăcită a calpilor

negustori, cu junghere sub mintene și bunzi.

Aga Filișan sta gânditor, cu capul în palme, vrând să socotească cam ce vinuri poate aduce turcul la o masă neașteptată ca a lor și, ca unul ce mai umblase cu treburi nespuse și mereu primejduite, șopti ceva la urechea voievodului, mai apoi tare, cu colțurile gurii încrețite.

— Cu galbenii noștri, vom răscumpăra vin de-al părinților călugări, de la sfinte mănăstiri...

— Valea Călugărilor? întrebă Matei mirat.

— Păi altfel cum, măria ta? Numai burduf și lipie s-aducă, întâri Ursu. Grija udăturii ne-o poartă dumnealui, Filișan...

Cu ceva văicăreli repezite în grai și oprite parcă în gât, omulețul cârciumii stăpân se înfățișă smerit să audă poftirea acelor înfometați, veniți într-o mirare a serii.

Îi sticleau ochii și fața o avea tuciurie, vrând să ajute înțelegerea cam greoaie a vorbelor acelui om cu barba rasă, căruia îi ziceau străinii urs. Că, de bună seamă, chiar era, dacă îi stătea în față, cam unde se proptise negustorul spre a-i zări ochii îndrăzneți și fugari și fălcile umflate. De pumni, nu mai încăpea îndoială, căci semănau cu ale vietății ce

asteaptă o răcă să te strângă la piept cu dragoste, când coborâra legănând coama dealului cu brazi.

Dar împleticindu-se la vorbe, tuciuriul i-a răs în față; au dat drumul veseliei toți, fiind de cuviință într-o asemenea împrejurare cu oameni ce-și văd de treburi, cât timp nu se află la războaie, prilej bun pentru Matei să gândească vesel la prietenul ce-l avea în țara necredincioșilor și pe care, a

doua zi, o să-l caute negreșit la casele lui.

Ursu a cerut de-ale gurii, pe măsura unor călători de seamă și bogați negustori ce colindă țările cu folos.

Pe scaun Matei se frământa la bănuiala zisă, cum că în colțul potrivnic stă împăunat un grec, știut și temut la Stanbul prin bogăție și, mai ales, viclenii domnești, cunoscut și de el dar fără nume acum, căci nu-l putea rânduî în mintea ce adunase multe în crugul vremilor.

Bucatele reci, aduse pe tăvi lucioase, fură repede învinse; așteptau vinul cu un fel de evlavie în acel timp de așteptare
parcă.

Sunt cumpene neștiute însă altora. Slujitorii nu le-au simțit plesnetul care-i umple barba cu fire albe de la un timp și nici mahnire de țară nouă nu se poate odihni în tristețea ochilor de voievod.

Să stai drept oricum și mai mereu la pândă, mai abitir ca la o vânătoare de lupi. Și țara care-i dă griji încă de-acum sau poate așa a fost întocmită rânduiala de Cel de sus; împotrivirea gloatei să urmeze ca nașterea după țișătul chinuit de viață nouă.

Apoi boierii... boierii de două domnii, ba chiar mai multe. Ca pietrele de râu ce stau în calea apei, dar ele rămân... Va să le dea dregătorii, scuturându-le mârâiala. Va să le cunune și feciorii; așa va fi prilej bun pentru colțul bobului de grâu și mulțimea de amărâți și-o bucura viața din necazul domnilor și a soațelor lor... Gândul îi zbura către doamna Elina, cu fața-i albă de temeri nedeslușite, îngenuncheată în

urma plecării, cu rosturile țesutului amânate.

„Du-te fără griji, măria ta, spusese. Că voi ține eu rosturile până la întoarcere și să n-ai de fel supărare sau tulburare pe drum.. Cărțile ce trebuie trimise le-oi socoti cu sfetnicul Teofil, iar fratele meu Uriil le-o broda în chenare și le-o înflori, spre bucuria privelii oriunde. Și cu cinste mărturisim prevestea că icoșarii de aur dăruiți de mine îți vor fi de mare folos acolo, la turc, mai ales în jurul porților măritului sultan sau odăile vizirului de la Cornul de Aur...

„Mă duc ca frunza pe ape, Elina mea doamnă... La Poarta Închinăciunilor într-o mai iute ca pasăre papagal, necum domn al une țărișoare... Poate vizirul a primit îndrăzneala lui Abazza, că și el mă vrea... Dar mi-e sufletul îndoit, doamna mea...”

„Nu, măria ta, altfel m-aș întrista... Să te duci aprig la casa lor și tuiurile vor fi ale tale negreșit!”

Fusesse pe seară și ochii doamnei Elina străluceau ca safirele mohorâte în sărut.

Acum Ursu turna vin și închina într-un cânt de pahare știrbite ca și visele lor.

Aga Filișan ciocnise cu cei din jur, urmând obiceiuri mai vechi, topite acum în socoteli cărora le căta dezlegare. Acel grec își cârmea trupul spre ei cam des. La o vreme, aga Filișan l-a văzut cuprins de fierbințeala femeii ce-i sta cerșetoare în ochi, parcă topită de truda iubirii; era cu siguranță o țiuțoare, ca multe altele, cu buzele vândute banilor, a cărei viață o cunoștea prea bine pivnicerul de viață

lungă, în multe rămășițe de noapte, când straietele podobite urmează pripeala dezbrăcării.

Văzând ochii de îngropăciune ai femeii, Filișan îl îndemna în ascuns pe Ursu către masa grecului.

Știa el, pentru ce, Filișan...

Îl văzură toți călcând greoi spre masa lor. Și nu-l opri nimeni, așteptând împlinirea acelei istețimi nesfătuite prin grai. Urechile prinseră câteva vorbe ascuțite, amestecate în dulceață pusă pe frigare când și când la ocazii de dedesubt,

într-un strai de limbă ales. Și cine a spus că grecul, dacă n-are corabie, are chef de golit pahare, n-a greșit.

Întors la ai lui, Ursu s-a dat aproape de voievod și a șoptit odată cu aburul vinului:

— E mut clin cei cu limba scurtată, măria ta! Își bea amarul unui dor pentru vreo cadână ferecată. Femeia e de la Dunăre, vai de amarul ei... Dar el e negustor, așa grăiește țiiitoarea. Cumpără vite prin schelele de la Giurgiu și piei de bou, cu un taler una. Strașnic câștig, măria ta!

Voievodul oftă auzind această întâmplare, cum multe sunt în viața plină de taine și, luminat de un cuget năvalnic,

zise: — Dumneata, Filișan, ce socotești?

Auzind întrebarea, aga nu se grăbi cu răspunsul. Îl răsuci în minte și spuse netulburat:

— Am străbătut drumuri lungi, străine drumuri, doamne. Eu crez că grecul nu e mut, ci doar vrea să fie. Cât despre această simțire a mea, nu mă înșel; parcă l-am mai văzut și-l

știu. Cel care ascultă și nu vorbește are rosturi plătite...

Ursu zâmbi atunci, cuprinzând între buzele umflate umbra lămpii cu fitilul scurtat de flacără. Zise bosumflat:

— Murad stăpânește peste supușii săi îmbâcsind hanurile cu iscoadele, spre a afla rosturile oamenilor și ale străinilor ce vin. Acest om fără grai prețuiește mai mult ca suta de ieniceri și sultanul știe să le facă traiul ușor, dându-le galbeni din vistieriile noastre cu greu adunate, din poverile noastre, aduse în plâns de care, doamne... Eu i-am plătit

vinul de-o noapte cu doi galbeni, ca să mai țină piept amarului, poate și-o dezlega limba și ne-o fi de folos mâine în zori.

La auzul destăinuirii limpeзите, voievodul și-a lăsat privirea pe masa zimțuită. Trăia ghicitul unei țigănci, într-o primăvară ploioasă, cu fulgere, lângă Tismana, dar cu alți ochi și bani întorși.

„O să ai, boierule, noroc de femeie tânără, la trup curată și cu suflet mare! Ghiocul îmi arată ochi negri și cărți... Astea de pe urmă sunt semne”.

„Ce fel de semne?” dorise să afle atunci.

Nu e chiar ușor să ti le deslusească boierule... Cățile pot fi cu blestem dar și semne de cumpănă și cumpenele sunt ca izvoarele și ca pădurile; se înmulțesc și se adună din nimic. Dacă mai dai un firfiriec, am să-mi îngrop ghiocul sub cenușa de foc atâțat din vreascuri tinere și dacă le auz plângând, poate s-o arăta calea lor. Mai dai boierule?”

„Mai dau!”

Țiganca stâmpărase rugul de vreascuri cu vin; ardeau prea iute. Cu mâna dreaptă închinase ghiocul și glasul ei, amestecat cu țiuitul lemnului călâi, părea că vine din ape și moare în ele, șovăind.

„Cărțile se despică la buza ghiocului! Vor fi și bune și rele, să știi! Ține patru bani în mâna dreaptă, boierule...”

Dar nu ieșea semn bun.

Îl lăsase să cadă cu semnele întoarse spre țărână. Și când mai erau doi, ghicitoarea își bulbucase ochii, ca de o spaimă mare.

„— S-arată ape negre, boierule! Puhoaie de ape! Și pe ele vei călări până la adânci bătrânețe. Mai văz mușuroaie de furnici moarte la margini de drum. Ești suflet milos, că le acoperi cu glod.”

Acum, stăteau braț lângă braț, cu paharele pline și turnaseră mereu dar Matei abia gustase acel vin călugăresc și nu se mirau nicicum; îl știau doritor mai mult de dulceață de hitră și s-ar fi sculat dacă n-ar fi adus supărare domnului, așa cum se întâmplase după necazul unei împilări, când Basarab, nemulțumit de starea nevoiașilor, dase porunci

drepte împotriva unui boier hapsân.
Aga Filșan ceru în limba buzatului ceva lămuriri în privința odihnei de noapte pentru negustorii somnoroși și obosiți.

— Iau drept șagă întrebarea, i-a răspuns turcul stăpân de han și asudat foarte cu trebile lui, pe care abia le răzbea.

Avem camere destule, chiar și iatacuri câteva. Să aruncăm

butuci în sobe?

— Nu prea mulți. Avem foc aprins în noi, i-a zis aga șiret.

Turcul a înțeles și a surâs pentru lauda vinului încât ochii i-au strălucit de plăceri rare.

Filișan vorbise însă în dodii, mânat de firea lui slobodă și clonțoasă.

În lumina firavă, îmbrățișată de fum, ambiția graiului cu pahare se potolise. Plecau bătuți ca de vânt, strângându-și straiele și dulamele de pe colțurile meselor.

Muntenii se ridicară și ei, urmați de privirile celui mut cu viitoare dunăreanță. Ursu îl cinși cu semn plecat al frunții și grecul se bucură de respectul străinului negustor, tăind cu brațul aerul amestecat.

Urmară pașii unui turc slăbănog și ajunseră la acele camere încă neîncălzite. Mai târziu, la lumina flăcărilor izbind pereții, Matei cuprins de grijile viitoare, a rămas ceas întreg gândind la semnele ghicitoarei.

Și-n grija aceea din cumpăna nopții, Basarab a stat la taină mai înainte de întâlnire cu Silihtar. În jocul flăcărilor l-a prins de mână pe turcul sprijinitor în fața măritului Murad.

— Câtă prietenie, atâta bănet! îi șopti beiul în lumina tăciunilor aprinși și pocnitori.

— Satele noastre sunt stoarse și norodul căzut în genunchi, prietene și asta ne doare.

— Așa-i! Dar țara e bogată și rodul dă aur, vindecă rănilor, potolind ghiaurii nesătui...

— Sunt mulți, Silihtar, și-au ajuns cerșetori!

Basarab strânge pumnii în deznădejdea neînțelegerii, dar turcul își plimbă poftirea hohotind. Vrea să ajungă mare vizir și-i trebuie aur cât mai mult, spre a-și grăbi înălțarea. E cu putință? E bine. Altfel domnia lui se va scufunda la Bab I Salem, în clipocit de ape.

— Vreau domnia țării, beiule... Ajută-mi dorința, fără povara la care mă mâni acum, și-ți voi plăti datoriile peste un an, când voi așeza aurării pe trup de ape plângătoare, în munții cei singuratici.

— Pe porțile împărăției, presupuși voievozi intră greu și scuturati de avut, ca să cunoască prețul adevărat al dărilor de domnie nouă și al bogatului haraci, vrednice valah...

— Știu prea bine!

— Atunci ce mai aștepți? zise zâmbind cu trufie Silihtar.

Pe obrazul voievodului curg șiroaie de sudoare și-i tremură nările. În liniștea odăii își aude inima bătând ruga înduplecării. Afară viscolul colindă turbat pe uliți străine, prăvălite în somnul nopții. Arar se aud sub ferestre tropote înfundate în omăt.

...În zori, pe un crivăț uscat, au pornit pe ulițele

Stanbulului în trei voievozi, Ursu și Filisan. L-au aflat pe Silihtar în casa divanului, în odaia de așteptare, scormonind cu ochi sașii sosiții de curând așezați pe saltele, la rând.

L-a întâmpinat cu bucurie turcul; primind știre de la Abazza, se arăta îndatorat. Un domn înscăunat fără știrea Sultanului trebuia ajutat; cărări erau destule, numai că aurul

deschide uși zăvorâte. Avea chipul umbrit și sprâncenele adunate în cute; viclenia îi intrase sub piele, la os.

— Allah Kerim, vrednice valah! a zis turcul.

— Dumnezeu e mare! i-a răspuns Matei, privindu-i semet fața smolită, crestată de sabie spre urechea stângă.

Ciopor de servi, preaplecății împărăției, roiau în jur, în teamă și spășire, grăind încet și trăgând cu ochiul la fiece pas.

— Înlesnire spre strălucirea sa Murad, deocamdată nu-i, efendi, a zis Silihtar cu repeziciune în glas. Cunosce graba țării de la varul meu și vrednicul tău prieten; porunca lui urmează gândul lui Allah cel luminat. Te voi ajuta cu încetul, urmând învățătura care cere răbdare. Unde ai tras?

Nu știa decât ulița strâmtorată. Silihtar a surâs unui gând curios. Ursu și Filișan stăteau de-o parte, în preajma voievodului, punându-și și niscaiva întrebări.

— Să ieșim, grăi turcul neliniștit. Să sfătuim cu oamenii trebuitori fără grija ascultării de alții...

Mare bucurie a trăit Silihtar, așîșderea și Basarab, în acea zi care spre părerea de rău a voievodului, întârzie să se

lătească în cele următoare. Magulit de buna seamă de multele făgăduieli, Silihtar a colindat singur câteva zile pe unde știa, înlăturând primejdia de supărare a sultanului căzut în poftele vinului și-ale cântecelor de țimbale.

Prin pânza dinaintea ochilor, voievodul visa meleagurile țării, în ceasurile grele de așteptare. Apoi, într-o sâmbătă

turcul i-a adus vești bune, cu vorbe repezite și învălmășite care cereau alte amânări însă.

Murad era prea istovit după împlinirea năravurilor și se mântuia prin odihnă.

Înțelegând asta, Basarab a fost cuprins iar de zbucium, dar cui să se plângă și cine să-l înțeleagă?

Blând, cu sufletul plin de speranțe, tresărea uneori la vedenii încetoșate, colindând cu sabia peste întinderi turcești. Să taie! Cu buzduganul să le sfărâme capetele și să-

și afle biruința prin luptă, așa cum făcuse bravul Mihai. Dar și el se plecase către papucii stăpânitorului, dar și el...

Uneori, ieșea dimineța însoțit de aproapele Filișan, în preumblări lungi, care se opreau la locul unde se voia primit. Frunzișuri și liane, acoperite cu omăt, dădeau o înfățișare pustie frumoaselor meleaguri. Își mângâia barba rară, tăcut ca un pustnic, abătut de la rosturile știute pe dinafară. Răzvrătirea din el adormea potolit. Trupul ghemuit al ghicitoarei se ivea aproape, tot mai des, ca o nălucă îndoliată, urmând înainte pe cămașa albită a zăpezii și întorcându-se către el își depăna netulburată destăinuirea

la focul stins din tândările ude:

„Și bunul tău va fi ca torțile cerului, boierule... Vei pribegi fără scut, deși vei fi oștean. Și multe răvașe vei porunci. Se mai arată ceartă cu oameni nerușinați și mânuire de spadă. Răi și cățelnici vor fi și-ți vor aduce supărare la un ceas de cumpănă. Vei birui cu răbdare și mai la urmă cu sulite. Să-ți tii credința, Doamne hapără-l!”

Se auzeau vânturile ieșite din mare, zburătăcind fulgi și se umfla cerul pâcios la Stanbul. Ulițe înguste, croite pe sufletul turcilor, ieșiți la largul lumii ca să simtă mirosul altor țări bogate...

Lupu Buliga se strângea în șubă, alături de Filișan și Ursu. Trecuseră zile necăjite în care Silihtar cerea aur pentru sufletul hain al sultanului cel bețiv. Aveau să mai treacă.

Rămas singur, Matei aștepta despărțit ca pruncul de mamă în odaia unde fuseseră găzduiți, cu gândul la timpul ce va veni.

Vorbele, câte fuseseră, dureau...

„Cizlar-aga, maimarele eunucilor, are împotrivire pentru domnia ta, spuse cu trei zile înainte Silihtar. Cată să-i înfrângi cerbicia s-avem drum cu izbândă spre Luminăția-sa!”

„Cât?” vruse să știe aga Filișan.

„Mai aveți?” întrebase prietenul păgân.

„Am” venit și-am trecut apele cu atâta bănet cât să ne poată ține și să nu ne înghită”.

„Răspunsul e bun și pe măsură să ne grăbească o cale.”

Trebuie să dăm și să nu pierim. Capul plecat sabia nu-l
taie, Silihtar

„Știu, efendi. Sunt multe domnii care nu țin nici cât o suliță de soare în petrecere spre asfințit. Am văzut și mi-e teamă de-atunci pentru orice reazim ce-l dau. Și e rău... Zaiafetul se termină mai ales cu eunuci ce duc pofta neîmplinită în strigăte disperate, de îndurare, care scârbesc

până și robii cei mulți ai strălucitei noastre împărății. Domnia ta ești vrednic de o țară așa milostivă și nu mă îndoiesc de darul ce-l porți, mai cu seamă în blândețea ochilor, ca să nu urmezi dușmăanii ascunse cu sabie. Suntem sătui, efendi...”

Silihtar nu spusese drept totul; ascundea el însuși ceva – o sete de aur ce i-ar fi îndulcit și mai mult traiul și l-ar fi așezat mai bine în pernele moi.

Murad da din cap la beție și cădea în melancolie
 ceasuri întregi. Bucatele rămăneau neatînse căci el
 foarte rar cîștigula din unghii ciortan în oțet și
 hamsii terciuite sau un hartan de curcă la tavă și nu se știa
 dacă grijile împărăției îi opreau poftele pe care ei, cei doi
 prieteni de chiolhanuri abia și le stăpâneau, îndrăznind în
 moțaielile acelea să ia și să le ude cu vin chihlimbării, din
 podgoriile Moldovei sau din cel alb, de Valea Călugărilor, ce
 sărea în buza paharelor înalte și parfuma gurile prea
 afumate cu tutunul narghilelelor.

Silihtar ocolea răspunsul, rămânând prieten lui Matei
 până la o poartă ce stătea veșnic închisă.

Că începuseră cheful pe amurgite, Silihtar n-o mai spunea.
 Și că, după o vreme, cadânele fuseseră puse în perne și
 cărate prea iute, fiindcă glasul lor era mai prejos decât
 clinchetul paharelor pline, iar tăcuse. Tamburinele puteau să
 mai aștepte – ființa lui Murad avea trebuință de fumul ce se
 urcă la cap și dă somn legănat. Ciudat, Cizlar-aga se
 dovedise meșter în alesul vinului de la Moldova.

Era un început bun; sfârșitul trebuia pândit, ca Luminăția
 să întrebe de unde vine și cine e domn acolo.

Asta și voia Silihtar; cu ochi mijiți, pândea clipa. Alți
 stăpâni căzuseră în mila cadânelor cu ochi focoși, păcate
 iertate chiar de Allah.

Slăbiciunile se află și trebuie mulse la timp, altfel pierzi iar

Silihtar juca o carte nedată în vileag nimănui. Cui ar fi spus-o?

Marele vizir nu era primit la veselia trupească și muții de pază n-aveau cum vorbi despre ciocnirea porțelanurilor ce bulbucau ochii.

Silihtar cerea bani lui Matei, iar lângă Murad nici pomeneală de asta sau numai pe ocolite, fiindcă aurul e un leac, dar nu oricând. Hatișeriful de domnie al lui Matei fusese dat prin îndrăzneala lui, urzită cu pricepere de

Abazza Mehmet, pașă de Silistra și într-ascuns prieten al temutului Silihtar, căruia chiar marele vizir îi săruta poalele, îmbețivindu-se.

...Sucite mai sunt trebile împărăției când filosofii adună legume de la masa lor, unde au fost primiți... Și chiar căile politicești par drepte, deși viclenia le-a îmbrățișat și le-a supt porneala dintâi. Pentru o tăiere a capului era de ajuns un cuvânt spus prin omul sfătuitor la urechea stăpânului.

— Am știri despre lupte. Valahii ne dau prilej să ne gândim la un domn potolit, Luminăția ta, zisese Silihtar după ce Murad sorbise vinul îndelung.

Sprâncenele stufoase ale stăpânului se arcuiseră a ciudă și mâna îi tremura.

— În toamnă, la Plumbuita, s-au lovit rău, după ce mai înainte, la Podul Obileștilor, lângă o așezare de rugă ce-i zice Mărcuța, iar se sângeraseră.

— Știam că s-au așezat, spuse Murad. Ce vor? Am mazilit pe Leon și Radu are domnia...

— Nemulțumiri plecate de la boierii țării, Luminăția-ta. Nu-i vor și pace!

— Nemulțumiri de-ale boierilor au mai fost. Capugiul a dus porunca mea. De la Silihtar, Mehmet mi-a dat să pricep că m-am pripit când l-am așezat. Tu ce spui, Cizlar prietene? E cam îndrăzneț Abazza.

— Oștenii noștri s-au închinat lui Matei și Strălucirea ta știe. Eu asta nu pot suferi; că ne unisem cu Radu Ilieș și deodată vrerea noastră s-a întors, parcă ar fi fost înșelați...

Murad a supt iar vinul pus de Cizlar și a mustăcit; nu-i plăcuse vestea ascunsă și dezvelită cam târziu. Ar fi trimis oști, altele mai noi și mai oțelite și i-ar fi înfrânt, căci Semiluna are puteri mari, pentru ce nu i-a spus?

Îl lua cu ameteți și buza i se lăsase grea, ca de plumb. Butucii aprinși în sobele cu lustru violet pocneau și răspândeau în odaie flăcări ațoase și sângerii, vălătucite în chinul lor pe pereți. Cizlar a îndrăznit să ia din chefalul prăjit cu stafide și Murad și-a purtat brațul către șalăul afumat. Se simțea iar întinerit ca să pună preț pe vin și să-și mângâie barba ca de țap, cu degetele încărcate de pietre

scumpe
— Cel puternic va avea titlul și mila noastră, întoarse vorbă Murad căci vărsările de sânge pe care el le potolește sunt semn bun că n-a obosit și merită încrederea noastră.

— Radu Ilieș e mai tânăr, Strălucirea ta, își mărturisi Cizlar voile și chiar de-a fugit în pădurea Obileștilor, va răscumpăra în ochii împărăției rușinea, căci e de la

Moldova... Îl știu bine și îndrăznesc să cred că alegerea ce-o voi face nu va fi decât spre folosul nostru.

În spatele lor, perdelele stăteau umflate de făpturile mușilor paznici. Adia miros de bucate și ei făceau zâmbre, înghițind în sec. Ornicul nemțesc a dat clinchet pentru timpul scurs și Silihtar a turnat vin în tăcere, altul, pregătind schimbarea pe care o dorea, încredințat că nu va da greș. Cupele au fost toate umplute după ce a ieșit un vorbăgiu prea plecat și supus tăinuitor al trebilor dinlăuntru, cu un

ochi scurs și repezit. Murad a spus ceva stropsit, poate prea înveninat și omul de taină s-a pierdut, cuprins de teama primejdiei.

— Un corp de eunuci oșteni să aștepte gata la poruncă; marele hadâmb Iusuf să fie pe aproape!

Asta fusese și hotărârea, deși mai erau întoarceri pe care nimeni nu le bănuia. Ferească Allah pe orice serv al Luminatei împărății aunci când Murad se va căi, când va tuna și va fulgera cu glasul dogit de atâtea pahare!

Supărat în sine a plecat Cizlar, dar fața i-a rămas neschimbată și fără cute.

La o adică avea să se războie, să i-o plătească cu vârf și îndesat, dar ceea ce nu pricepea mai abur era tocmai schimbarea acelor porunci știute limpezi.

Acum boierii de credință ai lui Matei urcau un drum și tăceau într-o liniste pe care doar Filisan o sparse, când intrau pe o uliță goală, cu case subrezite.

— Acest Celebi-Curt e foarte bogat aici la turc și mintea mă duce că ne va da de furcă, măcar că ne proptim în miluirea cu bani. Așa-i, Ursule?

— S-așteptăm împăcați clipa și-om vedea, mai ales după ce domnul va ieși de la marele vizir. Om precumpăni atunci fără zăbavă ce avem de făcut... Drumul cotea ades, ulițele scâlâmbie parcă se terminau când abia începuseră și zăpada scârțâia sub pașii înviorați, gata pentru întoarcerea spre casele lor.

— Harnice tare muierile pe aici! Se scoală dis-de-dimineată și ies în uliță. Ia priviți!

Chiar așa era. Cu fețele ascunse, tot căutau în josul caselor marelui vizir și-și dădeau coate. Bombăneau. Ursu aruncase vorbele într-o doară și ele fură uitate în răs. Dar cine să ia seamă la trebile femeilor, pierde timp prețios.

Ei aveau alte rosturi și carâta domnească se putea ivi.
„Așteptăm mila turcului pentru țară! Ce au codrii și munții noștri cu minaretele lor? se pomeni întrebându-se Lupu Buliga. De unde această plecare și până când?”

Pricepea mai bine vitejia strălucitului Mihai, acum i se limpezea cugetul ca de o sfântă lumină, față de care el se simțea dator toată viața lui. Va avea prilej să arate că nu

degeaba a fost alături de el? Poate se va ivi, căci omul e sub vremi și ele îl plimbă cum vor, de-a lungul necazurilor, cât viețuiește. De-a curmezișul lor nu poți sta mult, nici cu mintea, nici cu brațul. E ca o apă ce te ia și te duce la vale până îmbătrânești, sleit de încercări și-ai vrea să fii iar tânăr...

Gerul dimineții se înmuiase și cădeau picături de pe case; aerul mirosea rânced dar nu venea din pământul sătul de ape scurse, mai degrabă aburea din țealele scoase din cămări

ticsite și întinse pe frânghii, să le ia vântul și să le împrăstie putregaiul început. Mulț de greci se alăturau mereu și foiau care-încotro. Se arătară la margini și eunuci cu uitături viclene. Vociferau și se făcuse larmă, așa încât Filișan, lângă cei doi, da să priceapă cuvintele repezi, de ciondăneală, ale femeilor.

Unele cuvinte zburau fără înțeles, dar rămăneau și alte semne care iscau neliniște. Nu voiau să intre la vizir deși blestema moartea soților și a nepoților. Își întorceau privirile către drumul ce cobora până la lărgimea unde se ciorovăiau. Se îmbrânceau și Ursu le împingea din coastă,

aruncându-le în lături și făcându-și potecă.

— Ce glasulesc? Vru să ale Filișan.
— Din câte pricep, sunt nemulțumite nevoie-mare... Nu pomenesc nume, dar se vaită. Dacă eunucii nu le alungă, vizirul știe necazul lor și cată să le asculte vorba și să le vadă plânsul.

Chiar așa era; aveau lacrimi în ochi dar numai unele, ba o

şoldie mare la trup, chiuia bezmetică, parcă venise de la o sindrofie făcută să țină până la mijlocul zilei.

— Iată-l şi pe Celebi-Curt! vorbi iar Filişan. Prietenul de aproape al Radului...

Îl urma o ceată de femei certăreţe şi el le arunca ocări, căci se ştia privit şi era destul de şiret ca să nu-şi dea pe faţă arama. Era burduhănos şi purta zeghie din piei de jder, iar ochii îi jucau în a la orice negustor, pus pe vânzări şi cumpărări. Prinsese cheag şi devenise temut pentru lucruri

fătarnice în slujba pretinşilor domni, schimbaţi ca ciupercile. Oamenii lui cutrelerau cu negoţul satele şi oraşele, Țării Româneşti şi nu se afla loc unde să nu-şi vâre nasul, cumpărând mărfuri şi ştiri pe care le vindea acolo, la Stanbulul turcului.

Şi porţile îi erau deschise oricând, căci străjile palatului îl cunoşteau şi se mirau nevăzându-l pe scările de marmoră. Ajutoarele în slujba lui purtau hârtii de liberă trecere, iar niscaiva amărâţi de lotri cuibiţi de biruri şi intraţi la largul pădurilor, de-l loveau, grecul primea despăgubiri cu vârful şi îndesat din partea domniei.

Buliga. Mă apucă ameteala când îl văz, spuse sortit Lupu. Tare l-aş mai umple capul cheit de păcate cu câţiva pumni. E un răpănos şi un ranchiunos, se vede după straietele şi ochii înfundaţi în viclenii, mărginiţi de cearcăne... Matracuca asta, cu iţele ce le ţese, n-are zile până la capătul vieţii lui scârbavnice, căci se va găsi om să-i ia maul într-un apus de soare...

Tăcu iar și ceilalți căutau pieriți undeva. Streșinile picurau și mirosul murdarlăcurilor parcă se mai ostoise, împrăștiindu-se în aerul cețos. Apoi apăru soarele, răzbind încet norii grei, ca niște corăbii și se ivi carâta domnului, cu semnele crucii pe pereți, zugrăvite pe lemn de un staroste pierit demult în părțile Târgoviștei, fost meșter zugrav de mănăstiri ce minunaseră străinii pelerini.

Nu s-au auzit porunci, cum s-ar fi convenit; doar străinii eunuci se întăreau pe picioare și-și săltau capetele să vadă întâmpinarea. Aga Filișan a ieșit în față și a așteptat coborârea domnitorului. Ursu și Buliga cătau către marginile urlătoare, acolo unde se jeleau muierile și strigau cu gurile ca melița urâciuni și măscări, cum că le-a ucis bărbații, nepoții și frații.

Matei a făcut un pas și a dat să afle scărița carâtei dar Filișan l-a oprit, soptindu-i cu spaimă:

— Nu coborî, doamne! E o clipă de urgie împotrivă, o urzeală a grecului, de care ne-am temut...

Femeile, tare întărâtate, țipau în limbi amestecate; le curgeau balele și se schimonosiseră la chip ca de arătările spăimoase ale iadului. Aruncau cu bulgări pe coviltirul plumbuit. O boare de vânt spintecă larma, frângând-o.

Cu toate sudălmile, Matei auzi iar îndemnul lui Filișan. Stătea nedumerit, în ploaia bulgărilor reci care veneau în vuiet din toate arțile.

— Să scapi teafăr, măria ta! urlă Ursu dintr-o parte, apucat și el de mâneca cojocului și împins. Să mă iertați dacă vă

pălmui, muierilor!

Drumul era desfundat și el se împletici, dar începu să izbească cu simț, icnind scurt, și câteva muieri de aproape căzură în genunchi scoțând gemete chinuite de zgâlțâiala pumnilor.

— Mânca-v-ar ciuma! exclamă Lupu Buliga.

— Ne-a omorât feciorii! strigau mahalagioaicele atâtea. Să plătească viețile lor!

Deodată, de după carâtă, un mardău încercă să se apropie și ajungând lângă ea, sfâșie cu cuțitul învelisul de margine. Cu fața ascunsă în giugă, el părea muieră, dar Ursu îi zărise lovitura vicleană și socotise că nu e timp de pierdut. Se năpusti fără strigăt, cu mâinile grele izbindu-l cu un fel de bucurie peste ochi încât sângele îl orbi, apoi huiduma căzu, scurgându-se cu trupul către pământ, spre picioarele care-i luară coastele la refec.

O izbitură și carâta porni înainte.

Matei abia avu vreme să se prindă cu mâinile de porticul ei și, așezându-se alături, îl văzu pe Filișan, intrat se vede pe urma lăsată de cuțit. Simțindu-l aproape, îmbracă iar liniștea, tăinuindu-și dragostea ce-o avea pentru credinciosul sau slujitor.

Chipul îi era palid, mărturie a nopților de zbucium; sufletul i se împărțise între îndoială și dezgust. Îndoială pentru ce avea să fie și dezgust față de acel grec veninos și viclean. Poate avea să-l întâlnească la o adică; umilința se plătește greu și cel ce n-o spală, ca s-o uite, n-are pentru ce

viețui pe pământ. Mai era însă o îndoială...

N-a închis ochii toată noaptea. Silihtar a venit și a pierit ca fumul, serpuind de vânt. L-a rămas doar chipul în odăile, destrămandu-se în intinerie și înfiripându-se iar din nimic, din temeri ce vin și pleacă. A aprins candela cu trei lumânări și a căzut în genunchi pentru pacea sufletului care ține trupul și-i este stăpân. Visa o țară și suferea că nu-și poate vedea împlinirea mai iute. Graba e un semn al tinereții și el se simțea tânăr. Va avea vreme să fie și bătrân sfătos, cu rosturile așezate la matca lor, va trece prin dușmăniile care i se arată și-i urmează pașii până și în țară străină. N-ar fi nimic că se adună, dar până când? Prea îl lovesc cu arsura lor și-l copleșesc cu dinadinsul lupi ce se reped cu ochi holbați către el. Pentru clipa de cumpănă, mintea trebuie limpezită în ruga încrederii și a gândului treaz, altfel pieri pe drumul sihastrului.

...În cealaltă zi, s-au dus boierii de credință și au căzut la picioarele sultanului. Murad a râs, ascultând vorbele lui Silihtar.

Erau de față doar astronomul de curte și un pelerin, magaduce de la Castilia, cu daruri pentru înalta biserică Pamacaristos. Murad le-a făcut semn să iasă și să lase slobodă îndrăzneala valahilor. Urechile lui auziseră și alte pâri venite din gura lui Celebi-Curt și a câtorva pripășiți sosiți de la Moldova. Nu se întâlniseră?

— Nu, Luminăția ta! a răspuns aga Filișan. Pădurile

noastre se pierd unele în altele iar pasărea își face cuib unde vrea, doar s-aleagă...

— Voi ce-ați ales?

— Am ales supunerea către înalta Poarta, fără uneltirea grecilor care vor să piardă Valahia ce e mană cerească pentru marele împărat...

Murad păru că nu-l aude. Închise un ochi și privi cu celălalt, ca de departe. Sosise ceasul mântuirii izbânzii, căci el dădu poruncă să se înfățișeze domnul lor a doua zi, joia.

L-au aflat cu chipul tras și fața smeadă, căzut în citirea unui ceaslov de credință.

— Ursule, și tu, Filișane, și tu, Buligă...

A tăcut, cu o tristă oboseală în priviri.

— Poruncă, măria ta!

— Nu asta voiam acum; a sosit vremea întoarcerii?

— Mai e o zăbavă mâine, doamne!

— Cum va voi Cel de sus.

Și în lumina privirii lui s-a cuibărit o bucurie învelită în lacrimă. Cei trei stăteau smeriți, dăruiți cu totul credinței în care zăreau cuprinsul țării și legile apărute de rele.

— Putem schimba soarta țării, boierilor? le-a răsturnat gândul și liniștea Basarab.

— După inima noastră, credem, măria ta, căci Țara Românească, prea ades scaldată în sânge, vrea să aibă prin domnia ta primăvară înfloritoare.

— Și dărilor?

— Vor fi și ele, căci fără asta nu putem câștiga pace un an-

doi, pe urmă ne-om întări și-om prețui alt jurământ, pe legea gliei ce avem din strămoși, părăsindu-l pe Alah...

Glăsuind repezit, Ursu răsuflă ușurat, ca după o spovedanie ce-i strânsese sufletul în chingi nevăzute, chinuitoare.

Dorul de slobozenie îl tulbură pe Matei ca și la Iezer, când preotul arsese o seară întreagă lumânări, în ele și-n suflet sfârâind nevoi și vise.

S-au petrecut toate în acea joie, după cum visase doamna Elina. I se arătase o carte ce putea fi Coranul. Se auzeau doar șoaapte și pași. Boierii au rămas alături, doar Matei a înaintat în fața sultanului, i-a sărutat dreapta și l-a privit semet, luminat de soare.

— Să-i mulțumești lui Alah, căci toate drumurile domnilor încep cu numele lui.

Fața îi era închisă și silnică de încruntare. Caftanele au fost aduse odată cu steagul de domnie nouă și apoi el s-a ridicat de pe tronul aurit și l-a căutat în ochi, mai de aproape, ca și cum ar fi dorit să afle ce era ascuns dincolo de limpezimea acelei blajinii. Poate și Matei a zis ceva acelui îndemn de supunere, căci buzele i s-au mișcat ca și în visul doamnei Elina.

...Se făcea că i-au repezit spahiii și ienicerii și-i duc în urlete pe uliți, cu case mucezite de zăpezi. Pluteau peste ele nori grei, afumați. Se desfăcea cerul și se clătina perdeaua dinspre mare, cu dubasuri părăsite. Apoi alaiul s-a pierdut într-o lume de adunături felurite, cu credincioși și mulți

cerșetori îngălați, cu spaima foamei în ochi. Într-o margine se vindeau păsări în colivii. Basarab a întins mâna, plătind buzatului prețul de două ori. Dărnicia era un semn pentru rostul ce începea cu bine, dărnicia banilor de împrumut...

CAPITOLUL III

1

Trecuse o lună de la întoarcerea Diicului cu vești rânduite, unele bune, mai multe rele. Și sosise primul semn al toamnei, cum nu mai fusese demult. Și iar plecase Diicul.

De astă dată drumurile sale erau mai lungi și către Stanbul. Încet-încet, țara se întocmea după atâtea dușmăanii de sabie. Se sfârșisera neînțelegeri mari, dar erau alte prilejuri de sfadă, căci Murad cerea bani, tocmai când Rakoczi abia primise ceva din împrumut. Matei nu putuse să rupă mai mult. Boierii, o parte, nu se mai întorceau de pe unde plecaseră cu gând de ițe-ncurcate...

Și într-o zi, când roadele începură să se aplece, măria sa ieși fără rădvan, urmat de Mareș și aga Filișan, într-o preumblare prin târg.

Treceau prin mulțime ca niște străini de ei și îngândurați de ce vedeau. Zidurile caselor se scorojisera, răsfirând în aerul uscat din cerușă și rugă, ca o pâtlă a melancoliei. Voievodul ofta și privea, căci erau vedeați de cădeau rău inimii. Ofta în sine, spunându-și mereu că țara e sărăcită și și limpezea privirile către cerul înalt. Poate voia să mai uite necazul.

În jurul lor foiau blănari și săpunari, olari, stăpâni de străchini și tipsii, dulgheri și calpaccii, basmangii și cavafi,

marchitani și lipscani, sosiți de prin toate ulițele în târgul Cucului (parcă cine-i zisese așa se gândise la paguba de dimineață).

„Mulți cirezari, cam prea mulți... Sărăcuți negustori! Îmbuibați par cei ce cumpără și aleg de unde vor, pe tocmeală de răs...”

Fără îndoială, bucuria se depărta de voievod în dimineața aceea.

— Sărac târg, zise aga Filișan. Subțire târg...

— Stiu, doamne! Îl cunosc de ani, ca și măria ta. S-a schimbat mai demult în rău și n-avea când în bine.

— N-avea cum agă... Țara a intrat prea mult în belitură și belele... Toți străinii ne-au hăcuit și ne-au înșelat. E istovită și cere de la noi odihnă și alți arbori s-o înverzească.

Sub niște ziduri păraginite, opriră să asculte o ceartă care trecu ca apa. Soarele urcase câteva sulii și le dădea nădușeli. Ciufuri de copii priveau către gogoșile de pe tarabe. Alături de zarva ce frământase atâția cupeți, mai la marginea târgului, căruțe neșinuite, cu vite slabe la oiști, zăceau împotmolite în noroiul cleios, încă neuscat.

— Cere odihnă, doamne, tresări aga.
— E greu să-i crești și să-i vezi urcând. De nevoile noastre nu se usucă nici țara turcului și nici a Moscului...

Agă Filișan își lăsase capul în piept, ca un vinovat, arătat cu mâna, dar ochii săi sfredeleau țărâna în jurul pașilor. Privea împrejur, doborât de căldură. De undeva, cineva înjură, soartă de om chinuit, un cal se smuci în ham,

unduiau mirosuri grele, sfâșietoare la nări, straie de codreni sub razele soarelui, icoane cu Sf. Gheorghe răzbunătorul, vedenii coclite, mărindu-i suferința. Prea mult...

Și pleoapele voievodului începură să tremure, furnicate de chipuri palide și bolnave, cu bețivi căutând uitarea minții, o milă nesfârșită îi încerca sufletul și ei lunecau de-a curmezișul, întunecați la chip, fulgerați de tulburarea mâniei.

— Fie-ți, Doamne, milă de biata țară, îngână.

Târgoveții căutau aiurea, mișcând bratele schilave, ce cădeau frunte după ștersul frunților naclate și, lunecând prin fața domnului țării, se pierdeau parcă smeriți, învârtiți sub văzduhul ars.

Soarele se ridicase către crucea zilei și dinspre miazăzi veneau nori, rostogolindu-se și prevestind ploi lungi și triste. Iarba, încă necălcată de pași, se arăta pârlită de arșiță.

— Rod de an bogat și târg sărac, ca de post, parcă nu ne-ar fi de ajuns, adăugă într-o visare voievodul, arătând un fel de mirare spre Mareș.

— Prea bine spui, măria ta, încuviință căpitanul.

— Vezi cei doi iupâni care se dondănesc?

— Mă zăresc, doamne!

— Apoi de ce crezi că se încruntă unul la altul?

— De nevoi, măria ta.

— Nevoile, căpitane... Suntem largi la vânzarea roadelor și dăm fără rost, îngrămădiți de nevoile Levantului, de negustorii Damascului și Alepului. Căutăm prea mult aurul,

parcă l-am mânca, și ea, prostimea ce ține țara pe umeri geme. Vindem crapi, cerbi și vite, iar la noi rămâne mirosul frigării căci trebuie să plătim dări. Pentru ce să plătim mereu, căpitane?

Filișan pășea mătăhălos în urma lor.

— Măria ta, a îngăimat Mareș. Eu sunt tânăr și iute la fire, poate greșesc, să mă ierți ca o slugă plecată măriei tale până la moarte, dar firea noastră trebuie schimbată. Dacă cupeții vor să ia la prețul tocmelii noastre, să ia! Să le dăm răvașe de

liberă trecere în oboare și târguri, dar mi se pare că ei adună câștig cam pe nimic. Să-și caute atunci alte vaduri...

— Asta o cunosc, căpitane.

— Mai sunt și altele, doamne. Învoiala de vamă s-a uitat; să le-o amintim cupeților de la Bizanț, căci ei cară și vând pe arginți de două ori. Noi le dăm vite și ei ne vând piei argășite. Să le argășim la noi, măria ta, în stărostiile noastre înfrățite la catastif. Apoi, dăsegarii...

— Ce-i cu ei?

— E un rost, a spus Mareș. Vând fără voie, prin sate cu duiumul și nu plătesc vamă, pricinuind pagubă la tărăbile

marilor cupeți. Măria ta să se vânză cu ridicata, doamne! Nu se schimbă lumea negoțului cât ai clipi, ies carteli și domnia mea trebuie ferită de ele. Mai ales de la turc, căci lui cu o mână să-i dai și cu alta să-i arăți sabia...

Gânduri tulburi îl încercau acum, pășind către curtea domnească, alături de cei doi credincioși slujitori. Greul abia începe și schimbările se petrec unele cu altele, se încalecă

încât nu mai pricepi binele vechi de cel nou. Presimte capcane, s-a obișnuit cu ele și le așteaptă, răsturnându-le rostul. E o pândă în toată ființa lui. Oare așa sunt ursitele sau numai lui i se întâmplă?

Ghicitoarea își mijește ochii între marginile negre ale basmalei și caută poteci învolburate. Poate-l va urma până la capătul drumului și-l va ajuta să învingă...

La înapoiere tăcuse tot timpul. Își urma însă în ascuns firul celor viitoare, făurindu-și alte neliniști. Auzea lângă el gâfâitul lui Filisan care abia mai îndura căldura și pașii vioi ai capitanului Mareș. Îi înfloreau rar câte un zâmbet pe buze și iar se încrunta, lăsând privirile către pământ. Își aduna surâsul cu de-a sila.

„E nevoie de răbdare, de prea multă răbdare, până la înlăturarea primejdiei și scuturarea vicleniilor. Solia...”

— Roadele soliei mele sunt îndestul de bune, doamne! vorbise ieri, spre seară, nepotul Diicul.

— Asta înseamnă ceas bun, îi răspunsese.

— Așa se arată, dar lumea păgânilor e cu ochii pe noi. Războiul crucii, la care s-a îndreptat cugetul măriei-tale,

trebuie să ia seama și la mirosul turcului.

— Eu zic să ne ținem deopotriva făgăduința și îndrăzneala.

— Nu domnia ta a spus-o, ci învățatul meu!

— În adevăr, dar și el a luat vorbele din cărți. S-a cam învățat în rele ca și în greutăți...

Aici voievodul tăcuse, învăluindu-l într-o altă întrebare

nedeslușită, cu care ar fi vrut să-l miluiască.

— Inima lui Teofil e mare, nepoate... Fără surâs, el ne caută drumuri curate și înțelepția sa se ține vârtos de umerii divanului. Unii logofeți, vistiernici și spătărei, vorbesc dulce și-mi aduc numai laude, parcă m-aș vrea icoană... Fățării sau credințe, uite, asta, nu știu!

— Poate se amestecă, măria ta. Poate se tulbură... Un paharnic căftănit de curând are vorba spășită și credința răsucită în greul vâltorii. Va să le aflăm pornirile ascunse

față de domnie.
— Adică inima lor trebuie încercată dibaci de anume guralivi, oameni de încredere ai agiei, nu?

— Chiar așa, măria ta! Ca în orice domnie nouă, încep și urzeli noi căci ridicătorii de zurbă se adună ca varvarii, râvnind iar schimbări și ne vor fi de folos acești vânători de povești ticluite cu rost...

— Râmătorii? voise să afle Basarab. Prețuitorii de vorbe și cupeții de vânt? Să știm dar să nu întemnițăm...

— Da, da! făcuse Diicul. Iuzbași care umblă printre rumâni cu sfială și prind zvonul, iuzbași puturoși și

îmbețivați, înmuiați în toate păcatele lumii, cu nări subțiri și urechi priecopsite...

— Răul nu vine de la noi, nepoate... El se deschide și intră prin porțile poftite de străini, căci așa ne vom mânca unul pe altul, într-o buimăceală de care se va bucura Murad cel băutor. Mai întâi să luminăm calea, altfel ne pierdem bucuria. Mi-e gândul să învățăm din cărțile noastre, să le

rânduim după sufletul nostru. Să aducem meșteri și să mănăm feciori spre luminare la Roma, la Chios ori Liov, să străduim pentru școli noi, unde învățăturile să fie pricepute limpede de toți...

— La curtea Ardealului am auzit așa vorbe, mărite doamne. Cărturarii nu sunt cu domnia când țara geme. Eu socot că n-a sosit încă vremea să-i folosim. E drept, țările mai luminate împing către noi misionari. „Propaganda Fide” își va lăbărța mâinile în curând și mă tem. Am chiar dovezi

că... Întâi trupul? îl întrebase voievodul. Poate în câțiva ani venitori vom stârpi din sărăcie și n-ar fi rău să ungem apoi și sufletele, să ne căim prin alese simțiri.

— E o pornire de schimbare, dar eu șovăi... Teofil a fost gonit de Leon vodă Stridie și a stat ascuns. A venit la curtea măriei tale și l-ați îmbrățișat bucuros, iar doamna Elina îl prețuie mult. În el însă mișună viermele unor taine dincolo de priceperea minții celor muritori, chiar și a noastră...

— A ta, nepoate! a zis cam muștrător voievodul.

— Are în el fumul filosofiei lui Aristot, doamne! A văzut

și a trăit destule și n-o să pregete învățând tinerele vlăstare farmecul cărților cu talc. Să nu-l scapăm din ochi și să aflăm lungul nasului!

Ajunseseră aproape de curți și un slujitor se grăbi să deschidă.

Încălzeala sfârșitului de vară era în toi și amortise parcă totul în jur. Voievodul își urmă drumul către odăile de jos,

apăsător de dogoarea soarelui, însoțit doar de căpitanul Mareș. Totul se învălmășea însă fără astâmpăr; venea întuneric și apoi se făcea lumină întinată. Nu încăpea îndoială că vorbele Diicului, spuse atunci, îl puneau pe gânduri, lăsându-i necazuri și amânând răspunsul de mâine.

„O, cerule, șopti voievodul. Mă apasă coroana și mă strânge și mi se pare... Cum să fac, să fiu papistaș de noapte și ziua să port cruce la văzul tuturor?”

Se simțea copleșit și porni anevoie în singurătatea odăii, cu obrazul încrămenit. Mergea clătinat, ca bătut de vânt, străbatând maguri primejdioase și ars de o flacără la care nu se așteptase.

„Îl voi chema poruncii pe Uriil. În urma lui, străjerul va aduce pe cuviosul Teofil... Calea izbânzii poate sta în mintea acestui dascăl greu pătimitor. Îl voi chema îndemnându-l să-și spună voile neîngrădit. Crez că Diicul trăncăne verzi și uscate, căci au mai văzut și alții primejdii în pene și călimări...”

Fusese și el diac cândva. Acum, ajuns în sfatul domnesc prin înrudire se va fi scârbit și va fi luat alte momeli decât ale buchiilor ce sunt, zicea el, fără rost. Voievodul tresări. Se auzeau pași grăbiți. Pe obraji i se așternu iar liniștea, amintindu-și că supușii nu trebuie să afle înfățișarea de zbucium și nici tristețile, altfel temerile vor spori.

— E un sol de la Moldova, măria ta! spuse Mareș. Pare grăbit. Poartă scrisoare chiar de la Vasile Vodă.

— Să intre în odăi, căpitane!

Plecându-se până la pământ, solul intră. Însoțitorii săi erau lângă ușă și-l văzură toți cum duce mâna către piept, să scoată sul ceruit și cu stemă de fum.

— Măria-sa Vasile Vodă trimite carte către domnia ta și așteaptă grabnic răspuns! a zis solul.

— De ce atâta iuțeală? a întrebat voievodul, rupând acele peceti de taină.

— Nevrednicul de mine nu știe, măria ta! Slujba noastră e să ducem vesti ceruite și să tăcem, ca să nu ni se scurteze limba la întoarcere...

Erau și nu erau semne de bucurie în vorbele trecute pe hârtie. Vasile Vodă arătase pe scurt un gând despre uciderea grecului Celebi-Curt. El, Matei Basarab, este alături de voievodul Moldovei au ba? Și dacă se împotrivește, pentru ce?

Pricini de neînțelegere mai vechi se arătau, iaca, pe negândite. Grecii erau prieteni la toartă ai voievodului moldovean. Ca să paști din iarba rămasă, trebuie dinți. Să poruncească solului cuvânt întârziat, nu se putea. Ar fi

însemnat ceartă curată, tocmai acum, când se înfiripa liniștea ce și-o dorise. Să scrie incuviințare! Zarva iscată la Istanbul de muierile nerușinate, împinse la rău de grec, îi aduse amarul acelui ceas de iarnă.

„Să se facă precum zici, frate de țară, avea să scrie Lepădat la porunca măriei-sale. Căci nimic nu este împotriva dacă judeci curat. Aveam crezare că grecul nu stă împotriva

domniei tale. Aflu altfel și socotesc precum inima cere, spre binele nostru”.

Solul plecase, însoțit de Alexandru. Până la Focșani aveau să-l poarte călăreții, să nu-l știrbească nimeni la drum, așa fusese porunca voievodului.

Uriil ținea în mâini pergamentul și slovele negre
 Uparcă ciușeau înaintea ochilor.
 — Citește, citește! îi zise voievodul.

— E o scrisoare a lui Angelo Patricca din Sannino, doamne.

— Minorit conventual de la Propaganda Fide?

— Întocmai, măria ta!

„Aaug – începu Uriil – că sunt în părțile noastre doi domni, unul al Moldovei și celălalt al Țării Românești și fiecare din ei poate ridica la primul sunet de goarnă 25 000 de oșteni și, deoarece ambele provincii se află la distanță de 15 zile de Constantinopol, pot să ridice armele contra turcilor, spre marea pagubă a acestora. Și ar fi bucuroși oricând dacă ar fi ajutați de principii străini și creștini, sau dacă numiții principii...”

— Aici nu se mai deslușește nimic, măria ta... S-a șters cerneala.

— Citește mai departe...

„Cei doi domni sunt foarte dornici să se răskoale, am cunoștința de aceasta deoarece am stat de vorbă cu ei, fiind multă vreme misionar al Sacrei Congregații în cele două provincii, ba chiar domnul Țării Românești mi-a dat pentru ordinul meu călugăresc o biserică de lemn cu șase chilii și numitul domn mi-a spus în mai multe rânduri: «Cum este cu putință ca principii Crucii să n-aibă nicio milă de atâția

creștini care se află sub tirania turcilor și să nu se gândească să răzbune toate jugurile pe care acești turci le aduc poporului ăstuia?»

Măria sa căzu pe gânduri și surâse mai târziu cu amărăciune, văzând că lucrurile stau ca înainte, într-un fel de praxis al vremurilor.

— E bine că minoritul își dă silința să spună adevărul despre noi... Sunt însă încuiate cărările... Să așteptăm...

*

La Curtea Veche, boieri și slujitori, oșteni ai măriei-sale, stau în așteptare.

Voievodul vine îngândurat și ei se îmbulzesc să-i afle chemarea grabnică, să grijească la gândul ce-l poartă și sunt veseli, ca de ospăț, căci au mai uitat de sabia turcului de câțeva vreme.

— Măria ta, poruncește-ne! se roagă un bătrân, cu ochi de făclie, parcă muiăți în soarele verii.

— Nu poftesc eu, ci doar țara, cinstiților poporeni... Jurământul ce vi-l cer, nu e al meu, ci al păcii ce va să coboare peste ocinile voastre...

Sună clopote, pocnete de sânete veselesc clipa și-i tin hangul, iar târgovenii melnă lumea cu vești care acopera chiar bubuitul de tobe și diaconi slujitori cântă.

Apoi se aud vorbele zise peste învălmășagul de lume: „Noi, toți slujitorii Țării Rumânești, căpitanii, iuzbașii, ceaușii, vătășii și toți ostașii, călărime și pedestrime, jurămu-ne cum noi vom fi cu toată credința măriei-sale

Matei Basarab Voievod, care este cu mila lui Dumnezeu domn țării noastre Rumânești, pe lângă aceasta, împreună cu domnul nostru și măriei-sale lui Rakoczi Gheorghe, biruator al Ardealului și o parte din țara Ungurească și secuilor șpan, cum noi, nici într-un chip, măriei-sale, nici coconilor, vrăjmași nu vom fi!"

— Jurați? întreabă mitropolitul Ștefan, după obiceiul țării.

— Jurăm! Jurămu-ne, preasfinte! izbucnesc vocile din jur, dând să-i sărute dreapta.

Se măresc vocile în huiet peste cuprinsul curții și huietul cotropește navalnicul furnicar.

— Mergi la cuhnie, zice voievodul unui boier slujitor, și adă tainul de vin, pentru asemenea silință...

*

Perdeaua de întuneric venea adusă ca de năluci când aga Matei ținea să apere pe Turturea, paharnicul strălucitului Mihai voievod, ajuns la prigoană pentru cuvinte grele, spuse însă fără trufie, într-un ceas de împlinire a unui fapt cu o muiere a vornicului Pătru la curtea din Târgoviște.

— E drept să știi că firea mea este împotrivă, așa cum domnul Mihai mi-ar fi alături, căci, rușinea boierilor neînfrânați la asemenea fapte cade asupra noastră ca un blestem fără iertare. Ne judecă cei mulți și nu e bine să le dăm prilej și să știi că pâ rile la domnie mă întristează, cinstite agă.

— Noi suntem făcuți din glodul păcatelor, dar să ne izbăvim prin fapte bune, zisese atunci aga Matei.

— Drept ai grăit, încuviințase Turturea. Păcatele ne aruncă în drumul mocirlei și nu știm încotro ne îndreptăm. De la cuvântul ce l-am dat la judecata mea, nu poate fi nicio abatere

— Dacă țara o cere, paharnice? întrebăse iar aga Matei.

— Să ne ierte! zisese amărât Turturea. Dar de ce grăiește așa cinstitul agă? Vrea să mă încerce?

— Nu, paharnice! Nu am sufletul împărțit, chiar dacă slujba mi-o cere uneori. Vreau dreptate, asta ar fi...

— Am trăit trădarea voievodului Mihai. De asta mă încumet să îți drept și să gândesc de două ori, căci din porniri mici începe blestemul războaielor.

Vorbele de atunci se apropiau în țiuit și-l încercau cu greul lor înțeles. Care era rostul ce-l aducea acum vorba paharnicului la ceasul mântuirii?

...Parcă spusese că în jur se preumblau valonii întărâtați...

Și câmpia Turdei bocea. Credincioșii lui Mihai care nu muriseră fuseseră luați în bice și purtați spre zare... Aveau capetele plecate și prăbușite de chinul faptei mârșave a ticălosului Basta și nu voiau să creadă că viteazul domn al

țării zăcea în urmă, în țărâna ce-o gândise mare.

Unii din veștii boleri își ștergeau lacrima că nu putuseră să oprească clipa de mișelie și fuseseră buni de ațipeală în acea noapte, cu lună spartă ca o țandără. Și parcă Turturea căta să afle o brodeală în leșia din juru-i, ca să obție izbândă în juruirea făcută domnului precum că-i va aduce oasele, de va fi să piară pe pământ depărtat.

— Săraca noastră Valahie, sărac neamul nostru, că pierdu făptură de domn purtător de bardă vitejească! zisese cu fereală căpitanul Dan printre boieri.

— Mă tem de țară, că vreau nesupunerea ei și nu văz potecă ce duce spre tihnă, îi răspunsese șoptit nepotul lui Mihalcea.

— Avem livezi, grâne și vite, dar străinii aflară mirosul pâinii noastre și-or da buzna mereu... De n-aș putrezi, căpitane Dane, doar să văz peste ani barda domnului nostru

în mâna altuia și să nu tremure. Vreau să dorm linistit, să știu că bruma noastră de țară s-a adunat din neînțelegerea în care muri Mihai...

Dar paharnicul răspunsese îndârjit:

— Domnul nostru n-a pierit ci doar s-a dus dintre noi, așa cum s-or pribegi și făpturile noastre. Nu! Eu crez că-i mai auz glasul și mai trag nădejde să-l duc în țara lui...

— Să-ți ajute mila Atotștiutorului, paharnice, dar eu socot că ne-or despica valonii până n-or veni zorile...

Mergeau tăcuți și mâhniți la chip; luna dispăruse de după nori și atunci se auzi din deal o jeluire de bucium călătorind

în fluturare către marginea nopții și păsări ciudate, poate corbi, clămpănind din ciocuri, mărind ploșenia și întristarea prinșilor.

La ceasul nopții celei de-a doua zile, paharnicul izbutise să plece cu capul domnului său în desagă; se lăsase frig și era nemâncât, dar pașii îi erau hotărâți.

L-au prins zorile pe drum, în coborâș de munte, și-și

odihnisese opincile o vreme într-o căruță ce zorea să ducă piei în breasla tăbăcarilor.

Într-o săptămână intrase în Târgoviște, grăbind spre mănăstirea din Deal. Era seara târziu. Și parcă bătuse în porțile de stejar, cătând spre mulurile ferestrelor starețului Ghelase și așteptase așa, până licărise o feștilă somnoroasă pe cărare. Zuruiseră lanțurile porții și drugii dați la o parte căzură; feștila îi luminase făptura și călugărul îl îndemnase să intre.

„Ce trebi te poartă la miezul nopții, paharnice?” îl întrebase omul mănăstirii.

„Trebile domniei, cinstită față și juruirea mea! Muri voievodul nostru Mihai și venii pentru îngroparea gândurilor ce le-a dus...”

Aflând groaznica știre, evghenitul se prăbușise în genunchi, lovit ca de trăsnet; feștila căzuse și se stinsese.

Paharnicul îl sprijinise să se ridice și merșeră spre chilia starețului să-nceapă slujba de îngropăciune, după obicei.

În cumpăna nopții se auzise toaca și puținii călugări își adunaseră făpturile în jurul lumânărilor din pronaos, să

ceară îndurare și intrare în lumea cea vesnică. Furturea a căzut în genunchi să-și afle liniștea și să-și ostoiască durerea, apoi murmurase ceva, ca și cum voievodul l-ar fi putut auzi:

— Mi-am făptuit jurământul, doamne...

Parcă spusese și fusese în odaie și Basarab și-i auzise vorbele și-i văzuse făptura în spatele solului. Cumpătul său

se stricase iar.

„Să-i dai turcului... cu o mână... Dacă frăția cu Vasile va fi bună, va să-i dea la cap de-o îndrăzni!”

Și parcă iar se ghemuise paharnicul în colț și-i zisese:

„Ai grijă, măria ta! Nu mai sunt, ca să mă bucur pentru domnia ta. Vicleniile sunt însă mari și se încuibează mai ales la curțile domnești... Ai grijă, măria ta!”

CAPITOLUL IV

1

Soarele își culcase obrazul, după ce stătuse tolănit pe dealul cu mănăstire.

Măria sa privea forfota de la curte, când oștenii de pază îngrijesc felinarul Chindiei, ca peste puțin, lumina să destrame negreala în jurul palatului domnesc.

Arătase chip trist și oboseală doamnei Elina, la tortă de rășină din chiliă de jos, după plecarea puținelor serve și lucrătoare de suveici. O zi trecuse cu judecăți și pricini ivite între boieri. Cercetase urice și ispisoace îngălbenite de ani și-n înserare avea ochi aburiți, ca de vis.

Făcuse dreptate postelnicului Neacșul și iertase de ștreang niște învinuiți, pentru batere de bani calpi, în mahalaua Șelarilor, urnd că ei să dea socoteală pe larg la grosul agiei. Îi voia folositori și dase poruncile cuvenite cu același zâmbet cucernic care făcuse purtatul între puști mai ușor, pentru acei meșteri argintari nelegiuți. Așa meșterie mai

încercaseră erau chiar știuți pe cele. Aici înșelătoare își leapăda pielea, iar omul său și-o fustruie. Alți înșelători își supăra cugetul de la o vreme; toptangii turci cumpărau pe nimic, iar grecii înșelau mai abitir ca niciodată.

Bătuse voievodul drum de trei ori pe coridorul dintre biserică și palat, în singurătate, urmat doar de ochii strajelor la colțuri pietruite; tăcănitul de potcoave din Calea

Domnească se alătură gândului său, ce-ar fi poftit să mai potolească mănoasa negustorie a grecilor. Cum să cârmuiești blând cu cei străini, amețiți de bănet ca de izvorul apelor vii? Și cum n-ai arăta față în supărare la atâtea fapte mârșave? Multe pricini de nemulțumire se arătau. S-ar putea să-i lovească, dar asta aduce necaz... Mareș... Parcă el îndrăznise ieri o vorbă, dar uitase să dea ascultare pornirii...

Sună clopoțelul de argint și tresări la fărâșipenia din jur; slujitorul intrase în pământ.

— Poruncă, doamne!

— Grăbește s-aduci pe căpitanul Mareș aici!

Slujitorul, păzitor al chiliei, ieși în răpi să împlinească voia domnului. Din umbra odăii, papagalul cu pene pestrițe își tipă vorbele între pereți, dușmănind colivia ce-l făcuse slăbătură între pene.

— Ce vrei, pasăre? întrebă voievodul. Ori ți s-a făcut dor de țara ta? Îți prețui prea mult zborul, dacă porțiești așa grabnic aerul curat de la Valea Voievozilor mei și din orașul domniei mele Târgoviște. Îți sunt dator cu un răspuns, pasere... Chibzuie și nu căta răspuns pe aproape, că el se

află încă departe. Te-am adus pe ghimie, negoț al nimicului — de la bairamul ce închide postul

Ramazanului, după ce ieșisem cătrănit de la Murad al vostru, ca să nu aduc aminte de o altă colivie, din care aș dori să-mi scot la zbor săraca țară bogată! Aici ai tot ce vrei, afli odihnă însă numai pe minaretele ce mi-au încetoșat ochii cu amărăciuni destule. O să-ți ușurez plecarea, dar n-a sosit

încă vremea sorocului, cum bine grăiește sfetnicul meu Teofil. Roagă-te până atunci, pasere...

Se auziră pași grăbiți, într-un alai de ținte și ușa se dădu în lături ușor:

— Să trăiești, măria ta! zise Mareș, ducându-și dreapta la sold și stânga pe inimă.

— Să trăiești, măria ta! țipă din colț pestrițul papagal.

— Auzi-l, căpitane! Ne face turcul ploconeli fățărite în bordeiul nostru. Mai că nu-mi vine să crez!

— Ca anul trecut când vru să ne înșele, măria ta! își aminti Mareș.

— Așa, aș! Ca anul dus și altul ce e pe rod, căpitane!

Mult îl purta la inimă voievodul pe tânărul său slujitor... Îl îmboldea firea să-l îmbrățișeze, de n-ar fi fost oprită pornirea de rând pentru domnul țării.

— Te-am chemat să sfătuim un gând retezat ieri la preumblare...

— Așteptam să mă chemi, măria ta! glăsui Mareș. Că rău făceam de vorbeam; prea jucau ochii boierului Mitcu și vioi se arăta la auzul de cu zori chiar ipodiaconul Ilarie, așa că...

— Ai bănuiești? — Am auz bun, măria ta! Ca să lovim în greci cu dorobanți, ne punem rău și ne surpăm de bună voie. Mai marele negoțului e Papazoglu, care și el a fost sluga marelui cupeț Celebi-Curt; să-i potolească mai bine hoții ațigani, când trec pe sub Iuda. Așa s-a mai lăți frica în ei și-or afla Dunărea, ca să se ducă pe bărci.

— Grecii călugări s-or supăra și avem nevoi...

— Se vor necăji, dar fără rost dibuit, măria ta! M-oi duce eu în straie schimbate și cu zece călăreți, i-om împinge și i-om sili să fie mai cumpătați, că doar frica păzește și pepenii lor... Treaba, așa cum zic, e gata pe jumătate; ațigani au o răzbunare cu unul de-al lor, ce le-a fost alături la hoțit și i-a vândut.

— Domniei mele, căpitane?

— A fost mai demult, doamne. E potriveală bună acum ca să crează în lovirea negrei răzbunări...
— Să-l izbești, căpitane!

Noaptea sosise, învăluind ziduri, acareturi și cămări.

Se auzeau pași pe coridoare și-n chilie pogorâse întunericul și se lipise de pereți, mângâindu-i.

La acel ceas, slujitorii gospodari ai curții coborau doborâți de munci în odăile de somn; bătut un clopot, departe la Polnița și felinarul din turn fu aprins, ca să știe tot omul care mai mișcă pe ulițele cu gropi multe că voievodul vrea liniște.

Mareș se retrase închinându-se, iar Basarab rămase în chilia de taină, supus rugăciunii...

 ătre drumul Vlăsiei, sub poala umbroasă de pădure, hoții au oprit telegarii, înjurând pe limba lor așteptatul procon, adică pe Ciupercă, hanul care-i trădase.

I-au deshămat și apoi, punându-le un braț-două de fân sub boturile nărvite, s-au așezat tăcuți pe iarba arsă de secetă, să se mai odihnească puțin, că drumul fusese lung.

— Trebuie să-l așteptăm aici, o fi cu noroc, a zis Leșie, un hoț cu uitătură vicleană.

— Ba să cătăm spre ogeacurile noastre și să-l lovim peste o săptămână, când are să cază la întoarcere, cu mărunțiș chibzuit din vânzarea grâului, i-a răspuns Cerchez. O să treacă spre hanul lui Cara-Iani, mama lui de otreapă! a vorbit cu obidă Mironete, cel scăpat de curând de la temniță. Așa a spus căpitanul domnesc...

A rămas cu privirea căzută către pământul încins și, aducându-și aminte treburi ascunse, știute numai de el, a râcâit cu codia biciului un semn, ca drumul șarpelui, cotit, zicând:

— Ciupercă are oameni de-ai lui, care-i vând vești la ceasuri de taină prin hanurile din copaia Nucetului. Se teme de avutul grecului nerușinat...

Un vânt, ca o fâlfâire firavă, undui fire de păr năclăit și uscat pe fruntea lui încruntată iar dinții albi ca o salbă argintie i se zăriră sticlind în scrâșnire.

Dinspre Vlășia a venit ca o boare sunet ușor de corn și lotrii și-au repezit uitătura către stejarii înalți, fiind cu băgare de seama la chinuirea pe care o cunoșteau din alte popasuri, apoi fețele li au deschis într-un zâmbet slobod și curajos.

— Și cum chitești c-am putea să-l izbim, Mironete? a întrebat Cerchez, că doar noi suntem opt, iar el vine cu tot alaiul negustorului și puștile în vânturare... Cum, mă?

— Om socoti noi atunci! i-a retezat-o scurt Mironete, ferind în căușul palmelor luleaua abia aprinsă. E drept, ei vin pe drum, dar noi îi pandim după stejari, a continuat, îndemnându-i să-și ude buzele cu vin.

Au purtat plosca din mână în mână, scuturându-și trupurile de răcoare, și-au scos lulelele, îndopate cu tutun găbjuț de pe la Slobozia și Mironete a început să îngâne un cântec auzit în tinerețea hoției lui și care-i plăcea pesemne mai mult:

*M-a făcut mama spre zori, ohoooo,
Să mă sting în închisori, ohoooo...*

Tăcu temător și se auziră caii ronțăind feliile de lună. Fumau în tăcerea aceea, ascultând cățelul pământului parcă. Pe fețele aspre bătute de vânturi și ploi, fire de păr negru, lăptos, acopereau căutături poncișe și umede de patima vinului și a dorului pentru pirandele lăsate lângă stuf și orăcăit de broaște, locuri ferite și prea singuratice. Prin aer

plutea plângerea pădurii; se coborâse roșeața soarelui și în curând avea să se lase cu umezeală și răcoare de noapte.

Țiganiile plecaseră într-o răzbunare de-a lor, știută de toți, mai alături de una domnească, oprită în sufletul lui Mironete, așa cum hotărâse căpitanul cel aprig al mării sale.

Îi petrecuseră nevestele și puradeii până hăt-departe, apoi rămăseseră singuri în noapte, pășind ca pisicile; aveau încălțări opinci căptușite cu pâslă, cum ar fi purtat de

mergeau la petreceri, altfel ar fi speriat cucuvelele, pe potecile însemnate cu fir de borangic lucitor, pe șervetele albe și purtate la brâu. Merseseră la pas întins câteva ceasuri, fără oprire, astfel ca după știința lor să-i apuce a doua jumătate a nopții în inima pădurii. Acolo făcuseră popas scurt îmbucând ceva la repezeală, proptiți de stejarii înalți și intraseră în Iuda, unde-și aveau la loc sigur căruțele cumpărate cu bani grei și moarte de om în oborul Târgoviștei.

Pe Ciupercă îl avuseseră cetaș alături de ei, dar asta fusese până călcaseră avuția grecoaicei Iosefina și o legaseră de

giurgiuvelele ferestrelor, pentru niște mahmudele care nu ieșeau la socoteală.

La un an, pe timpul ploios al babelor, Ciupercă se alăturase pazei negustorilor greci, după ce avusesse grijă să ascundă argintăria de la fântâna hoților, mai încolo, el știa...

Mai la câteva săptămâni poterași de Târgoviște l-au prins pe Mironete când tocmea niște cai tineri și nărăvași cu un

geambaș de prin părțile Călmățuiului, de la care mai cumpăraseră ei și alte dăți, încât au priceput că de vânzarea lor nu este străin Ciupercă.

Sosise timp de zloată și fulg de nea, iar drumurile erau împânzite de străji mai mult ca oricând, astfel că până aproape de zâmbetul ghiocelor s-au sfătuit acolo în bălți cum ar putea să-l încolțească spovedindu-l cam la cine și cum i-a vândut, ca să știe fereala potecilor puse sub paza haidăilor.

N-a fost chip de mirosire nicicum; au aflat că și cumpărase un conac arătos și înlesnea între grecii și bolerii din jur negoț cu roade de-ale câmpiei, pe care le ducea spre zare, undeva către Dunăre, fiind în leafa lui Papazoglu.

Mironete hotărâse fără crâcnire; avea să se răzbune în zori.

Soarele căzuse posomorât către Chindie și el porni să caute câteva vreascuri în jur, pentru focul de noapte.

— Adă-l doamne! glăsui Mironete. Adă-l numa', și-om vedea noi!

Prin aerul răcoros, trepidând îndelung, plutea în umbra serii, câte o frunză. Mironete așază vreascurile, s-aprindă focul. Dibu cu degetele slabe în buzunare și și puse alături amnarul și iasca, să-i fie mai la îndemână, apoi rupse smocuri de iarbă pălită, le acoperi cu câteva uscături și aprinse.

Lumina focului se întinse, pâlpâind firav și alunecând peste fețele lor firave, plutea între lotrii aflați cu mâinile în

iarba răcoroasă. Pe aproape fâlfâiră păsări speriate și-un huhurez își țipă foamea trezind vietățile pădurii. Părea că un duh colindă nevăzut în zvârcoliri și tingirea lui bate în scoarța copacilor, hohotind în pustiu.

— O fi trecut spre han, își dădu cu părerea unul din ei, și acum ține la gura spurcată oala cu vin în chelarul lui Caraleni.

— Vorbe! îi răspunse îndârjit Mironete. Am fi zărit în praful drumului urma lui de vierme...

Se chemură, osteniți, cu poftă de somn și-o vreme se perpeșiră cam fără rost. Cereșez, lăsat să vegheze, se visa bulibașă și s-au trezit în zori, când Iuda începe să-și cânte durerile și bucuriile, șoapte colcăind în voie, cum iese soarele și sărută ogoarele...

Caii au sforăit deodată și lotrii au sărit ca arși, înspăimântați la auzul trapului grăbit ce venea tot mai aproape, prin iarba udă de lacrimile nopții.

În fața lor se oprise căpitanul Mareș, însoțit de călăreți.

— Am o vorbă cu voi! le-a aruncat el porunca.

— Ce vorbă, frumosule? a întrebat cu tremur în glas

Mironete.

— Lăați-l în seama mea! a spus căpitanul. L-oi pedepsi eu! Voi duceți-vă în balta voastră și ieșiți la o săptămână...

Călăreții au plecat, înșirându-se pe sub poala pădurii, în uimirea șătrarilor care nu puteau pricepe ce fel de olteni ai domniei sunt acele arătări ațigănești ca și ei.

— Să plecăm! i-a îndemnat Mironete cu chip de ceară,

doar n-avem să ne punem rău cu domnia, că de nu-i dăm ascultare ăsta ne spânzură de crengi...

A scuturat capul spre ei, pornind agale caii slăbănogi, cu greabăne bătucite de hamuri și roase rău.

Au ajuns la corturile lor și le-a ghicit o șatrăreasă bătrână, poate le-a descântat de sperietură; li s-a arătat semn că pot călări spre fântâna lor din Steleanca, cu soroace de izbândă și fără popreli la poteci.

Bâjbâind la lumina obosită a făcliilor de seu, s-au adunat la miez de noapte și s-au pierdut pe drum albit de lună. L-au aflat pe Ciuperca după cale lungă. Sta rezemat de un stejar, parcă dormea. Au crezut că-i viu, dar avea ochii stinși, deschiși doar într-o spaimă mare și l-au împins fricoși, iar el a căzut greu, înfundat, ca o piatră în apă.

Deasupra ochiului stâng, sub păr, avea tăietură de baltag. Căruțele fuseseră luate de loitre și răsturnate, iar caii dați, pesemne altor stăpâni. Câțiva zăceau prin șanțuri, la câțiva pași în pădure, așa cum îi aflate ceasul din urmă al poruncii domnești.

Mironete l-a ridicat încet, temător să nu-l piardă din ochi, l-a buzunărit, apoi i-a amintit câteva vorbe. Nu le-a auzit nimeni în acea pustietate a pădurii; căpitanul Mareș era la curte și era copleșit de trebi destule.

Diicul avea supărări multe, nevindecate în timpul scurt
sare trecuse ca o părere; erau taine cărora nu le putea
aia fostul decât în anumite ceasuri potrivite, când
voievodul revenea din singurătatea cămărilor, acolo unde
întârzia luând socoteala vistieriei, cu strânsura țării.

S-ar fi dus oricând Diicul la ușa mării-sale, chiar când
pofta, dar se întâmpla să fie muștrat din priviri, iar
împlinirea visată de el s-ar fi schimbat ca vremea bună după
furtună.

Agia era datoare să-i dea orice semn de răscolire, orice
acturi întoarse din cale sau intrate pe sub ochii iscoadelor
străine.

Ianachi Catargiul nu dormea bine la Curtea din Iași și
punea paie pe foc din prea multă prețuire pentru casele
luate de măriasa Basarab, ca pedeapsă a trădării pe față.

Aga Filișan știa destule despre Luța Hagi Iatro, soața
negustorului de la Poarta Dealului.

Tăcuse o vreme, adunase știri ce-i veneau pe înserat de la
oamenii lui, mirat că o femeie zidită în pofta iubitului se
pricepea la dezlegatul treburilor ascunse ale domniei. În
cârciumi înglotate se adună mulți negustori, cu treburi
felurite și cu zeamă de vorbă; domnia va să le știe la timp
prețul de aici și de dincolo și cam încotro bat știrile
politicești, cu lacătele descuiate pentru plata iscoadelor,
chiar darnică risipei.

Argintul e de folos mai ales acum, când neamul s-a întins în zavistii știute de toți, purtate însă doar în ochi, de teama pereților umezi, cu gratii fieruite către Ialomîța.

Țara e în liniște, așa se zice.

Vorbele spuse anapoda, repezite și deslușite de tăria vinului sunt luate drept bune, deși oamenii au început să se ferească și nu mai știu să viețuiască cu dreaptă cinstire.

Cerul de toamnă strălucește alb și rece peste iazul morilor, dar altă făină se macină acum și aga Filișan, precumpănind

destăinuirea Diicului a răscolit sirul de nume aflate la catastif cu șireata înțelepciune ce-o voia încercată

Voievodul plătea seimeni, de ce n-ar da aspri pentru treburi subțiri și greu fătuite?

Asta nu se poate grăi măriei sale. Dar cui?

Aga câștigase îndemnul și încuviințarea Diicului, fără să bănuie că țara împrejmuită de dușmăanii avea și-așa poveri destule.

Luța, șireată, cu ochi vopsiți în umbre vinete, putea fi smintită în bătai pricepute pentru hramul ce-l ducea cu prilejul dezbrăcării de vorbe a boierilor apropiați, de la care scotea, cu mierea glasului pisicos, taine juruite.

Mănăstirile date metoc, sleite de aur și aduse în ruină de greci, păreau blestemate; dădea domnia hrisov, se afla pe loc, iar femeia negustorului clipea nevinovată, într-o viclenie mândră și zvonul pentru anume urechi pleca în goana cailor spre alte meleaguri.

„Să fim robii timpului, fără grai, simțire și duh, fără

nădejdea mântuirii căci neascultarea este începutul păcatelor. Căiți-vă, căci clevetnicul hrănește vrajbă și buzele lui nenoroc poartă!”

Erau îndemnuri pentru cei slobozi de limbă, pornite din sfatul domniei. În stranele lor boierii grăiau deslușit că patimile oștesc supra sufletului și Filișan să-și caute noi șiretenii pentru cei zavistnici, altele decât temnița urâtă de domn.

... Au adus-o noaptea, când ulițele ațipesc, moleșite de somn, și Filișan se tot mira în urma femeii, mirosind parfumul sulimanului franțuz pe care se dădeau bani destul.

Luța nu s-a zbatut și-n carnea moale mâna lui de bărbat în putere a intrat ca-n cocă, simțindu-i zvâcnirea inimii de pasăre vânată și-un gând șiret l-a împins mai aproape, până i-a simțit aburul gurii, clătită în ape mentolate să alunge damful băutului.

„Ce văd boierii la asemenea muieri nepotolite, nu știu, și-a zis, strângând-o de braț. Ceva ca de foc, poate o mistuire a iadului ce va să vie, o fereală de gubăveală ce-i apucă, frământând trup tânăr și plin de draci. Lenea boierilor de

8^{grosu} „Nu era timp de răs în voie, ar fi trezit străjile ameteite de somn. Au călcat pe pietre, până în cămara caznelor, deși nu era nevoie pentru acea iscoadă cu rochie, pe care numai din palme o îndemni la spovedit. Umbre tainice s-au lipit de pereți și au rămas stane. Atceva dorea să dezlege aga Filișan, dar și-a slobozit mâna, căutând în buzunarele hainelor de

ferentar hârtia ce-i venise ușor.

Afară era tăcere ca și acolo, căci târgul se lăsase în pacea sforăitului; doar șobolanii, umblând prin colțuri, mirosind seul de oaie din ziduri.

— Iataganul are două tăișuri. El vine de la turci dăruire și e un melic prost când stă la îndemână pentru vânzări, știi?

— Tot timpul m-am gândit să aflu vina ce m-a adus aici, zise Luța cu glas tremurat, trecut prin spaima bănuielii.

Filișan pricepuse codeala muierii șirete și grăi din colț,

înaintând un pas mai aproape, în lumina firavă.

— Iată semnul cules într-o ramașă de noapte, doar nu era să-ți prinză norocul mucigai...

Vorbele lovireă aspru mintea femeii învățată să se gudure și să trăiască în pofte fără frâu.

— Să citim fără ciubuc și cafea, o îndemnă aga.

Afară, peste gârlă, coborau felii de noapte, încărcate de liniște, ca în lacrima Ialomitei să se facă biete cămăși de iele.

Fudulia femeii se pierduse; căutând un scaun să se așeze, oftă. Ochii ei pofticioși l-au cumpărat într-un dedesubt năvălit, dar nu i-a spus-o. A auzit doar glasul ce-i amintea

că va ispăși pedeapsă grea și s-a cutremurat, nădușind. Putea să jure pe inima fecioarei că n-are știința de acele rânduri ce-o înțepau cu ace pe sub vinețelile ochilor, dar aga parcă-i călcase cu pasul pe suflet.

„Io Basarab Voievod, din mila lui Dumnezeu domn muntean ne-am rugat între altele lucruri ale noastre pentru niște înlesniri Domnului nostru prea milostiv, Princepelui

măria sa și s-a îndura să-și facă milă de noi, la rugăciunea noastră dinadins. Acum alte necazuri ce le vrem deslușite, împotriva dușmanilor neîmpăcați, altfel nu e cale, că avem trebuință de arme aduse din Nemția. Și oamenii domniei mele vor însoți convoiul, așa mă rog. Și el va fi sub sabia unui căpitan cinstit”.

— Pentru așa scrisoare, ce-i zice la turci mehtup, craca te-așteaptă, muiere! Dar vom găsi o cale pentru nemâhnirea voievodului nostru a cărui stemă o slujim, grăi aga,

răzîmându-și ca din greșală pumnul greu pe umărul ei.

— Nu pricep unde...

— Știu, deci să n-o zicem pe față... E un fel de drăgosteală ce nu ți-o cer, dar o poți înțelege din ochi de-ar fi să poftesc...

Femeia se arăta că nu deslușește rostul celor zise. Frica pereților mucezi îi împietrise glasul ca la o copilă crudă, vârată cu de-a sila în harem, dar aga știa că va aranja tocmeală bună; pe asemenea precupeți îi câștigi ca pe o moșie fără bir și îi ai la mână cu toată priceperea lor.

— David l-a învins pe Goliath cu o praștie și cinci pietre de râu. Tu poți să fii piatră de râu dacă ne vei da stiri ce pică la auzul tău, iar în loc de alinaș, vom bea pentru iertarea păcatului greu în care căzuși. Ca soată de negustor, poți hotărî acum, la lumina seului. Anume boieri fugiți de urgisiți trimit vești...

— Catargii? zise cu isteată căutătură Luța.

— Văz că pricepi iute, chiar că nu mă așteptam! Ei și alții

din jurul divanului, mai ales din cei străini, care nu pot uita îmbucătura de cum încalecă trăsura... S-ar cădea să amănunțesc, dar nu dau pornire; las gândul nespus în întregime, ca să-l rumegi în acest tihnit și răcoros... Nu, nu te muncim, după cum vezi ci te poftim să ascuți paguba de cucuvea de la miezul nopții, până în zori. E destul.

— Mitropolitul sau Ligaridis? Mascelini?

— Nu punem degetul pe răni; vraciul slujește cu credință, celălalt răscumpără robi de la tătarii și turcii pe care

voievodul nostru i-ar lua în sabie, dar e o tocmeală subtilă și iarași tac. Slujești, blestemând domnia, ca să ai crezare în tagma celor șoptitori; așa te vei apropia cât îți place de sufletele lor și vei izbuti. Nu e drept să înșeli cu vorbe, căci e păcat, dar nu e mai greu ca altul pe care-l știi...

E loc destul, voia să-i dea de înțeles aga, la ogor nou ies șo-pârle nevinovate, dar și vipere ce se încolăcesc – de ele să ne grăiești, spuneau ochii lui. Încolo, erau unele cuvinte ce i se potriveau. N-o să le întoarcă pe fața lor adevărată. Dacă aceea era calea, n-avea decât, nu era ceva nou, numai că aga Filișan nu dădea răspuns poticnirilor, ci o pândeă din colțul

umbrat. O jumătate de chip călugăresc, alungat din mănăstire, privind o femeie naravă și cu trei vrieri, sau un Antihrist într-o nouă rânduială...

„Și dacă nu? o încercă un gând. Se vor bate darabanele, poate chiar mâine în zori și nu voi mai auzi niciodată menestrelul...”

Va ațâța deci cu vorba, de va fi nevoie, va porni cu ispitele

și toate vor fi așa cum îi cerea aga.

— De ce tocmai eu? s-a pomenit întrebându-l.

— Sunt rosturi ce nu le ghicim nici noi. Te știi ei că le ești aproape și vor sporovăi fără teamă. Încolo, vei fi răsplătită din belșug; limba muierescă e mai ascuțită decât cunoașterile sfetnicilor în toate treburile domnești, ca și ale unor călugări. Pe ipodiaconul Chelarie îl cunoști?

— Cine nu-l știe? a zis Luța.

— Vorbește multe sau rumegă necazul tăcerii?

Când Vodă dă pomană săracilor, el cârtește și scuipă; zice că e puțin și e amăgeala... Se îmbată apoi...

— Așa, a făcut aga. Astea sunt fapte pe neplacul voievodului ce ne ține în mila lui! Te îndemn să le însemni, că pisarul va arăta totul. De ne ești în credință, bărbatul negustor își va mări avuția. Să nu uiți niciodată că noi avem grijă de dușmanii îmblânziți, ca să-i creștem cu harapnicul, la o adică... Răscumpărarea trecutelor păcate se face anevoie, ca orice zeciuială...

Încăperea mirosea urât, îmbâcsită de seul topit. Femeia respira rar, cătând speriată în jos, lovită prea mult de tăișul

cuvintelor, și într-o cercetare ascunsă, învâlmășind-o cu ceaialta, truda de scăpari vagi... Nu se mai putea, se simțea călcată pe inimă de atâtea făgăduieli.

— E răcoare aici, spuse dârdâind în hainele scumpe, cam subțirele.

— E numai un fior al chiliilor de taină, cu chei ce nu ruginesc dar îmbătrânesc; temnicerul îți va da manta de oaie

și noaptea o să treacă ușor.

Aga era binevoitor cu ea, după asemenea faptă tocmită bine. Muierea avea ochi galeși, unși de dorințe; așa se făcu că zâmbi, adunând chinorozul pleoapelor și-un zornăit de mahmudele.

O apucase părerea de rău a nopții pierdute fără gustul ce făcea să zbârnâie bărbile boierilor și ale unor sui serenissimi, iar buzele îi erau cuprinse de mestec în gol.

Aga ieși în scârțâitul ușii de stejar, semănând mai degrabă a cânt de tropare la mănăstire, umplut în credințe până la uitare. Ochiul de flacăra al femeii s-au plecat, înfrunți și triști, deși căldurile îi mai lucrau în trup, lecuite apoi de răcoarea pereților.

„Mi-am primit răsplata!” rosti, ridicându-se.

Era târziu și ea se înfiora la gândul că odată va primi lovitura de milă pentru cei ce cunosc greșelile altora, după rostul întunericului ce ține lumea în cazne. Calea spre ispășire și îndreptare scornește o carte nouă, înspăimântătoare...

Fața de stâncă stearpă a temnicerului ce intrase nesimțit i-a mărit spaima. În loc de cizme cu carâmb, purta târlăci de slujitoare și sub ochii săi se vedeau pernțe vinete de nesomn.

„Are să mă omoare!” își zise cu spaimă.

Dar el ieși precum intrase, scurgându-se ca o umbră fără snagă, după ce îi umblase cu privirea pe trup și mai jos, pe soldurile revărsate.

Gâfâind ca de o boală ascunsă, închise ușa și topi lumina din arzul cel alămit.

O țârâială de ploaie fugară se auzi pe acoperiș, mărindu-i teama. Au scos-o în zori, înfofolită la obraz. Bătea o toacă undeva și însoțitorul a împins-o dincolo de porți cu un zâmbet acru și silnic, văzându-i pluta arsă din rimel. Vor fi zărit-o și niscaiva negustori pripiți să iasă în târg, sârbi, întâlniți unde nu te aștepti, nedormiți și mirosind a zarzavaturi crude.

Un turc, după îmbrăcămintea ce-o purta, o cutră de om singuratic pe ulițele targului, a urmat-o aproape cu întrebări frumos aduse și împodobite în plescăiala necuviinței. Lângă o fântână țâșnitoare s-a oprit și s-a răcorit cu apă rece, ieșită din piatra adunată, ca o căpistere mai mică; a băut un găvan și au străbătut-o fiori când picăturile i-au udat genele.

Turcul o aștepta răbdător și nesăbuit. L-a privit și s-au cercetat amândoi, până ce femeia, plictisită, s-a depărtat, fierbând de necaz. Era chinuită de vedenii, de o tristețe grețoasă care o încorda și mai mult și era gata să-l pleznească peste ochii ce-i vedea cruciși în lumina cețoasă a zilei.

Să nu-l mai vadă și să doarmă voia, să lenevească ceasuri întregi, fără priveli ascunse de după ochete de vitralii, priveală de slujitori obraznici. Nerușinarea turcului era o învățătură de minte cam nouă, la care nu se gândise și sfiala îi strânse și mai mult inima. Arăta rău la ceasul acela încât i-ar fi cuprins scârba pe unii boieri obișnuiți s-o prețuie

dichisită și rumenă, nu așa flenduroasă ca o matracucă.

Zâmbetul i-a revenit în ochi lângă porțile placate cu fier, unde se afla casa unui bărbier, datornic jupânului soț.

A intrat pe sub bolta deasă, cucerită de liniștea dimineții, molâie în mișcări dar cu altă frumusețe în ea, împăcată de culorile neașteptate, mai mult roșii, aflate pe frontonul lucrat cu pensule și vopseluri rare de meșterii zugravi.

Turcul dispăruse sau rămăsese în urmă, pe ulița mirosind a ud de cal. Hămăituri de câini s-au auzit dinspre acareturile

încă neclare ale curții și au speriat-o.

Ziua se lăsa posomorâtă, se strecura hoțeste și abia biruia în întunericul rămas. A urcat cu ochii țintă la colțul pictural, aflat lângă intrare, mulțumită de drumul privegheat, a bătut cu pumnii în ușa de stejar și când bărbierul i-a răspuns cu glas somnoros, a pășit în casă. Cerul se însenina și un roșu involburat se sparse ca un pârjol, așezându-se pe pălimare și uluci. Părelnicul turc mai dădu târcoale o vreme și se scurse pe uliță, drept spre curte, mergând încovoiat de o anume grijă.

Intrând, Luța se răzică de bărbier apoi se strecură în odaie, simțind cum o silă cumplită îi mistuie carnea și-i dă amățeli.

— Mă tem, spuse gâfâind.

— Sunt lucruri primejdioase? Grăiește, femeie! Ne bagi în boclucuri sau ești numai spăimântată?

Ea însă simți nevoia să răsufle adânc, copleșită că nu putea vorbi despre taina în care intrase ca într-o pădure ce-o

încolăcea în hățișurile pândeii.

Acum arăta a căzătură, cu bărbia intrată în pieptul împlinit, risipit de spaime nealungate ce-i răsunau în minte. Ceru apă cu glas tremurat și bău cu sughiț, cu mâinile strânse pe cană, doborâtă de somnul ce-i cădea în trup.

Mai ceru, parcă vrând să-și aline o rană dureroasă și, fără să dea vreun răspuns, se întinse pe patul nestrâns, trântindu-și trupul la întâmplare.

Uriil n-avusese când să-și limpezească gândurile, după treburile de la Curtea Domnească; jupânita Maria zăcuse o zi și închisese ochii pentru totdeauna, parcă soarta îi fusese sorocită dinadins de rele ursitoare și necaz destul.

Copilul Mateiaș rămăsese sărac de maică-sa la două săptămâni și țipătul său nevinovat stărui în cămările postelnicului, prelungind suspinul din sufletele celor apropiați casei.

Parcă fusese un vis Maria...

Ades, în ochii albaștri ai postelnicului se iveau lacrimi și atunci șirurile de litere îi jucau ca niște inele năstrușnice, iar el înceta lucrul, ieșind către grădinile sârbilor și strecurându-se ca o umbră printre cele două fântâni ce șipoteau răcori în acel început de gustar.

Sufletul îi era doborât de amar și nu mai afla tihnă pentru treaba începută; cartea *De imitatione Christi* a olandezului Thomas Kempfi o voia așezată din latinește în slavonă, pentru ca să-și facă pomană sufletului și să fie de folos smeriților credincioși.

Se simțea fugărit de gânduri negre, ape repezi veneau noaptea să-l plimbe și să-l ducă pe matca lor, până se agăța și ieșea la mal, în lumina unui soare bolnav.

Slujba cu tâlc de la curte o uitase, chiar și pe măria sa.

La dorința doamnei Elina, nu mai era chemat în cămările

Divanului.

Ca un sihastru trecea, ca un călugăr bolnăvit se hrănea, rostul i se stricase pe neașteptate. Se scurseră așa zile fără rost împlinit până când doamna Elina îl chemă și-i vorbi cu glas blând, aducându-i aminte de pacea căminului de la Fierești; ar fi trebuit să se bucure, dar vorbele treceau dincolo de înțelegerea lui și se pierdeau fugărite.

Mâna doamnei Elina îi mângâia părul și-i ștergea lacrima cu vorbe simțite, pătașă la durerile fratelui său.

— Ai un fecior și e frumos.
— Am rămas doi napăstuiți; soră dragă.

— Îți vei afla mulțumirea mai târziu căci vremea aduce leac chiar și pentru rănilor pe care vracii nu le mai pot tămădui cu apele lor. Te-aș ruga...

Chipul frumos al doamnei Elina se împurpura și se albea; speriată de gândul care-i încleștase gura, n-ar fi vrut să-i aducă încă o supărare. Tăcuse. Glăsuise apoi ocolit despre rostul cărților ce pot acoperi necazurile trecătoare ale vieții și aduc o mulțumire ca de afion, dincolo de răutățile și clevetirile oamenilor. Cu ele trebuie să-și mai ungă durerea

și să uite.
— Știa și pricepea postelnicul să dureze ceva care să rămână în

cugetul și simțirea celor ce vor veni după el. Tăcuse multă vreme, apoi zisese liniștit:

— Poate voi găsi o cale...

— Ca să-ți poți împlini rostul cărților la care visezi, îți

trebuie strângere a inimii, un fel de părăsire a poftelor ce veștejesc sufletele celor mari și le ademenesc în multe prilejuri ca să se facă mici. Tu, Uriil frățioare, te poți înfrâna...

Agrafa din părul doamnei Elina zvârlea suveici de lumini și-n săgetarea lor ochii postelnicului clipiră des a uimire.

Îndemnul ei îl încercase și altădată, când picase peste Fierești o toamnă bogată, cu belșug în hambare și veselie.

— Copilul ți l-aș crește eu, dacă dai îngăduință, a zis doamna Elina, tulburându-și ochii într-o întristare sfielnică. O să-l alba în grija jupănițelor ce le am în casa și mai ales eu...

În loc de vorbe, se auziră picături de ploaie bătând acoperișul într-o țârâială de somn.

Uriil o ascultase cu luare aminte, privindu-și în răstimp mâinile îngrijite, obișnuite să țină mai mult pana scrisului. Îi grăi având glas ca de copil;

— Îți mulțumesc, surioară... Cred că măria-sa se va bucura. L-am văzut adeseori privind către copiii satelor cu o dragoste mare, parcă-l mușca șarpele veninos al dorului... Când vremea s-o îmbrăca mai frumos și pentru mine mă voi gândi și eu la traiul omului cu nevastă. Acum trebuie să-mi ostenesc ochii și să uit...

Departe, către marginea târgului, bătut prelung un clopot; se așternu o tăcere scurtă, ruptă iar de vorbele domoale ale lui Uriil:

— De la vârsta tinereții am căpătat caldă dragoste pentru limba latină mai ales, încât o aveam în inimă ziua și noaptea.

De Imitatione Christi e prea vrednică a se numi cu toată dreptatea aur și-n adevăr de la ea am pornit și vreau s-o închei pre limba tuturor supușilor... Pentru înlesnirea ce mi-o dai, te încredințez că nu voi uita...

Încuviințând, doamna Elina și-a ales o carte, *Învățăturile*, și de la un semn pus a început să citească:

„Precum și albina are obicei de stă în fagurele ei, pe care l-a agonisit, iar dacă i se pune fum, ea nu poate răbda, ci fuge de fum, însă nu se îndură să se depărteze de agoniseala ei ci

asteaptă ca atunci când va scădea fumul să se întoarcă la agoniseala ei...

— Tot așa și tu, să te întorci liniștit la trebile tale, îl îndemnă doamna Elina, așezând cartea pe măsuta de brad.

 u știrea lui Mareș, Alexandru părăsise pâlcul
ostenilor și se îndreptă grăbit către Iezer, la Jiu.
Calul asudat și i struși într-o largă poiană.

Era într-un capăt de deal și el lăsă calul să pască slobod firele de iarbă încă nepârjolate. Ar fi jinduit să ajungă pe muscelul din apropiere, să-și limpezească ochii peste ocinile cuibărite în ceață

Avea în picioare osteneală mare și se întinse cu fața spre cerul înalt, căutând scurgerea norilor depărtați, fărâmițați ca gândurile lui. Se auzea fornăitul calului speriiind poiana și era cotropit de tăcerea cea mare, semănând cu a bisericilor de la curtea măriei-sale.

Se simțea bine acolo, laolaltă cu prietenul său, căpitanul Mareș, mai ales când, osteniți de drumuri, se dădeau la vorbe năstrușnice despre te miri ce și era lumină în ochii acelui prieten care, venit la vânat pe valea lor, îl făcuse oștean al măriei sale. Se înțelegeau ca niște frați; îl știa bun, dar când se necăjea pentru vreun neajuns al măriei sale tuna și fulgera...

Vremea plecării către bordeiul părinților sosise pe negândite; o adusesse un om de-al negoțului ce ajunsese, Dumnezeu știe cum, la Curtea Domnească cea plină de griji.

— Du-te la Iezer, îi ceruse Ilinca după plecarea negustorului.

— Dar pentru ce mă îndemni? Acum nu e cu putință, căci

veștile ce mi le-a dat Mareș nu mă lasă slobod...

Nu aflate decât vorbe în dodii; că tată-său, olarul, e un pic bolnav, încolo toate bune și la locul lor...

„Asta va să însemne că e pe moarte, gândise Alexandru. Nu îndrăznește să treacă dincolo până nu se mai răfuie o dată cu mine... Sau mă cheamă să mă știe lângă el, lângă bordeiul nostru, săracu...”

Se auzi plâns de huhurez singur din cei rătăciți pe câmp și obișnuiți să ciugulească zărilor apropiate de păduri.

O zarvă de hăitași creștea în vuiet înspre soare-apune și el se minună când zise curva anume, unei umbre, care de bună seamă nu-l mai asculta:

„O să rămân, dar măria sa are treabă cu mine și nu-mi dă învoială ca să ies basma curată și eu ce să fac, tătucă?”

Acum se mișca barba norului și venea spre pământ într-o vrajbă pierită, înfășată în suspin și zicea oftând:

„Sănătos la trup și tânăr, nu mai sunt nici eu, feciorul tatei, doar știi... și mumă-ta a murit...”

Popasul a fost scurt, stricat îndată cu aceste gânduri răzlețe și calul s-a urnit cu greu din iarba bogată a pajiștei,

astepând înghionțiri de îndemn. Galopul până la coama pădurii n-a fost prea lung și atunci Alexandru a auzit iar hăitași în vuiet mare. Și cum să nu te minunezi de frumusețea ruginie a codrului zărit de aproape, când pe cărarea lui întâlnești băjenari clăcași, înfundându-și necazurile în vâlcele?

Nu se mai putea ocoli așezarea. Fețele încruntate ale

oamenilor ieșiți ca din pământ îi cereau alt descălecat, mai lung. Erau afumați de amărâți; țineau în mâini furcane, topoare și funii lungi, erau ca frunza scuturată și veneau în roi, gata să înțepe și să rabde cu bărbăție toate belelele.

— Cată să nu te grăbești! îl povățui cu bunătate unul din români, apucându-i calul de căpăstru.

— Că unde zorești, bine nu nimerești! zise altul, îmbrăcat cu un cojoc întors, pentru care frigul sosise cu primul sughiț de vânt.

Era slab și îmbrăcat ialnic; pe cap avea o căciulă cam lăbarțată și roasă pe margini de atata purtat; nădragii nu-i mai erau albi din alte timpuri, pesemne.

Om de la coarnele plugului, care acum avea să umble în lume și să numere foi de plăcinte la curțile străinilor.

Și Alexandru, îndemnat de cuvintele dulci ale moșului, se pomeni stând la focul de vreascuri, irosind vremea cu vorbe despre câte se află la curtea voievodului cel nou.

— S-a așezat altul? Și când? întrebare aproape de el câțiva.

Se buluciră în jurul lui, călcându-se pe picioare să-și afle locuri potrivite după statură.

Ce le spunea flăcăul nu-și mai afla pereche, ziceau ei. Cum de nu se dusesese zvonul și pe câmpia lor? Asta era chiar mare mirare...

— Pe măriă sa îl cheamă Matei și e din neamul Basarabilor. E cam în a doua jumătate a vieții și e bun, mai ales milos...

— La pomul lăudat să nu mergi cu sacul, flăcăule! intră în

vorbă omul tuciuriu. Au mai fost și alții, știm noi!

— Așa o fi, zise Alexandru. Că și tătuca are o vorbă. „În oala acoperită nimeni nu știe ce fierbe”, dar eu crez că și în lipsă de ploaie chiar și țârâiala e bună. Eu nu știu decât că acolo, la curtea măriei sale, unde stau de-i păzesc zilele, se află un înțelept care plimbă de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi; acest înțelept făgăduiește și nebunii n-au decât să tragă nădejtile...

— Astea chiar pe placul meu le-ai zis, flăcăule! îl prețui moșul.
— Eu sunt de la Iezer, spuse Alexandru, din neamul Ciudinilor, poate ați auzit...

— Nu-l știm, a glăsuit tuciuriul. Satul e departe de noi.

— Tătuca e olar și m-am gândit că poate veți fi cumpărat ulcelele lui prin târguri, vreodată... Și-o fi zis numele...

— Domnia nouă aduce alte rânduieli și alți slujbași; înseamnă ca ești unul dintre ei și ți-e drag voievodul de-l vorbești numai de bine...

— Fiecare domnim peste limba noastră, ca să nu ne-o scurtăm; nădejtile de bine vin la urmă, a răspuns

Alexandru. Cine v-a spart satul?

— Un grec, flăcăule. Ii zice Zatos, dacă i-o fi numele adevărat.

— Măria-sa n-are teamă de greci și după știința mea, nici de turci. Va veni vremea când nu s-a teme nici de tătari, o să vedeți!

— Ne-ai bucurat cu aceste vești, flăcăul tatei! a zis moșul,

frecându-și palmele învinețite și apropiindu-le una de alta în bătai scurte.

— Vodă ce să facă acum? Să se ia la hartă cu toți? Când domnia e la început? Asta nici că se poate! glăsui înfierbântat Alexandru cu un fel de supărare; treburile țării se alcătuiesc cu răbdare...

— Așa-i, așa-i! Bine grăiești, flăcăule! Cu răbdarea treci și marea, iar cu răul nici pârăul...

— Trebuie armată de seimeni și darabani, oștenime de țară. Cumpene vor mai fi, că trebuie postav pentru ger, că vine viitorul curând. Mai e tainul de hrană. E ușor să se împrumute cu camătă măria sa dar mai are datorii nerăspunse de când cu plecarea în Ardeal...

— Dreptatea umblă tot cu capul spart și necazul tot la noi cată adăpost, zise nesfiit tuciuriul, după ce supse cu poftă din tutun.

— Ferice de acela căruia îi spui o vorbă și pricepe zece și vai de acela căruia îi spui zeci și nu alicește nimic, măi Neculai! i-o întoarse moșul.

— Măria sa e unul singur și are putere numai dacă-i dăm credința noastră. Așa a fost de când lumea, a răspuns pe ocolite flăcăul Alexandru. Eu zic să vă întoarceți în sat și să alungați pe greul care vă stoarce viața pe pământul vostru că noi suntem din neamul vitejilor, așa spune învățatul Teofil și ei au murit dar n-au răbdat jugul! Ați venit în pădure ca să mâncați ca omizile; s-a scutura și frunza; cu ce-o să vă hărăniți?

— Nu fuge nimeni de bine, flăcăule!

— Mai bine în satul tău, fie traiul cât de greu, moșule.

— O auzii și p-asta! zâmbi tuciuriul. Tu de ce te-ai dus la curțile domnești? Ori nu ți-a fost pe plac meșteșugul ce-l învățai de la tatăl tău?

— Grăiești drept! a zis cu supărare abia stăpânită Alexandru – și nu-mi pare că auz prima oară astfel de vină. Eu am mai avut frați însă s-au dus și ei, ca și mine, decât că ei nu s-au mai întors, căci l-au slujit pe voievodul Mihai la

războaie. Si asta am învățat-o tot de la moșul nostru, căci zicea el: „Decât un an coțofană, mai bine șolman o vară”. Eu v-aș putea ajuta să-l izgoniți pe acel grec, numa’ să vreți!

Ochii celor din jur s-au umezit în niște ape tăcute și adânci; moșul și-a întors fața către pădure, în tăcere. Presimțea că vine umbra și voia s-o vadă cum cârmește printre tufișuri. Unii tușiră, scormoniți de vorbele călătorului sosit ca vântul în pădure. Neculai uitase să mai ridice capul și se ruga la flăcările ce începuseră să se potolească. Alexandru zări în spate costișa pădurii, unde era adunată cealaltă parte a satului destrămat; femei și copii

stând pe lângă focuri ce se arătau ca niște lacrimi roșii întinse spre cer și laramate în polcandre măscate. Așteptau sfatul bărbaților întâlني într-un ceas bun cu călătorul tânăr sau poate își pregăteau hrana.

Moșul sparse tăcerea, întrebând:

— N-o să ne pedepsească stăpânul cel nou, voievodul Matei?

Alexandru îi privi fața strânsă, cu ochii strălucind în acele ape sincere și jucăușe; părea că poartă niște răni adânci pe obraji:

— Eu crez că nu s-a întâmpla așa, căci nu e pe placul măriei sale. Apoi, să mai știți că s-au trimis pristavi călări către toată întinderea țării care să ia seama la anevoința poporului și să aducă alinări. El are sfetnici de seamă care-l țin aproape de lumina cea mare și această credință va spori prin cărțile ce sunt în rostul vremilor viitoare... Din spate se

auziră câteva lătrături de câini, într-un vârtej de zarvă iscată de vreo vulpe și unul din amarați își făcu drum către acel loc.

Mânat de o tristețe nemângâiată, Alexandru zise iar:

— Mergem, oameni buni?

Vioi și vesel dintr-odată, a glăsuț moșul:

— Să fie cum zici, flăcăule! Să ne strângem doar sărăcia...

S-au răsfirat prin pădure care-cum. Se îndemneau în teamă și se furișau parcă, gândind cum au să stea în fața primejdiei și să hotărască. Au pornit târziu, cu Alexandru în față, însoțiți aproape de flăcăi de-ai satului și de moșul îndrăzneț

și pus acum pe vorbe în dodii. Cunoșteau calea de întoarcere și toate potecile, frământau pământul ca niște aratori umbroase și-l lăsau pe moș să-și slobozească frâul limbii...

Arar, un călăreț pleca înainte ca o nălucă și iar juca în fața pâlcului pribeag. Frigul începuse să-și arate goliciunea și oamenii se făcură mai mici pe cai, iar bătrânul își mai pierdu din gâdiliciul limbii.

Curgeau ca o gărlă printre maluri și aveau să capete glas toți, la niște semne știute numai de ei, căci Alexandru cercetă întunericul nopții în zadar, nezărind pomeneală de sat.

Lumini nu erau, ci doar nămolul fățarnic ce li se înghesuia în ochi.

La puțină vreme de mers, aplecat pe coama calului, Alexandru văzu o părere de cort aruncat pe o albeață a cerului; era tâmpla locului de rugă al pripășiților.

Ei se întorc la vetrele lor și eu merg către bordeiul unde m-am născut, gândi Alexandru. Ni se aseamănă ursitele și ne purtăm sunetele în același suspin. Ne vom mai întâlni vreodată?"

Câinii, aflând mirosul vetrei satului părăsit, începură să urle. Se făcuse mai întuneric. Intrau femeile și îngenuncheau pe pragurile pustii.

Doar bărbații își urmau calea mai departe, după flăcăul străin și moșul lor.

La casa grecului descălecară câțiva, iar alții stăteau în negura nopții, ca niște bolovani umpluți cu smoală, pândind funiile de lumină ale festilelor din cârpe, răscolind cămășile. — Kiri grecul a dat bir cu fugiții, se auzi o șoaptă de dincolo de porți. Se află în odăi doar muierile, cele două...

Presimțise ceva sau era în satul vecin?

Ei n-aveau știre de drumurile lui, așa încât Alexandru se pregăti de plecare spre Iezer, după ce răspunse vorbelor îngrijorate ale moșului blajin. Își dădu cu părerea că ar fi

bine să nu-i strice acareturile, ci numai să-l izgonească, așa nu vor avea de lucru cu cătanele domnești, oricare ar fi.

— Nu s-o lăsa de noi și atunci iar ne va ajunge supărarea cea mare, cugetă, dintr-o parte a curții, Neculai.

— Și dacă nu s-o mai întoarce niciodată? îndrăzni unul. Atunci înseamnă că avem noroc să ne vedem de rostul nostru.

— Și asta s-ar putea, adăugă o altă umbră. Noi trebuie să fim însă oricând gata. Cine știe care îi sunt căile gândului la

întors.
Vorbelor neliniștite ale sătenilor, Alexandru le aduse împăcări de ajutor făgăduit, ca din partea unui oștean al curții domnești și cu mulți prieteni ce se află foarte aproape de măria-sa. Numai o rugă să facă și tulburarea dispare ca în poveștile cu zmei.

...S-au despărțit sătenii de Alexandru, ba pe drum el se tot gândea la ei zicându-și ca la înapoiere să le calce iar pragul. Va fi poate într-un ceas mai bun, nu ca acum. Își vor afla iar rostul lor și fumul va călători în rotocol liniștit spre Valea Cireșului; tuciuriul nu-i va mai opri vorba ca în

pădure cu neîncrederea lui.
Copitele calului rugeau în noapte, scrâșnind pietrișul și valea cădea pustie la vedere sau erau singurătatea și tristețea ce călăreau alături de șa și-l luau de gât. Încă nu se zărea Iezerul, deși el se afla în stânga și cotea, depărtându-se spre un pic de lărgime, gătuie apoi de pietrele vinete.

Abia de-l mai țineau pașii către bordei. Era frânt, căzut în

jos cu tot trupul tânăr. Calul îl urma supus, fornăind la mirosul vietăților pădurii încremenite, ceața cobora în valuri și-i intra în ochi. Nu chemă și nu bătuse la ușa bordeiului; își lipi obrazul de coșul humuit cu piatră de râu și așteptă. Își apropie urechea de el și nu auzi răsuflarea opintită în năduh a nimănui. Pentru obraz, află răcoarea de afară care-i tremura inima dureros.

Țipă ca o pasăre speriată dar nu-i răspunse nimeni; lacrimile îi cădeau pe obraji, încet, adunându-se sub bărbie.

Putea să se întoarcă, după ce avea să vadă pământul adunat pe groapa de-alături și s-aprinda un muc de lumânare, pus în buzunar de cum plecase de la Curtea Domnească din Târgoviște...

A înflorit Curtea Domnească, precum țara și se bucură mânia sa ca de un steag ridicat căci știe rânduiala supușilor și le ascultă oftatul spre a nu intra în lenevia scârbei și are vești că lumina izvodește faceri de bine.

La ceasul zorilor, dinspre Ialomița vine abur slobod, ceață izvorâtă din fuiorul apei și taie lunci lăstărite și curge așa, parcă în cântec abia șoptit către poarta vie a Curții.

Măria sa se duce singur către ocolul de margine și n-are măcar jungher să zgărie zidul de piatră, să facă semn că a fost pe aici trecător la pasul vremii și că n-a poftit mărirea pentru ei, iar aurul îl simte ca o rană și-l doare.

Aude pașii lui Mareș, în urmă, cum singur mușcă aerul cețos și nu-l scapă din ochi, parcă-i e umbră, gata s-o sfâșie cu șişul și să rupă pereții, din care s-ar ivi încăierate

primejdii.

Un bucium se aude dinspre deal, odată cu zorile și soarele săgetează, trezind oamenii pământului, un țipăt de la stâna Viforâtei clocotește cazanul cerului și vântuie și pierе între cotul de sub tâmpla coastei.

De aproape, ca o stafie, mereu în așteptare, căpitanul Mareș umple zarea și stă în cumpănă, la o bătaie de săgeată, ca o nălucă cu trebi bulucite în pândă tâlharilor ce i-ar avea măriasa și care s-ar ivi ca fiarele pădurii.

Se mișcă umbra după soare, căci voievodul e țara și căpitanul e doar fulgerul nelertător și jurământul până la gât, mistuit în rostul iubirii. Cu el, voievodul s-a preumblat ca târgoveț săracuț și negustor arătos și nu i-a bătut inima în apa fricii niciodată, știindu-l viteaz în slujirea sa.

Privește Curtea Domnească, dându-i ocol, se uită către zidul ce-o înconjoară și care se împreună cu cel al orașului; de aici se văd dughene și prăvălii, oameni grăbiți cu trebi nerăspunse, căruțași pe străzile pavate cu lespezi de piatră, curate ca podeaua, ducându-se către Brașov, în folosul negoțului, după agoniseală ori spre băile de sare și argint.

Nenumărate prilejuri de cumpănă a avut țara, destule vor mai fi, niciodată n-a dat înapoi măriasa dar aici, la Curtea din Târgoviște parcă se simte mângâiat de altă lumină a soarelui, lângă munții ce se văd cu multă verdeață și aer mai proaspăt, venind postomol dinspre pădurile de-aproape.

S-a tras la Târgoviște măriasa mângâind cu ochii cetatea Bucureștilor,

ducând în suflet păreri de rău, când zărise de la fereastra rădvanului boierii cu bărbile albe, răsfirați printre orășenii ce-l cinsteau cu plecăciuni și urale, cum făcuseră când venise domn, în bucuria acelui început.

Îi ieșise cu plin sacagiul cu apă de la Filaret și Buliga aruncase o monedă mustăciosului ce trăsesese mai la dreapta de cum zări alaiul domnesc, cu darabani în frunte.

Starea țării se așază spre bine, ca după ameteți, deși abia de- acum începe greul, gândit și scorocit în sfaturi de taină,

în liniștea ce și-o dorește să-i curgă pe veșminte, ca lacrima supușilor.

— Vino să cumpănim un gând, căpitane, că prea mă fierbe și cătrănește...

— Poruncă, măria ta, zice năucit Mareș, călcând repezit pe verdele ierbii către voievod, sfredelind cu ochi ageri umbrele zidului, plimbărește ca niște flamuri.

S-a mai revărsat căldură, un pic, lumina mângâie slobodă pe așezarea Curții domnești și se duce către valul de pământ, umezindu-i tihna cu o boare subțire și merge spre grădinile sârbilor și parcă și soarele lăcrimează ascultând:

— Eu venii domn, că mă pofti țara și-ți întării trupul, dar mai am să-ți dau stralucirea gândului, căci fără de cap, vai de picioare

— Drept grăiși, măria ta...

— În București am iertat păcatele osândiților și le-am zbicit cu sufletul meu, ca să le netezesc calea spre cinstite purtări... Am făcut bine, căpitane?

Ochii lui Mareș strălucesc aproape și se preumblă pe turn – fulgere forfecând împrejurul Curții.

— Măria ta, pe mine mă bucură ziua, dar sunt logodit mai mult cu noaptea și sângele meu e ca și clopotul... și niciun clopot nu bate, doamne, a bine... Rostul meu e să feresc și să veghez țara, de-a dreapta și de-a stânga, cu trupul meu și mintea mea... Dar n-am, mărite-doamne, bucurii de sfetnic și hamul ăsta nu-l pot purta...

— Ar fi o povară, dacă nu te-aș ști ce duci și nu te-aș pretui cum se cuvine... Vezi calea ce duce spre groapa călăului?

— O știu de când călcai în Cetate, măria ta... Eu am mirosul morții, dar nu mă tem, altfel n-aș fi primit slujba cu care mă miluiși, măria ta...

— Cu sabia, mereu trasă, nu e pace întocmită... Cu călău, nu mai e zare decât ca un afion... Mai că zic să uităm bordeiul de sânge al călăului și să dăm câte un ban de sufletul morților ce-au fost, de care s-a săturat chiar pământul în dusele domnii...

S-aude clopot stingher de la Polnița și voievodul odihnește înaintea răspunsului, ce-l așteaptă, biet tain în veghea celor cuprinși în uitarea înghețată a pământului, pentru pomeni cerșite...

— Ca stăpân al acestui pământ, măria ta poate opri coasa cea lacomă în loc, dar răul, ca și binele, își va rânji iar colții către ceara luminii...

— Sufletele cele supuse păcatului se pot tămădui cu

mângâierea cuvântului, de asta mi-am zis că la Târgoviște pot rânduî cu dascăli cărturari slove pe limba neamului meu, osteneli care bat dușmanii mai abitir ca tunul... De la Sibiu și Brașov vom afla cele trebuitoare nouă...

Mareș cată către chipul voievodului, cum zâmbește în taina bucuriei, parcă bat grămăticiei drumuri la Brașov, să ia tiparnițe și hârtie spre a alunga minciunile străine și negreala răutății. Și bate iar un clopot în dungă și seamănă duhul ce va să alunge viclenia, dar și rugă pentru tihna

rânduiei, spre îndemnul slujitorilor către cinste și dreptate.

— Auzi, dumneata, căpitane?

— Poruncește, măria ta!

Tării mele îi este dor de liniște acum și vrea răgaz între săbii iar aici, la Târgoviște, oștile turcului răzlesc cu greu... Am să dau poruncă oamenilor așezați să sape șanțuri adânci și late cât căruța cu hulube, care să împrejmuie toată cetatea, să înșirăm garduri din bușteni groși, să nu treacă turbanul turcului de se va turba la cap...

Pieptul voievodului se ridică asemeni unui val tulburat și lasă un oftat prelung, peste dureri știute; la auzul lui, Mareș

își plimbă privirea către cizmele ce le poartă și parcă frigul îi îngheată sufletul.

— Ce zici? întreabă măria-sa.

— Pricep, după mintea mea, că măriei-tale îi e dragă cetatea Târgoviștei, dar și a Bucureștilor i-a fost scăldată în bucurii...

— Ai grăit cu dreptate, căpitane... Multe am împlinit

acolo; lăcașe cu turle aurite, negoț înmugurit, ca să-i dea frunza bogată și mi-am pus în gând cum să înfloresc țara... Dar n-am avut decât somn fugărit...

— Pentru ce, măria ta? a îndrăznit Mareș. Doar ai crescut și acolo slujitori de credință, printre care m-am nimerit și eu a fi.

— Turcul stă prea aproape, pescuiește la Dunăre mai mereu, și nu de viața mea mă temeam, ci de lucrul ce urzeam în taină, ca să-l afle cât mai târziu, când pot oștenii

să ~~țină piept~~ — Vor să ne vadă încăierați frate cu frate și chibzuiesc răul clipă de clipă, rumegă ascunse gânduri de pitici la suflet... Și câte praznice nu le-a făcut neamul meu, tot n-au prea băgat la cap...

Se aflau iar aproape de groapa călăului și doar soarele se bolnăvea pe lacătul ruginit și-ar fi vrut să-l topească cu razele lui.

Atunci, din straja curții, răzbi glas de corn și sunetul zăvorului de la poarta cea mică se auzi țipând, tras de un călugăr pleșuv și înalt, cu jungherul la brâu; era Stejarmare,

poacăitul cu pâine și sare și privea cu luare-aminte la cei intrați, doi soli.

CAPITOLUL V

1

Nopțile se scurtau și apele de munte veneau cu noroaie adunate; se strica vremea, soarele parcă ostenise.

Căldărari amărâți taineau în jurul tăciunilor, la capăt de ulițe. Pe așa vreme întristată a sosit în orașul domnesc o

solie de la regele polon și a plecat în graba celor trei zile. Târgoviștea și-a marșat alaiul pe străzile ce începeau să capete mirosuri necunoscute până atunci; erau scursori de ape îmbibate cu zarzavaturi putrede și oi umflate de înec, stârvuri venite cine știe cum și de unde.

Teofil a fost chemat iar la mărișă sa, însoțit de un arnăuț de curte.

Chipul său, ca și trupul, se arăta celor întâlniți cam în căderea anilor, mai plecat spre pământul toamnei. Peste niște straie ponosite, purta anterior lung, cu cruce pe piept. Pesemne că-l durea lumina întâlnită, că strângea din ochi și

se ferea. A trecut încet porțița, îndemnat de arnăuțul plin și rotofei la față și s-a oprit în cale, sprijinindu-se arar de dalele vineții. Murmura rugăciuni sau psalmi mai noi, la care lucrase ani spre a le da înțeles pentru toți. Mantia lungă i se bătea ca o scoarță de picioarele osoase, dând sunet lemnos, ca lovitul de toacă. Pășea destrămat, cețos ca și toamna

începută, dibuind cărțile tănuite în minte și pentru care pătimise destule.

Însoțitorul arnăut își amărâse timpul mirându-se cam ce foloase poate avea domnul țării de la asemenea umbră, neînstare barem să țină în mână jungherul trădării.

— Te-am chemat, învățate... Aveam trebuință de cuvioșia ta...

— Știam, doamne.

— De unde, că doar nu mi-am deslușit pornirea nimănui, cunoscând că și peretii vorbesc pre limba lor.

— Sunt ce vine, amestecat cu ce s-a dus. Calea noastră e întemeiată pe științe ascunse... Folosul ce ni se deschide vine după ce ne putrezesc trupurile și prețuirea după moarte, căci așa e scris.

— Sunt cumpenele voastre, cuvioase cărturar... Poate moșteniți și înfloriți blestemul buchiilor neîmplinite..

— Îl purtăm chiar în cârcă, fiindcă noi, măria ta, căutăm în stei norocul tuturor și-l uităm pe cel al nostru...

— Al meu care e, cuvioase?

— E țara, măria ta! Ești bun și ea știe. Vrei să fie mândră sub soare și pentru asta făg soliile drumuri lungi cât un vis de fată mare! Mai e însă păcatul jindului care te însoțește... și îți este frate, pizma pândind clipa prielnică. De aici se vor împrăștia necazurile și trebuie să le ții piept. Până când – cugetul meu nu are știință, dar în hrisovul la care lucrez de-o viață am semne că putem pieri numai dușmănuindu-ne unii pe alții. Niște alcătuiuri de sabie și sânge se poartă mai ușor

ca aceste fățării...

— E drept învățate. Se pot înlătura sau nu?

— Nu îndrăznesc să-mi dau gândul tot pe față, măria ta. Eu am ochii putrezi de luminile tari care m-au durut și n-aș vrea să se bizuie o domnie pe un biet pustnic ce se ține cu greu pe picioare... Și nu sunt nici prea alături de trebile țării ca să-mi fie bună priveala. Înainte de a mă petrece dinastă viață am să încerc să-mi spun necazul ce l-am dus o viață întreagă ca pe-o desagă, ce l-am simțit și-n spatele altor frați

cărturari și caligrafi.

— Sunt vini care apasă în orice domnie, cuvioase! Nu se pot împlini prea multe într-o viață de om, chiar de-ai fi marele sfetnic.

— Știu ce simțеști, doamne... Grija ce-o porți acum e cea a hotarelor. Așa ne e dat nouă, să ne apărăm avutul și să-l fărâșăm, cumpărând arme străine, netrebnice scule războinice. Nu mai rămâne timp pentru nimic și ne uităm limba și credința ce-ar trebui să fie împlinite cu frumuseți. Ne ticăloșim sufletul, căutând prea mult sațiul trupului. N-ar trebui doar asta, nu, nu! E o fericire de sațiu dar care

aduce amărăciunea dănilor pline de ticăloși. Taxildarii s-au propus cu ghearele în chila amărășilor și nu-i mai lasă, s-au îngrășat și pute pământul de ei; gâfâie și sunt prea mulți! Mă tem că vor fi și mai numeroși, căci se iscă dări care altădată nu erau și asta numai de dragul avuțiilor trecătoare. Iartă-mă, măria ta!

— Te-am chemat pentru chibzuirile viitoare...

— Țara se bucură de inima curată a măriei tale dar se pot întoarce roți neștiute și tristețea va cuprinde poporul, moleșindu-l...

— Sunt temeri cam nesigure, cuvioase...

— Sunt numai semne, doamne! Temerile vin mai târziu, când nu mai e nimic de făcut și totul e ruină. Seimenii și dorobanții nu vor mai putea împlini poruncile într-o zi, căci pe ei îi sature doar cu aur; sunt ghiftuiți și mulțumiți acum, dar mâine? Dacă se arată o stea căzătoare și se iscă sânge,

vor fi de trebuință argintării întregi și mii de mahmudele. Slujbași strâng, iar poporenii oștează, vorbesc împede numai când stau lângă oala cu vin. Eu i-am auzit spunându-și necazurile și mă tem!

— Prea mult, cuvioase! Să fim mai încrezători!

— În cine, măria ta? În lefegiii care țin armele gata de iureș? În puturoșii de la agie? Cheltuieli multe și fără foloase... Pentru că eu simt multe, caut să cântăresc fățaria și dușmăniile ce ni le aducem nouă ca o dăruire păcătoasă a diavolului. Cine ne urăște ca să suferim? Ce blestem ducem, de nu ne mai aflăm alinarea? Noi suntem alcătuiți să

vițuim în tihnă și iată că ne amăgim cu rele din cauza ramazanului și a puterii! Prostii!

— Ai pățimit multe în trecutele domnii! Acum...

— E la fel, mărite doamne! Să mă ierți! Nu mai sunt prigonit pe față, ci altcumva... Presimt acele foiri cum mă pândesc din umbră și mă apasă părerea de rău că le-am trăit și m-au împiedicat. E ca o veșnicie a iadului...

— E un vis, cuvioase; un vis urât pe care va trebui să-l alungi. Domnia mea se va bucura să te știe ziditor de școale și ridicător al bogățiilor de suflet. Buchiile ce le vreau întocmite aici, să fie curate și drepte, ca niște adevărate lumini de slavă...

Teofil îl privea pe domn obosit, însă neostenit la minte; încerca să-și potolească din pătimirile de odinioară, amintirea trupului biciuit, izgoana și batjocura. Își însoțise zisele cu ridicări de braț.

Acum se înălța cu gândul la acei frați caligrafi, cum zisese, muritori de foame și lingavi ca după boli ascunse, bătându-se pentru credințele ce le voiau răsfirate în lume...

Se mai aflau acolo dregătorii Ghiorma, vornicul Dragomir, velspătarul Diicul, Nisgară și Udriste Năsburel, precum și alți boieri mai mari și precum și câțiva slujitori. Veniseră și trei împliniți ieromonahi de la Mănăstirea din Deal, mai mult aduși; dumnealor Eremia, Teudor și Teofan. Și fiind mai aproape de Teofil, voievodul îl întrebă:

— Moșnenii din Tâta arată domniei zapise vechi, cum că muntele Zănoaga e al lor, nu al mănăstirii... Ce ziceți despre această plângere a lor?

— Să le cercetăm și noi, măria ta! au zis într-un glas călugării.

— Noi zicem ca și măria ta, a încuviințat ieromonahul Eremia, zâmbind șters.

— Atunci să împlinim ce zic aceste zapise; să fie din nou al moșnenilor muntele Zănoaga, cu tot ce poartă. Să scrie logofătul porunca! Iscusitul caligraf a clipit a înțelegere și a început a scrie.

— Sunt alte mănăstiri care pierd rumânii, a zis domol voievodul. Și sunt treburi pe care le cunoașteți mai bine, având prilejuri să vă loviți mai des de ele. Mi-e gândul la sfânta așezare Panaghia, la care ostenesc acum câțiva preacinstiți călugări. Oare de ce?

— După câte aflu, rumânii n-au mai putut răbda, și-au luat lumea în cap, căutând locuri mai cu milă creștinească,

măria ta! S-au dus! Câmpia Mărceștilor plânge de dorul lor, însă noi avem credința că se vor întoarce la primăvară, când vor sfârșit cele de trai...

— De! Poate că i-au sorbit așezările unde au poposit, a zis Matei. Agia să-mi deslușească pricina iobăgiei, căci, după cum bine știți, poporenii fac rodul brazdei fără de care pierim în fața dușmanilor.

— Ce poruncești, măria ta? a întrebat Teofil.

— Să ne gândim și să socotim bine; cugetarea mea ar fi să-i adunăm de unde plecară. Vânturile care răsfiră poporul mă dor! Vom da nisca la legi, când va fi vremea potrivită, a răspuns voievodul, așezându-se mai bine în scaunul domnesc.

— Unii boieri nu-și mai plătesc dările și legea o dau uitării. Poate e și asta o sămânță ce aduce necaz, a zis dumnealui Ghiorma.

— E un obicei care se cere împlinit altfel, i-a răspuns voievodul, mângâind părul răvășit și auriu al feciorașului Mateiaș, care intrase ca într-o joacă și-i privea mai mult în bărbi.

Îl înfiase, ascultând dorința fierbinte a doamnei Elina, că nu aveau copii și omul nu poate trăi fără ajutoare, mai ales spre bătrânețe, fie el chiar domn al țării.

Creștea și se dovedea isteț fiul lui Uriil, de vreme ce asculta sfaturile din divan fără semne de ațipeală...

— Socot să aducem cu poftire boierii fugiți, în afara Catargiilor care au căzut sub picioarele domniei mele,

uneltind și încercând pâri la Moldova și, mai pe urmă, chiar trădări. Să vie dumnealui Du-descu, chiar dacă m-a pârat la turc, și Boteanu să vie, cu care mă urgisii la Tismana. Îi iert și-i vreau împăcați cu mine! Pe toți, fără însă Catargii, cum am glăsuț... Grămățici dumneavoastră, să scrieți cărți de poftire curată și să afle silințele mele, căci vreau să stăm uniți ca niște frați ce suntem. Ca să răzbatem prin vremi, ne trebuie cuget limpede și brațe strânse. Așa poftesc acum, iar celor care ne vor vicleni le vom struni zăbala.

Cum, luminate doamne?
Vorbele mitropolitului Ștefan aduseră o clipă de tăcere, ca și cum fuseseră zise din bolțile înalte.

— Nu-i vom lua în seamă și vor pieri de ciudă, preasfinte!

— Măria ta! a zis mitropolitul. Să nu intrăm în primejdii nedorite, eu așa îndrăznesc...

Vorbise greoi, cu supărare chiar, abia ghicită în priviri, știind că omul nu poate îndura răul la nesfârșit.

E bun cugetul, a zămbit voievodul. Spune-mi mai deslușit ce-ar dori sfinția ta la această treabă care nu e deloc ușor de împlinit altfel?

— La un sfat măria ta a poruncit să ne punem bine cu grecii. Le răd barbie la alde Canachios, Dirmotachis și Cara-Iani, căci se vede, socotelile noastre pornesc să umble în lume de cum ies, a îndrăznit cuvânt mai limpezit mitropolitul.

Măria sa i-a răspuns pe dată, ca și cum ar fi avut vorbele rânduite:

— Cântarul poate fi și cu bătaie scurtă, preasfinte, și dumneata știi că taman de asta avem sfat. Dar iată cum zic: talgerele balanței urcă sau scad, după socoteala ce împacă vânzarea mărfii dar și banul scos. Să nu duci grija grecilor, o au alții, să știe sfinția ta...

— Prigoana nu e de folos, luminate doamne... Boierii de țară să fie luați pe sus și străinii prețuiți. Nu e drept...

— Să fie, dacă ne aduc bucuria negoțului și a aurului!

— Asta e stricare de datină! se înflăcăra mitropolitul. Eu

crez că va aduce umilire neamului și țării.

— Fiecaruia să i se dea pe măsura faptelor și nu a cugetului, că cugetul se poate schimba și atunci n-ar fi dreaptă prigoana, chiar m-ar întrista...

— Dacă am priceput bine, a vorbit vornicul Dragomir, talgerele de care a pomenit măria ta rămân să slujească frățeste și în dreptate pe două părți. Atunci se vor teme și străinii...

— La asta m-am gândit, vornice, căci se poate fățarie și de colo și de dincolo; să fim numai cumpăniți în alesul faptelor... Eu așa socotesc și voi să fac.

Spre a întări cele spuse, s-a întors spre grămăticii și le-a grai:

— Să alcătuiți înscrisul de danie căpitanului meu Mareș, drept mulțumire domnească pentru vitejie și credință, iar satul Stoenеști să-i fie stăpânire cât va viețui și apoi urmașilor din urmași! Să mai întăriți că această așezare din Prahova se ia de la vistierul Necula al Catargiului, care s-a

ridicat obraznic împotriva domniei mele și a stricat zilele paharnicului Brădescu... E un cântar drept, cinstiți boieri?

— Prea drept, măria ta! au zis dregătorii.

— Să ieșim către satele dimprejur, a grăit iar voievodul. Să vedem țara, boierilor... Eu o știu, căci am pribegit destul și mi-a fost ca o mumă. Se cuvine s-o învățăm toți, să-i auzim păsurile și să îndreptăm traiul și legea...

S-a auzit murmur și-n strane foire neașteptată. Mitropolitul și-a potrivit mai bine crucea care-i strălumina pieptul slăbit. S-a oglindit în ea chipul băietelului Mateias și voievodul l-a strâns în brațe mai aproape. Dar chipa a fost scurtă.

Pe negândite a intrat, împingând ușa, căpitanul Mareș. Vorbiseră de lup și lupul la ușă. A îngenuncheat pe pietre, izbindu-le fără vrere cu paloșul în acea mișcare grăbită.

— Ridică-te și te apropie, căpitane al meu!

— Să trăiești, măria ta!

— Să trăiască și țara, căpitane! Ce vești aduci?

A fost o clipă de răgaz, ca o codire, în făptura lui Mareș și îl miră pe voievod.

— E bine sau cumpenele ne dau iar târcoale?

— Măria ta, nu știu ce să zic, ca viu cu necaz! Țara de la Dunăre geme de sabie și calicia turcului întrece închipuirea, doamne.

De acolo... așa cum mi-ai poruncit, să văz și să înștiințez cele făptuite. La Peșteani, pe locul unde ai fost slăvit ca domn, turcimea ia vite și le duce pe degeaba; satele din jur

de Drinov blestemă urgisirea și necinstirea codanelor. Iartă-mă, doamne!

Căpitanul a îngenuncheat iar, cu trupul către piatra zidirii. Ochii boierilor s-au mărit spăimoși și feciorașul Mateiaș a zvâcnit din brațele voievodului. Crăpa liniștea între pereți.

— Pentru ce-mi ceri iertare? a vrut să afle voievodul.

— Am greșit, doamne! Ți-am nesocotit porunca dată la ceasul de taină înaintea plecării... Sunt vinovat pentru călcare de jurământ!

Îi sîroia sudoarea pe chip și albul obrajilor îi tresărea în scrașnet abia stăpânit. Aștepta poate semnul cel greu al voievodului, pedeapsa de pedosnicie a faptei săvârșite. O presimțea că întârzie doar.

— Deslușește-mi, căpitane!

— Iam tăiat, doamne! I-am spârcuit în bălți, să le ia gurile nămol, gurile lor nesătule. N-am mai răbdut, măria ta, că mi-a venit odată negreală în ochi și mare necaz m-a păscut!

— Povestește! l-a îndemnat voievodul.

Dar căutarea lui Mareș era speriată. Mitropolitul a îngânat o fărâmbă de rugă, ca pentru cei duși:

— Fereste-ne, doamne, de ceasul cel rău. Fereste-ne. Era prea mult soare pe câmpie, măria ta! a răspuns îndemnului căpitanul. Stejarmare călărea în fruntea pâcului și eu rămăsesem în urmă să ascult ciripitul de păsări ce ieșea din desișul cel mare al pădurilor... Îmi creștea pieptul și eram ca pe țarina lui tată-meu, fie-i țărâna ușoară! Mă minuna plaiul ce se zărea și biserica frumoasă cu turla din

plumb. Oștenii mei se depărtau, se duceau, și-am îngenuncheat ca și aici, căci mă ardea parcă o rană ascunsă, cum nu mi se mai întâmplase demult. Atunci am mirosit ca niciodată pământul nostru și m-am pomenit cu lacrimi căzute așa, ca din senin, că și asta rareori simt și mult mă înfrânez... Și am urcat ca să plutesc în mirosna florilor, până în satul Peșteanilor, pe care măria ta îl știe... Ulițele erau pustii și-n căsui și-n bordeie nicio suflare, doar câinii își lingeau boturile de foame și atunci...

Glasul i se subțiasse și se muiase parcă. Volevodul s-a ridicat de pe tronul aurit și a stat în fața lui, mângâindu-și firele bărbii albite. Tremurând, abia stăpânindu-se, a zis:

— Pălmașii unde erau?

— Erau căzuți ca și mine acum, măria ta! În curtea cea mare a bisericii, lângă crucile de lemn. O ceată de turci îi osândise așa sau ei se rugau pentru îndurare, căci erau plesniți cu harapnicul peste cămășile în zdrențe și înnegrite. Călăreții așteptau și Stejarmare căta la ei cu milă... Mă voia lângă el... Și era soare, doamne, bătea și mângâia spinările

nădușite și pline de sare. Oh, de-aș fi ocolit așezarea!...

— Ridicate, capitane! Graiește drept!

S-a îndreptat greu Mareș, parcă-l trăgeau în jos smâncurile de care vorbise cu obidă. Și a început iar cu glas frânt, obosit ca de o trădare ce-i scormonea cugetul și-i albise fața:

— Bătrânii erau legați de mâini și-i jumulea de păr și de bărbi un harap cu capul mare, ca pepenele de Jiu, măria ta!

Mi s-a părut că printre ei se află ca un strigoi chiar părintele meu și mă privește cu ochi de jar și mă roagă să opresc fărădelegea. Era atâta lacrimă încât se auzea cum picură pe iarba întristată din găvanele năclăite de sânge. M-am apropiat și am tăiat brațul turcului mai sus de cot, măria ta! N-am auzit răcnetul lui Stejarmare și mi-am pierdut cumpătul, tăind apoi harapul în bucăți. „Pe ei, fraților, le-am zis oștenilor! Să ne răzbunăm moșii care plâng!” Așa a fost, doamne, dar n-am grăit tot și nu pot minți!

Basarab trecu ca o umbră și se opri în pronaos, aproape de călugarii de la Mănăstirea Dealului. S-a plimbat apoi către prichiciul ferestrei și a privit afară, într-o asprime ce n-o voia dată în vileag boierilor. A zis, întorcându-se de acolo cu o lumină strălucitoare pe chip:

— Și era soare, căpitane?

— Era prea mult, măria ta! Lumina lui mi-a orbit cumpătul și trebuie să plătesc cu viața mea! Am tăiat sforile de la mâinile moșilor și ale sătenilor tineri, apoi, cale de șapte sate, paloșul ăsta blestemat n-a mai avut când se usca de sânge turcesc. Sunt vinovat! Poruncește să mă taie,

doamne!
— A scăpat careva, căpitane?

— Nu, măria ta! Aș fi crăpat de necaz pe drum, la-ntors acasă! O scânteie a țâșnit din ochii voievodului ce-și ținea fruntea sus.

— Slăvitul Mihai lăsa unul să ducă cele văzute, când moartea dă târcoale... era un sol al pieirii, cumplitul semn ce

înfiora și întărâta țara Profetului! Dar tu ai lucrat limpede, deși s-o afla mai târziu însă. Până atunci, clipa de-acum îmi spune că ne trebuie oaste mai împlinită, gata oricând să țină piept primejdiei ce va să vină oricând... Pe un talger e moarte, pe altul e pacea ce-o poftesc! Vel-spătare!

— Poruncă, măria ta! a răspuns Diicul.

— Tratatul nostru cu Rakoczi să fie sfătuit iar. Solia ce-o vei purta către Ardeal să se întocmească în această credință de ajutor oricând. Până atunci să mai întocmim oști, cu

călăreți și dorobanți ce se iartă de taleri dați. Domnia ta să ducă la împlinire această poruncă a noastră și-a țării...

— Să trăiești, măria ta! Așa voi griji...

— Și eu ce să fac, doamne? a întrebat Mareș, întors de pe altă lume.

— Rămâi lângă mine, căpitane. Viteaza tinerețe se cade să stea pavăză domniei și să-i fie la nevoie ajutor. Într-o zidouă să pornești către Stoenеști, unde îți vei așeza oameni harnici, ca un bun gospodar ce te vrea domnia-mea, stăpân peste pâlmașii de-acolo. La o săptămână vei veni iar la Curtea Domnească. Asta e porunca ce-o așteptai?

Mareș a plecat ochii și-ar fi vrut să îngenunche iar, sfâșiat de cugetarea simțită a voievozului. Din strănile lor, boierii n-au zis nimic, ci au domnit peste tăcerea lor, doar vornicul Dragomir a privit către Diicul cam râcâit, mânat de cine știe ce porniri ascunse. Diecii și-au purtat pașii mai către margine, așteptând.

Mareș a îngăimat:

— Mă așteptam la rău, măria ta! Greșeala mea putea fi trecută prin sabie ca să nască alt slujitor mai credincios... Jur să te slujesc cât voi fi pe pământ, doamne!

A trecut apoi liniștit în spatele slujitorilor domnești, cum se cădea și ei l-au însoțit cu zâmbete, cu obrajii încinși, râsuflând ușurați că trecuse clipa cea rea.

— Nu ai greșit, ci m-ai slujit, căpitane! Și gândul meu de azi îl vreau neclintit! Vom avea oști pregătite oricând să apere pământul nostru, cum bine ai glăsuț și m-ai bucurat,

căci pacea o vreau, dar nu oricum! Neamul cel fără de odihnă al Basarabilor n-a purtat jugul niciodată. S-or schimba domniile, căci muritori stăm în fața coasei, iar cei ce vor veni după noi să ne poarte îndemnul și fapta! Cei căzuți la cheremul străinilor să fie blestemați în vecii-vecilor și lipitori să fie, iar mila s-o afle prin smârcuri, ca acei mișelnici dușmani! Boieri dumneavoastră! A sosit vremea ca să ne fie cugetul ca o sabie și să înflorim țara moștenită din strămoși! Vârful săgeților muiate în otravă de cucută, puștile și tunul să fie pregătite pentru ceasul de cumpănă, de va voi cel de sus!

Nu ne-om mai preumbla către satele din iur, acum, ci cu alt prilej. A văzut pentru domniile voastre Mareș și a judecat după mintea lui de viteaz...

L-a căutat pe căpitan și l-a aflat mai aproape de ieșire, în spatele dregătorilor, din respect pentru bărbile lor albe.

— Ascultă, căpitane al meu!

— Poruncă, măria ta!

— Mi-ai vorbit de iubirea pământului și te-ai legat cu jurământ să-mi fii cu credință până la moarte... Dar nu mi-ai vorbit de o altă iubire, deși eu am înțeles într-o clipă duioasă că ți-e dragă fata prietenului nostru Vadim... O cheamă parcă Ilinca și-i e doamnei Elina ajutor în casă. Ce zici?

S-a cam rușinat căpitanul, frecându-și mâinile ca și cum căta intrări ascunse în temelia pământului.

Erau prea multe bucurii și el simțea cum i se înfierbântă sângele. Boierii râseră în hohote, dar voievodul a zis alte

vorbe și le-a strunit veselia:

— Nu hotărâș în divan astfel de treburi subțiri, dar vreau să știți cu toții că poftesc să-l cunun eu...

— Măria ta, a zis roșind Mareș, eu mă gândeam la o mireasă îmbrăcată în negru atlas. Se vede însă că e scris ca ziua de azi să-mi moaie inima cu prea multă milă din partea domniei tale... Și eu...

— Ce hotărăști? l-a luat din scurt voievodul.

— Se mai așteaptă o voie, că eu...

Voievodul a zâmbit într-o parte și boierii de sfat domnesc au râs, iar călugării și-au scuturat anteriile în veselia ce-i

cuprinsese. Până și feciorașul Mateiaș se molipsise, fără să știe de ce...

— Să-l lăsăm să-i treacă spaima, măria ta! a glumit vornicul Dragomir dintr-o parte.

— Care spaimă, vornice? s-a făcut a nu pricepe voievodul.

— Păi... Aceea de la Peșteani, despre care vorbi! L-or fi speriat căpățânile rânjite ale turcilor, măria ta!

— Dacă-i necazul de asta, facem nunta la repezeală, le-a răspuns căpitanul Mareș.

Sfatul domnesc s-a sfârșit cu aceste vorbe glumețe. Domnul țării sta înveselit și căta către boierii ce ieșeau făcând închinăciuni. Aștepta un răgaz de liniște, să se sfătuiască și să-și lase gândurile slobode. Era atâta tăcere încât se auzeau păsările ciripind buluc sub streșinile acoperișului. S-a pomenit rostind:

— Să vedem țara, boierilor... Eu o știu, căci am pribegit destul și mi-a fost ca o mămă... Se cuvine dar s-o învețe și domniile voastre, să-l auzim pasurile...

Cupola a răsunat și ecoul s-a pierdut în alte odăi cernite, mângâind chipurile revărsate pe pereți. Un cerc ca de foc învelea coloanele din față, unde meșteri zugravi așezaseră fețele plânse ale Mariei și Magdalenei, alături de sfinți evlavioși, răspândind lumini noi, ca de catifea.

Mai spre dreapta peretele se cojise și tencuiala lui neagră se umezise. Când s-a apropiat de ușă l-a zărit pe Mareș ca într-o închipuire de vis.

— M-ai auzit căpitane?

— N-am auzit nimic, măria ta...

CAPITOLUL VI

1

Drumul către Ardeal îi stă de-a curmeziș, încărcat cu neajunsuri. Mai știe vorbele tănuite și-l doare amintirea lor, ca și cum n-ar fi făcut destule, prea sărace făptuiri pentru câte-i stau în cale. Își citește mintea, cum ar citi un știricar:

„Oi da porunci luminaților de buchii să slujească graiul țării ce-și va scutura umerii până la moartea mea...”

Nu s-a grăbit cu făgăduințele? Iată, uneori, tainițele palatului îl ascund de lumina zilei și el își dă răcește barba de viiturile vieții. Va izbândi, desigur, căci fiecare zi aduce alți sâmburi de lumină. Rupe cu ce a fost ca să nu clevească supușii că ar fi domnie nouă ce ține în brațe păcate vechi.

Mai ține însă, știe el, voievodul.

Alte păcate sunt mai noi. Din ele poate să-și aleagă în voie, deși cugetul său n-are amestec cu făptuirea lor. S-au petrecut ca orice, chiar vremea le-a îndemnat să se repează

unele în altele și izbușnite pe cele mornite-au înflorit mărăguma, au dospit neceazul pe care tot vremea să-l coplească.

Știe că boierii sunt mulțumiți, boierii de țară, deși unii din ei îmbucă chiar pâinea acră a lingușirii. Să fie sănătoși, dacă n-o să-i doară într-o bună zi ramazanul... O parte au prins osânză de nu-și mai văd lungul nasului și parcă numărul lor sporește față de anii trecuți. Eh, asta a fost de când lumea,

căci înflorirea țării aduce și trântori destui, care din plictiseală scornesc câte și mai câte năravuri.

— Ce se aude, căpitane?

— Cântă cocoșii de ziuă, doamne...

— Și vremea?

— E pe toane, măria ta; vreme pe gustul străinilor care cer toamne bogate. Bate și-un vânticel ca o părere și-aduce răcoare...

— Ai să ajungi duhovnic, căpitane...

— Numai după patruzeci de ani, căci așa e scrisa din pildele la care trudește preacuviosul cărturar Teofil...

Se așterne tăcerea între ușa ce-l ascunde pe slujitorul de aproape și de unde Mareș își zărește drumul, parcă jucând pe un lazur al închipuirii. Îl înfioară vorbele, e lângă el și-i aude răsuflarea. Așteaptă porunci, mereu altele și zilele i sar ar goli de înțelesul bucuriei ce i-o dă credința, așa cum a jurat. Ușa se deschide și căpitanul abia are vreme să-și plece chipul, pe când voievodul zice:

— Zi potrivită pentru pofta vânatului...

Are mirosul dimineților în nări și, iată, simte iarba care-l

asteaptă să-i calce roua. Porunca vânatului trezește curtea; ca la ivirea dușmanului și iureșul crește, deschizând uși și aducând bodogăneli.

Înalți ca brazii, oștenii sunt primii gata la voia domnului lor; poate că nici nu se duc la vânat de jivine, ci la altul, mai crâncen, despre care se tot aude în lume.

Se adună în curtea cea mare și boierii călări, apoi, de pe

olaturile cetății se ridică sunet de nechezat și căpeteniile de oști adulmecă vulturește zarea, deși n-au cum o ghici de acum.

Caii, cu steagurile de priveghi, au luat ușor în galop calea ce-o vor urma. Doamna Elina a ieșit în prag și de acolo face semne de drum bun.

În spate și mai în voia zbenguiei, feciorașul Mateiaș parcă dornic să urce colnice, să alerge pe câmpia de la Frasin și să se întoarcă cu alte frumuseți în ochi.

— Încotro se duc? întrebă o fată de casă.
— Drumuri sunt multe, dacă apuca spre Iuda, se vor duce greșit către câmpia mănoasă a Fintei, acolo unde, după cum spun feciorii ce-l însoțesc, se află vânat bun, pe placul măriei sale. Se zice că are și-un prieten aproape care-l așteaptă cu pâine și sare și stau la taclale după ce s-au ostenit destul cu vânatul.

— Știi multe, fetică! zice surâzând alta.

— Dar n-am sfârșit ce voiam să spun; omul acela de la Iazuri, care are grija peștelui de pe Ialomîța, mai are și câteva rosturi, printre care...

Vorbăreată fată, numai de n-ar auzi-o cineva, căci orice domnie are răi ei, chiar dacă n-o arată pe față. Unele le știe și ea, mai mult le ghicește din semnele și întristările bărbatului ei.

Dacă Mareș și-ar da drumul gurii, ce-ar mai povesti la torsul lânii sau la țesut și atunci să le vadă cum s-ar mai descurca; dar e mai bună tăcerea, așa zice și soțul iubit...

El zâmbește la asemenea îndemnuri pe care le cunoaște de bună seamă și se pierde în taina cea mare a tăcerii. Halal slujitor, de la care nu poți scoate măcar câteva zvonuri pentru boieroaicele curioase sau pentru cărturarii caligrafi, să scrie la catastife curgerea vremilor și a domniilor ce nasc apoi legende.

Voievodul n-are de unde auzi cântecul ce i-l îngână în urma cetei flăcării, printre care se află și Stejarmare, deși el e mult înainte, cu Mareș:

*Matei, Mateiaș,
Viteaz uriaș,
Chemași tu, măre, pe toți
Căpitanii Doiceștilor,
Sprâncenații Teiușului,
Vânătorii Colanilor
Și ai mahalalelor
Cu gonaci de-ai Ulmilor,
Ceata Socoleștilor...*

Boierii îl urmează pe domn după rangul ce-l poartă fiecare, așa cum îl cunoaște de ani, statornic la gânduri și fapte, gata să-l însoțească și dincolo în moarte, de va fi nevoie.

Fetele le sunt deschise și rumene. Călăresc în straie obișnuite, ca la orice vânătoare. La porți, prin satele Racovița și Băleni, ies românii mai bătrâni și fac plecăciuni la

scurgerea alaiului și trecerea voievodului. Altădată însoțeau pe domn cu feciorii lor, dar acum ei se află la întorsul sau strânsul fânului, mai alaltăieri cosit.

„Nu avem cum ține de scurt muncile noastre, măria ta, să ne ierți!” se plânseseră ei în dese prilejuri și el socotise că e bine să-și vadă de treburile lor, fără de care domnia sărăcește și păgubește.

A fost an bogat, nu au a se plânge; colnicele poartă mirosul fânului, mai încolo porumbul și viile, peste care în curând va cădea bruma și se vor aduce ciorchinii în butiile înalte, în care te lași pe seară ca să urci în al nouălea cer...

Aldejurea vine spre domn cu pâine și sare, așezate pe un ștergar alb ca laptele. A mai îmbătrânit Aldejurea și el...

— Să trăiești, măria ta! Feciorii mei au zărit alaiul cam târziu și au alergat că vântul să-mi aducă vestea... Baba mea nu se mai descurcă cu țeștul pâinii, dar tot e un noroc; mi s-a însurat feciorul Aldemarin și să iei cu plăcere, măria ta!

Întinde Aldejurea ștergarul și clipește des. Îl izbește lumina din față și chipul blând care-i zâmbește.

Ia voievodul din pâinea proaspătă, întinge în sare și mestecă, apoi o dă căpitanilor și-o legumească, doar le-o fi și lor foame!... Lui îi e foame de țară...

Îi aduc roibul și Aldejurea încalecă și-i sărută mâna ca de obicei. Pornesc încet și stau în mijloc deodată amândoi, privind către cele două aripi mari ce se despart, între Ibrian și Finta, cu gonacii și copoii în mare hărmălaie.

Un tulnic răsună prelung și zarea se moaie în argintul

topit al soarelui.

— Mulți oșteni ai agonisit, măria ta!

— Destui, Aldejureo! Vânatul trebuie făcut cu rost și la timp, altfel pierdem din el. Ce-ți fac feciorii? Cum o duc în slujba mea, căci m-ai înștiințat că-i ai ca ajutoare și m-am învoit?

— Puteam să-i am lângă mine pe Ibrahim sau pe unul Păstârnac, cafegiu la hanul Frasin, dar nu m-am înțeles cu prețul; prea cereau mult, așa cu ei mă tocmesc mai ușor, că

doar nu sunt niste geambasi cârcotași! Ibrahim e mai mult cu gândul la caștigul hanului și la paza lui.

— Au ieșit furi la drumul mare, cumva?

— De la o vreme cam bat potecile umbroase ale pădurii și ies în calea carâtelor domnești și mai cu seamă, boierești... Dar măria ta știi mai bine decât păcătosul de mine că acești haiduci nu glumesc și se înmulțesc!

Coboară acum un colnic și se opresc iar.

— De ce se fac ei haiduci, Aldejureo? Ai putea să-mi deslușești o taină nedezlegată ca multe altele?

— Ba e limpede ca lumina zilei, măria ta, numai că rostul nostru e în dările ce se nasc prea iute. Așa și cu ei. Ce să-i spună mai limpede moșului de lângă el?

Că sunt cheltuieli mari, cărora n-are cum le ține piept? I-ar ști răspunsul, chiar de nu l-ar rosti decât în dodii.

Tace, într-adevăr, Aldejurea și clipește rar către zările largi. Caii calcă alene peste câmpul bogat și copitele lor bat ca niște clopote ce izvorăsc lin și întreabă adâncurile despre

comorile ascunse în el, acolo, sub rădăcinile ierbii...

— Înțelepții măriei tale ce spun? îndrăznește Aldejurea, cătând cu dinadinsul fața voievodului.

— Inima înțelepților este în casa de plâns și sufletul nebunilor în casa nebuniei, adică a veseliei, doar știi...

Se umflă pieptul voievodului și scade într-un oftat prelung, iar Aldejurea se cam încurcă în răspuns. Oștenii s-au depărtat și bat mă răcinii chiuind, se sparg tăcerile țarinei, ca niște oale. Iepuri răzleți fug și-și caută ascunzișuri noi,

mai potrivite. Glumele se răspândesc și iscă râsete. S-a încălzit aerul amestecat cu izul răscolit și vânturat de pași al pământului. Zarea se deschide mai încolo, spre Hodărăști, către podul de vamă. De aici, Aldejurea are poruncă să aprindă focuri în caz de primejdie pentru țară, ca străjile din Turnul Chindiei să înștiințeze în grabă domnul țării.

Se așteaptă acum alt semn, mai ușor și mai la îndemână. Sună trâmbițe căci voievodul a ridicat mâna dreaptă și Mareș se repede să-i aducă țăpoiul cu care va izbi la nevoie în vânat. Pedestrași, ascunși de după glij, își potrivesc puștile către marginea cercului.

Cei doi galopând ușor, se apropie și se duc către Ialomita, acolo unde s-a ridicat panza albă, vestind că vânatul cel bogat se găsește în lăstăriș și în smârcurile ce însoțesc firul ei tânguios.

— Iepuri încolțiți, Aldejureo! Iată-i!

Moșul dă din cap și îndrugă ceva pentru el. Nu se aude nimic, doar trâmbița care sună din nou, înfiorând valea.

„Încolțiți am fost mereu, de când ne știm, își zice voievodul. Dar mereu cu nădejdea că într-o bună zi vom da drumul paserii să ducă în țara ei și să se oprească la Edicule”.

Iarna aceea mai stăruie și acum în inima lui; îi simte frigul și mai rabdă arsura. Pământul străin...

„Noi vom întocmi legi, doamne, dar ele vor fi oricând la cheremul puternicei împărății”, zice cărturarul Teofil.

Pământ străin și bănet, mult bănet, pe care-l caută dăbilarii cu sila în amarul fără sfârșit al supușilor.

„Urstu știe destule, Filșan și Mareș la fel, nepotul spătar Diicul, toți slujitorii mei de nădejde poartă în ochi durerea neînțelegerilor în care am intrat...”

— Până când vom merge așa, Aldejureo?

— Până la Cotul Vamei, doamne! Se vor strânge acolo toate țipeniile și vor da seamă, așa precum dorești și pe placul acestor oșteni ce-i porți în simbrie...

Dar el n-a spus ce-a priceput bătrânul. Vorbe înțelese pe dos, așa cum poate în iarna aceea a catadicsit și Murad, iar mai apoi l-a sugrumat pe Tabani Mehmed-pașa.

„Este sătul de domnie beiu! Matei, înăltimea ta, va fi spus turcul Mehmed. Vrea nemțarizat să se sloboadă de la domnie, căci greul țării nu-l mai poate duce, e bătrân...”

„Așa crezi, pașă?”

„S-a cocârjat și-l atinge aripa morții, d-aia și cere...”

„Ce vrea, ce mai vrea?”

„Nimic, soarele nostru, decât să i se ia povara și să se ducă

la Brâncovenii lui, să se îngroape acolo!”

„Ei își îngroapă morții ușor, Mehmed, niciodată credința! E un neam prea cunoscut de orice sultan. Și n-au decât să se învrăjbească, să-și scormone necazurile, numai noi să primim daruri. Liniștea lor înseamnă vreme tulburată pentru trebile dinafară ale împărăției. Totul va fi așa cum am poruncit. Dacă beiul lasă domnia, să fie cum poștește, dar prea s-a zbatut pentru ea...”

El, Murad, se învoiește dar numai să fie așa...

Amăgeli pentru storsul bogățiilor din biete țări, gândește Matei. Au fost mereu și vor mai fi...

Izbește cu țăpoiul și el intră cu vârful adânc. Aldejurea își ascunde mirarea; brațul domnului e vânjos și îi întărește credința că într-o zi vor birui necazurile.

— A fost vulpe, măria ta!

— Șiretenia pământului, Aldejureo! N-aș fi crezut că se află atâtea viclenii...

„Tu m-ai asigurat că domnul Țării Românești va lăsa de bunăvoie scaunul țării și a fost război și au murit supușii mei! Ești al doilea împărat, de-i îngădui așa multe?” întreabă

Murad.

A fost sugrumat Tabani Mehmed pentru nesocotința ce-a arătat-o marelui sultan, spre a învăța și alți slujitori ai împărăției că aurul e mai de preț decât oricare din ei.

— Prea multe vulpi, Aldejureo.

— Sunt vizuini pe aproape, sub maluri întunecoase și mai încolo e pădurea Iuda, loc nimerit pentru alte șiretenii, cum

bine grăiește măria-ta...

Acum troznetul puștilor aduce miros de pucioasă arsă; din stânga, de pe cal, a tras căpitanul Mareș.

Voievodul surâde visător și înaintează lacom, parcă ar vrea să cuprindă toată câmpia, cu gura larg deschisă și ochii măriți, înspăimântat de o vedenie ce-o știe ascunsă dincolo de deal și-o va răpune greșit. Sortii vânatului nu se cunosc, abia e începutul; va mai dura alergarea prin pădure, revărsarea puhoiului către vietățile speriate și îngrozite de

zgomotele picate tam-nisam în această zi de toamnă.

— Măria-ta...

Matei aude glasul lui Aldejurea, singurul său duhovnic la acest vânat care se lățește dincolo, în altul, mereu mai viu și mai stăruitor în mintea lui.

— Grăiește, Aldejureo!

— Sătenii Corneștilor s-au răsfirat încotro au văzut cu ochii. Și-au părăsit casele și s-au dus cu toate neamurile și cu tot calabalâcul; mă tem că nu se vor mai întoarce atâta timp cât se va auzi că domnia mai ține acel vistier...

— De Tucala zici?

— De el, păcătosul.

Voievodul ar porunci să-l taie la nas ca să și-l vadă mai bine dar are nevoie de el mai mult ca oricând. Îi știe păcatele și întunecimea sufletului, dar nu-l poate izgoni de la curte.

Descumpătul ce-l tulbură și-l caută...

I se întinde o ploscă cu apă rece. Soarbe cu sete și stropii i se preling în barbă. O înapoiază lui Mareș și-l privește

deschis pe Aldejurea și-i zice:

— Haznaua se varsă în haraciu, o bună parte. Că Tucala are obraz de iuft, nu mă îndoiesc; o să-l cert, n-ai grijă, zice abia șoptit.

— Și pribegii ce vor face, măria ta?

— Îi vor căuta seimenii și dorobanții și-i vor aduce înapoi, chiar fără voia lor...

— Eu îndrăznesc să zic că nu vor mai bate cale înapoi, măria ta! S-or răsfira oriunde, pe orice plai, dar nu aici...

Soarele a intrat într-un nor și arată stîrb, cu dinți puțini și dezveliți, afară scaldând coasta într-o lumină orolitoare, soarele ce deschide crugul vremilor și încălzește pietrele de prund...

Voievodul coboară la vad, îngrijorat de spusele moșului.

Ochiuri de apă clipocesc și se frământă în vârtejuri scurte, apoi mai potolite, curg la vale; hăitașii s-au depărtat și abia se mai zăresc ca într-o icoană veche, cu binecredincioși plecați pe căi fără întoarcere. Grea întristare pâlpaie în inima voievodului! A uitat că se găsește la vînat și pare mai degrabă dornic să cunoască împrejurul locurilor. Ce caută el

la acest război de iepuri și vulpi?

Un alt vînat îl simte, în altă parte, numai de-ar fi gata...

Ce știe Aldejurea de cele citite ieri în spătăria cea mică? Și e bine ca nici să nu afle, deși ele nu-i dau pace și-i cer dezlegarea la un sfat cu suflet de om apropiat.

Să se înapoieze ar vrea dar se află prea mult încurcat în chingi; e ca un biet prins ce-și topește inima pentru țară, cum

au fost toți străbunii lui, căzuți în lupte aprige dar nu învinși, cu morminte așezate la poalele munților.

„Iar Matei e cu totul în slujba ungurilor și leșilor, în ei având încrederea și ducându-și acolo averile, toate comorile...”

Comorile, mereu comorile...

Sună aurul și argintul în mințile lor necoapte, aurul, mai ales, trebui să se înmulțească precum talantul din Biblie și să astupe guri de geambași, gata să-și vândă bătrânii pentru o mahmudea.

Șiroaie de apă fierbinte îi curg pe frunte, e cald ca în luna lui cuptor, Aldejurea și-a răsucit mustățile lungi și se foiește pe cal, nu mai are răbdare...

...Malul apei, cu rădăcini vinete, dezgolite de furie, arini și mesteceni și sălcii se apleacă spre undele limpezi... Păsări zburând...

Bolborosește apa, uneori pătrunde în gropi nevăzute, ca-n niște pânde ale adâncului. Strânge cu mâna țăpoiul și calul zvâcnește, slobozind nechezat și ia în copite prundul topit de tăcere, pătruns de o misterioasă liniște agățată ca de

copaci și care, deodată, se sparge în tândări. Binte cum se clatină și se cheamă împreunarea cu pământul, se împlântă mai bine în șa, parcă-l doare ceva...

Buzele i s-au uscat iar, mistuite ca de focul gheenei și din ochi îi țâșnesc flăcări ce-l înconjoară din toate părțile...

— Un lup bătrân, măria ta! strigă Aldejurea.

În adevăr, un lup țâșnește din arini, la adăpostul

mărăcinilor, cu blana strălucind într-un petic de lumină și se îndreaptă spre prund, acolo unde-l așteaptă primejdia flintelor.

Dar voievodul a întors iar capul spre mal și privirea îi ostenește către cuprinsul șesului străjuit... Rătăcește cu ochii înfipți către cerul ce stă deasupra ocrotitor, scurs în atâtea nădejdi înșelate.

...Cercetează aspru pământul și urcă în scări galbene ca lumânarea din sfeșnic, face un semn cu mâna și rânduri de oșteni se duc către dealul acela, închizând drumul lupului, încordează traul și calul framantă pietrișul până la nisipul alunecos și amăgitor. Își trece palma peste frunte, dibuind drumul cel bun. Se trage ca apa în nisipul de margine... Nu e încă deslușit încotro... Strânge iar țăpoiul, gata să-l frângă. Dârz îi e chipul și înghețat, cu pleoapele încrețite și obrajii prea supti.

— Aldejureo, auzi? se pomenește întrebând.

Holbează ochii moșul, își umflă pieptul și răsuflă vorbe ca prăvălitul de stâncă:

— Sunt aici, măria ta!

Își scutură umerii voievodul și înghite în sec, într-o înșoțire cruntă a ochilor, își mușcă buzele, sângerându-le, și face un semn neînțeles.

Se cutremură, căci i-a încolțit în suflet ceva, un plâns cu lacrimi otrăvite și știe că se va împlini într-o zi, când vor bâzâi plumbii.

Se răstoarnă cerul și chipurile întunecate ale oștenilor

plutesc în neștire, purtate de apa ce scaldă boturile cailor.

Arde văzduhul cu cei rămași să alerge...

— Aldejureo, auzi? mai că țipă la el voievodul.

— Ce să auz, doamne? N-auz nimic, vai de păcatele mele!

— E rău, Aldejureo, dacă nu mai alicești, șoptirea vânatului

— Am îmbătrânit, măria ta, deh!

— Auzul ăsta nu trebuie să îmbătrânească niciodată...

Atunci se auzi deslușit cântecul și se lăți în jur ca o

poveste abia șoptită, cu rost de somn înșelător. Venea de pe celălalt mal odată cu vânt subțirel și săracuț.

Ascultară amândoi, căci și moșul prinsese ceva în ghiocul urechilor și semăna a voce de bărbat tânăr, trecut dincolo de apa Ialomiței să-și pască roibul;

*„Iar șarpili ce-mi făcea?
După voinicel mergea
Și din urmă mi-l prindea
Jumătate-l îmbuca,
Jumătate nu mai poate*

*Tot de arme ferecate,
De cuțite aseuțite
Care stă în gât înfipte...”*

Îl înțeapă un spin în umăr și-ar da să plece, să treacă dincolo, să vadă fața flăcăului și să-i cunoască sufletul după oful vorbelor. O vreme scurtă nu se mai auzi nimic și totuși

el nu se mișcă din loc ci așteaptă încordat. Glasul acela străbate spre el mai puternic:

„Atunci, măre, ce-mi făcea?

Un moldovean că venea,

Voinicel, ș-ăla era

Iar băiatul ce spunea?

— Măi băiete, moldovene,

De m-oi scăpa de șarpe

Ți-oi fi frate pân' la moarte...”

Voievodul apucă cu mâna tulpina firavă a unei sălcii plângătoare. Calul îi simte mirosul și trage spre ea, mângâind-o cu botul și nările îi tremură în adierea vântului.

Voievodul tresare ca scuturat de friguri:

„Moldoveanul ce-mi făcea?

După cal descălica,

Paloș din teacă scotea,

Capu-n două-i reteza,

Be muntean că-mi-l scotea
Bale-n lapte îi făcea,

De otravă-l curăța,

Frați de cruce se făcea...”

— Acum ai auzit, Aldejureo?

— Tot, doamne! spune moșul, roșind.

Nu-i vine să creadă; fruntea voievodului pare luminată de o aură strălucitoare. Își scoate contășul și zice iar:

— Să iei aminte, Aldejureo! Crez că ai înțeles răsucirea cântecului care ne-a trecut prin inimi ca un cuțit la amândoi; e timpul ce urzește primejdii și sultanul nu doarme...

Un sunet de corn străbate câmpia, venind de departe și se îngroapă în vii, cât mai aproape, fâlfâind frunze palide.

— Măria ta, nu ți-a priit vânatul...

— Am vânat destul, Aldejureo! Acum să mergem și să facem dară numărul.
Coboară în trap colnicul. E cumpăna zilei. Oștenii îl urmează îndeaproape, cu tot alaiul, ducând cu ei care ce-a agonisit. Vor mai întârzia în jurul satului, la un ceas de taifas, așa cum e pofta măriei sale...

CAPITOLUL VII

1

Soarele de-abia se ridicase dinspre Valea Voevozilor și Matei Basarab ieși pe porțile curții domnești, așa cum dorise de ieri. Era urmat la câțiva pași de Filișan și Mareș, nelipsite umbre ale măriei sale. Cei trei se apropiară apoi, umăr la umăr, dându-se la vorbe și probăluind

vremea. Zarea se arăta sângerie, avea să le râdă o zi frumoasă.

— Va fi o zi cu arșiță potolită, bună de munca secerii, spuse Matei.

— Va fi, măria ta, încuviință alături Filișan.

— S-o bucura turcul și s-o mai îmbuna la gând, și poate vom avea tihnă la vetre în anii ce vin peste noi postomol...

— Ursu ar fi chiuit, măria ta, dacă te-ar fi auzit...

Căci Ursu era plecat iar la Moldova. Să afle și să scormonească veștile care ies din gura fraților de peste Milcov. Se îngrijorau de el, știind că sămânța pizmei

încolțise. Ce va să mai fie? Ursu se vedea Ursu în orașul lui Vasile-Vodă anul trecut; mai iscusit decât îl crezuseră chiar ei.

Acum, îmbrăcat ca de obicei în haine de târgoveț, ca și ceilalți, voievodul ieșise să mai afle cum e lumea la talpă. Vorbea rar, tăind mai mult întâmplările de vrajbă și cei doi nu îndrăzneau să-l scoată din călușele gândurilor.

Și parcă Ursu era acum lângă ei...

— M-aș bucura să chiuie vesel și slobod, să-l auză toată Moldova, abia șopti voievodul.

Avea poruncă să-l caute pe mitropolitul Varlaam și să-i de carte din partea logofătului Udriște.

O întocmiseră împreună și voievodul se bucurase; poate avea să izbutească sau va să cadă în mâinile slujitorilor. De va sosi bucuros și pacea va pogorî din cer și va alina durerile ce umblă cu năframă neagră prin ambele țări.

Se înapoiase anul trecut cu semne rele. Voievodul nu uitase, și tihna în care calcau acum îi da prilejul să-și amintească cum intrase la el zorit și căzuse în rugă:

„E primejdios ceasul, măria ta! Se adună tătarii și ienicerii și râgâie noaptea de ei! Fierarii abia prididesc cu ascuțitul săbiilor, iar căruțele de tun se ung la roți, pentru calea spre noi...”

„Poate te grăbești cu părerea, Ursule! O fi doar o amăgire și nu vestea cea rea...”

„Să mă ierte măria ta, dar am vânturat sate și-am amirosit la hanuri îmbâcsite cu slujitori domnești. Același zvon se potrivește în tot locul, parcă orânduit cu grijă de chior mâna diavolului care e stăpan pe cazanul cu simoala! Vine iar sabie, doamne! De la curtea din Iași s-a răsfirat cuvânt că Vasile-Vodă s-a miruit și ca domn al Valahiei noastre iar pe fiul său Ioan îl vrea tare pe picioare și-l pofteste, mai la urmă, în scaunul Moldovei ca urmaș...”

„Zici că sunt ajutoare turci și tătari... Cam câți crezi c-ar

mânca oaie la Iași?”

„Pentru moldoveni să-și vânture frunza zece stejari, doamne! Turci și tătari, cam atât și încă jumătate, dar numai salcâmi care să-și scuture și floarea duminică de vânt...”

„Pentru pofte! Pe unde vor călca spre noi, ai simțit?”

„Mai mult bănuieli! Nu cată vad dinadins ci se vor răsfira cât lucește soarele pe câmpia Moldovei și pe coama dealului. Și va fi jale, doamne, că sunt răi, cum nu i-am văzut demult... Își mestecă necredința în piatra dinților și urlă

noaptea de betii încât se tulbura pânza apelor

Se infioară moldovenii de așa cădășie, eu așa socotesc, căci i-am alicit în ochiul limpede al dimineții și i-am cântărit la chip...”

„Simt frăția de sânge și se cutremură...”

Se asemănau grijile lui Ursu și se împleteau în firul cuvintelor trimise de turc, pe care Vasile- Vodă le iscase, dând parale din belșug și câteva pungi cu cercei de aur cu picioare de safir, pentru cadânele din Serai.

„Nu uita, beiule, că este obiceiul la noi a se schimba domnul Valahiei la fiecare trei ani; este că de când domnești

tu sunt cinci ani bunii? Grăbește a te retrage, de nu voiești a chema mânia Sultanului...”

Ceaușul fusese scos din odaia de primire și i se zisese să aștepte răspuns. Plecase înspre țara lui fără hrisov și cam buimac de îndrăzneala domnului muntean. Ieșise și Ursu, pricepând că mânia sa nu mai cerea păsuiri ci-i era cugetul la altele, mai grabnice.

În noaptea ce urmasese se aprinseseră focuri mari din sat în sat, să se vadă semnul roșcat și tremurător ce înseamnă sânge. Pe lângă seimeni și darabani, preoții cereau alți oșteni, mai tineri cu un an și bătrâni, cât să țină sabia în mâini. Sabia să-și țină și credința oricum...

Clopotele aduseseră larma tristă peste așezările oamenilor și limbile lor mai stăruiau în urechile celor plecați.

Într-o noapte se scursese oștirea către Prahova și într-o zi apucaseră alte drumuri. La râu se opriseră la amiază...

Spătarul Diicul venise în întâmpinarea măriei-sale cu închinare și arătase ceva cu mâna întinsă către văile prădălite de oșteni. Părea îngrijorat rău...

„S-au răsnit, unde au văzut cu ochii, măria ta! Dincolo de Nănișori strică în dușmănie mare și dau focului tot ce întâlnesc. Acolo crez că e aripa tătarilor și fâlfâie peste țarină moartea. Mai încolo, în dreapta, s-au împrăștiat văzând satul bogat...”

Fusesse alături și spătarul Gorgan și poruncise să lovească cu oastea spre stânga și mai către pădure, acolo unde fuge apa în susur abia simțit și face cot sub pâlcuri de sălcii

plângătoare.
„Încep că măria ta vrea să ocolească pe moldoveni!” zisese Diicul când Gorgan se depărtase în trâmba de fum.

„Chiar așa! Asta voi negreși!”

„Să izbim deci turcul și tătarul!”

Plezniseră tunurile puține ale moldovenilor; cei răzleți prin podgorii pieriră vederii. Băteau aiurea tunurile, fără

sârgul priceperii.

Așa ținuseră hărțuială cinci zile, fără folos.

Atunci, voievodul hotărî trecerea vadului noaptea, după ce se sfătuiseră cu boierii apropiați.

Pricini auzite de la aga Filișan îl supăraseră pe voievod; aproape ca erau de necrezut bănuielile lui și i-au îndoit chiar cumpătul, dar îl știa credincios domniei. Dar și Gorgan a fost alături la vremea primejdiei și mai apoi... Să se fi schimbat spătarul? Tot ce se poate, deși va să mai

cerceteze.

„Călăreții să poarte în spate un pedestraș și să treacă apa!” poruncise mânia sa.

Nimeni nu cunoștea ce avea să se petreacă dincolo de râu. Sigur era doar clipocitul apei, luată în copite, și șoaptele spuse cu îndârjire și îngrijorare. Se strigau pe nume, ca la așezările lor, iar vocile încărcate de osteneala nopții se stingeau molcom în ceața usoară și-n mușchiul copacilor.

Când luna ieși de sub un nor puhav, ei îi văzură fața luminată pe jumătate și recunoscură mogâldețele de alături. Atunci Lupu Buliga ajunse malul de dincolo, cu prima sută

de călăreți, printre care se aflau Udrea din Găești, Sâmbotin și Radu Luminatu.

Marele armaș apăru ca din pământ și grăi cu zor mare:

„Să se împrăștie pedestrașii, să tăiem la tătari! Să le numărăm ceambururile cu sabia, așa cum a poruncit mânia sa!”

Un olăcar veni până aproape, cu fața luminată ca de fulger

și trup neguros; iscodi noaptea, citind-o până departe, apoi, întorcând armăsarul, pieri înfiorat de ruga părintelui Vadim, în genunchi la malul apei. Cuviosul părinte de la Iezer nu mai cerea ascultare mirenilor, căci izbirea dintâi a oștilor începuse. Se auzea nechezatul cailor mici și harapnicele lovind crunt. Muntenii ieșeau în lumina fumurie și loveau cu săbiile, îndârjiți. Tunurile începuseră a bate aproape, mușcau lacrima apei și stropii săreau în jur, udând până la piele călăreții.

Ruga părintelui pieri în izbituri, în chiote prelungi și-n huietul pământului aprins.

Măria-sa asculta din urmă freamățul ca de haită, strivindu-și în ascuns niscaiva bobite de lacrimi.

„Să pornim, doamne!” glăsuia în sine Mareș.

Cum de rămăsese în urmă voievodul, asta nu putea pricepe căpitanul auzind strigătele de disperare ce-l înfiorau de dincolo:

„Nu vă lăsați, fraților! Să cuprindem vrăjmașul!”

Voievodul rămăsese mai departe nemișcat, parcă vrând să zărească fața ascunsă a lunii și nu-și afla pacea arsă de focurile cealmalelor, de tartorii iadului, nemulțumiți și plini de poftă...

S-au dus toți în încleștarea morții și fruntea voievodului arată ca lămâia; Mareș își ciulește urechea și dă glas, lămurind unde e lupta mai grea.

„Să cumpănim, spune măria sa. Să socotim bine ce avem de făcut, căci acum e greul...”

Strigătele mocirlesc noaptea și fiarele izbesc, sfărâmând, amestecându-i pe toți și sorbindu-i în câmpia oarbă, năboită de mirosuri.

Grea clipă pentru voievodul țării! Scoate sabia și lama scânteie către coif. Pornește în iureș, țâșnind ca un rug și Mareș abia are vreme să-i vadă chipul tras, înmărmurit în suferințe adânci, în care clipa de-acum îi mai aduce altele.

„Acolo, doamne, acolo!” aude glasul căpitanului său.

Săgetează amândoi printre șiruri și lovesc amarnic mârzacii cu obraz măsliniu, dezlănțuți în chiote ce zvântă bahna cu suflarea lor afurisită, se zgâlțâie pământul și nămolul curge de pe barba voievodului.

„Ileri! Ileri!” strigă mârzacii ațâțați.

Dar n-au cum spre înainte, Mareș le taie avântul, izbind cu sete și-și face drum, sfârtecând scăfârlii. Apare în fața voievodului, cu brațul gata să se smulgă de trup și saltă în șa, parcă zboară. E desfăcut la piept și-i curge sudoarea în ochi. Poruncile nu mai sunt ascultate căci larma își scuipă limbile și le mestecă în gol.

„Să lovim acolo, măria ta!”

Un tătar sughită lung când căpitanul îi trage sabia din gât și se prăvale moale la picioarele calilor, o clipă doar și albul își roagă pe limba lui, împăcarea cu lumea.

E ușor și brațul voievodului. Tânăr, ca și în copilăria de la Brâncoveni... Calul îi zburdă, doar inima îi e împărțită... Poate va izbindi în gândul ce l-a cuprins și nu-i mai dă pace... Să împingă aripile înainte, să încercuie oastea

moldovenilor, să curgă sânge din trupul neamului cât mai puțin...

„Ileri! Ileri!”

Suspina noaptea și şuieră limbile, încolăcindu-se. Oftările curg îngenunchiate și călăreții au uitat să dea ascultare, tăind spre pădure, tot mai adânc. Cei care află făptura voievodului aud vorbe de îmbărbătare și se cutremură, se strâng în șei și se fac arcuri cu trup oțelit.

Nechezatul cailor tineri se duce, pierzându-se dincolo de râu și ei galopează peste făcliile de troscot ars.

„Acolo, doamne, acolo!”

Ar fi trebuit să-i ajungă pe Gorgan, pe Samachi cu Cristea și tot steagul lor! I-a înghițit însă noaptea și zorile întârzie. Așa, le-ar zări fața și le-ar căta în ochi răspunsul.

Un călăreț venind hăbăuc, se ivi înaintea lor, cu roibul fremătând de spumă; abia au vreme să-i cunoască fața îngropată, purtând pe o parte pecete roșie de paloș. Are privirea goală, pustită de spaimă și-și scutură pletele în galopul oprit. Mareș izbește o singură dată, peste gât sau ochi. O pasăre se apropie de ei, izbind pieptul voievodului și

se pierde într-un tipăt care-i răcorește fața înfierbântată, adiere de cucuvea.

Voievodul se oprește și-și măsoară slujitorul cu ochi blajini, învârtind în scurt armăsarul. Rămâne locului, căutând trupul celui căzut, retezat din șa și morfolit în bahnă.

Se ivesc puhoaie din ceață și vuietul răzbește puternic

dinspre vii; ghicitoarea țigancă îl ceartă din ghioc și voievodul își șterge umezeala din ochi, ca și cum ar fi mângâiat o osândă trecută, sau o cumpănă ce n-o poftise...

Acum, cu obrazul schimbat, mergea să afle rostul țării și pungășiile și tresărea la fulgerul aducerilor aminte, înca-on, acum, panzari și marchitari, simigii pricepuți și povarnagii are, slavă domnului, din destul orașul Târgoviște. Află și sfeșnicari, potcovari și bărbieri, lumânărari și săpunari. A crescut târgul și măria sa a găsit de cuviință că nu strică nici măcelarii și nici pescarii ce vor vinde crapii aduși în coșuri de răchită de la cotul Vămii lui Ibrahim. Argintari și giuvaergii se întrec, negustorii dughenelor își strigă marfa și te iau de mână, șahăidarii își laudă arcurile de lemn și sorb rachiul în descânt de vorbe-n dodii.

— Ce zic domniile voastre? A sporit târgul față cu vremea trecută au ba?

— A crescut ca un flăcău oropsit de părinți, măria ta, zice Mareș.

Aga Filișan tresare din amorteala firii, iscată se pare de zarva târgului. Vorbele căpitanului i se arată cam îndrăznețe; n-are să-l bănuie și-și alungă gândurile rele, odată cu șuvițele de păr, pe care le îndeasă la locul lor.

Se opresc lângă tarabe și întreabă de prețul mărfurilor pestrițe; iaca și niște donițe de apă, lucrate frumos, în creștături meșteșugite. Stăpânul lor e un biet moșneag, cu mustățile albe ca omătul. Ține aproape de el un copilaș palid și cu trup subțirel, care poate să-i fie nepot, după o anume

socoteală a anilor.

Și cu cât îl privește măria sa pe moș, mai că l-ar cunoaște, ba chiar că-l știe de undeva, dintr-o pâclă deasă cu amintiri, peste care au trecut anii dușmănoși.

Moșul cată, bănuitor, la cei trei și nici nu-i întreabă ce poftesc, căci, dacă au venit să cumpere, n-au decât să vorbească, altfel ce rosturi au într-un târg pricopsit...

...Coborând din munții Ardealului, l-o fi zărit la vreo poartă, poate i-a cerut o cană cu apă rece la Pietroșița sau pe

la Cucuteni?

Năvala aducerilor aminte, cu bucurii și amărăciuni se adună sub fruntea sătulă de ele și-și caută poteca luminii. Înțelege că anii aduc de toate și în postomolul lor nu sunt numai bucurii, așa, stând în fața moșului parcă îi joacă în fața ochilor o închipuire frumoasă și niște vorbe, venite din trecut, îi aduc mirarea pe chip.

Văzând că oamenii n-au gând măcar să întrebe, necum să cumpere, moșul se depărtă către un alt negustor apropiat, zicând băiatului să aibă grija donițelor, fala lor de bieți negustori.

= ~~În~~ ~~est~~ ~~ne~~ ~~pot~~? ~~dă~~ ~~du~~ ~~să~~ ~~afle~~ ~~voievodul~~.
D-apoi nu-i sunt, zise acesta, însoțindu-și vorbele cu o uitătură cam furtunoasă, mare faimă pentru vârsta lui.

Se apropiase măria sa, așa încât copilandrul părea peste măsură de tulburat, parcă purta o rugăciune nespusă, aceea să-l lase în pace și să se ducă în plata domnului, căci moșul, de bună seamă, are să-l certe că stă la taină cu oameni fără

rost dibuit.

— Atunci înseamnă că ești părtaș la câștig cu moșul și le-ai meșterit împreună, începu iar măria sa.

— Nu suntem! grăi tulburat băiatul, spulberând nădejdea voievodului că ar putea afla pentru ce stă îmbufnat nevoie mare puiul de negustor.

Aga Filișan se uita către Mareș, ca și cum ar fi vrut să-l descoase pe el ce rost se arată în ocolul de vorbe al măriei sale și, pesemne moșul, crezând că ar putea fi de față la

asemenea negustorie de taclale, se arată iar lângă donițele sale, înlăturând sfiala copilului, de cum se ivi lângă el.

M-aș bucura să auz câte donițe vreți, zise el, răsucindu-și mustața cu încetul, parcă ar fi ridicat un schit pe tălpici.

— Adevărat grăiești! îi răspunse măria sa, zâmbind larg. Va fi rușinea noastră dacă n-om ști să-ți prețuim marfa cum se cuvine! Dar, mai întâi, aș zice că eu te cunosc de undeva, negustorule...

— Apăi, pe mine lesne mă știe lumea, răspunse cumpănit moșul, alungând orice supărare ce s-ar fi ivit dintr-o nesăbuintă a limbii. Numai că băiatul ce-l ostenirăți cu

tocmeala n-are de unde să mă știe, fiind un biet țacă, orfan de-ai lui.

— Cum așa? întrebă mirat la culme voievodul.

— Iată cum și să vedeți, începu moșul, întorcând capul spre nepotul supărat. Tată-său a pierit în lupta ce-o dăduse voievodul Matei Basarab lângă apa Prahovei, când veniră oștile lui Vasile Vodă cu tătarii... Și mumă-sa s-a dus după

el, la o lună, de răul ce le-a adus războiul în casă și el a rămas singur pe lume, doamne ferește! Și mi s-a făcut milă d-un pui de creștin; l-oi învăța să meșterească paraua din lemn și să-și afle pâinea... Dacă ar afla măria-sa câtă suferință poartă, l-ar lua negreșit în grijă la curțile lui, că eu îl știu blajin. Dar vremile sunt acum de vrajbă și noi, creștinii, am ajuns să ne purtăm mai rău ca păgânii... Cine mai are ceasuri pentru alinări, căci sunt trebi ce dau atâta bătaie de cap! Mai am o mângâiere...

După o răsuflare greoaie, moșul zise iar:
— Când oi scăpa de donițele ce le-am meșterit o iarnă, am să merg la măria sa și i-oi vorbi, dacă o să-i facă plăcere să mă asculte. Am să vă mai zic două vorbe și gata; eu crez că-și mai aduce aminte de mine...

...Deci asta era, moșul chiar că-l știa! Rămânea să se dumirească, și el de unde îl cunoaște acest om, care nici nu cumpără, nici nu pleacă și pe deasupra stă alături de alți doi, încruntați câteodată, ceea ce el nici nu gândește să afle, bătându-și capul de pomană... Or fi frați ori cumnați, treaba

lor... A venit măria-sa și la noi, zise moșul. Era pe la amiază; aduna oșteni de război, dar eu nu mai aveam să-i dau și am îngenuncheat când s-a oprit alaiul la poarta mea. Era prea mare cinstea ce-mi făcea, ca să nu mă cutremure, mai ales că mi-a grăit cu simțire și m-a întrebat ce nume port... Apoi mi-a cerut apă, să-și ude buzele...

Auzindu-l, voievodul se bucură iar băiatul își mai scurtase și el amărăciunea ce-l ținuse părtaș la niște vorbe schimbate pe negândite, cu oameni străini, ce nu erau deloc răi, cum crezuse.

— Cam câte donițe ai meșterit? întrebă voievodul, luând cu de-amănuntul cele câteva aduse în târg.

— Avem cam op'zeci de bucăți, care de care mai frumoase! O să vezi, dumneata, că nu se aseamănă la lucrătură niciuna, continuă moșul înveselit că, în sfârșit,

negustorul vorbăret caută cu interes la marfa lui.

Vorbind despre meșteșugul său, el avea o bucurie însoțită în privirea pe care voia să le-o dăruie și ei să-l înțeleagă, deși tăcu un răgaz scurt, privindu-i pe sub sprâncenele stufoase, cam neîncrezător.

Aga Filișan și Mareș zâmbiră, încredințați că voievodul îl va bucura pe moșul negustor, ba poate și pe copilandrul ce abia își ridică ochii spre ei.

— Le cumpărăm pe toate, zise după o vreme voievodul. Ne sunt de folos. Cât privește băiatul, să vii grabnic cu el la curtea domnească, pentru un anume hrisov... Glăsuind

acestea, el se depărta ușor, urmat doar de Mareș, și el cu gândurile risipite, simțind cum bucuria îl cuprinde și-i umple ziua, că dăduse norocul peste moșneag și mila pentru copilul orfan.

Aga Filișan, rămas în urmă, îl tot dădăcea cum să facă și cum să dreagă, fiindcă omul cu care a vorbit nu e altul decât mărița sa Matei Basarab și mâine – poimâine să facă bine și să

stea la casa lui că va sosi cineva, un slujitor de la curte și-i va lua donițele de la Pietroșița, aducându-i tot bănetul pe ele, să nu aibă griji. Moșul încremenise într-un fel de prosteală, căci, gândea el, era cu neputință să fi stat la taclale cu domnul țării, sosit așa, tam-nisam în târg și o neliniște adâncă, dezlănțuită odată cu plecarea celor trei îi clănțani bărbia. Se potoli mai apoi, socotind că nu zisese nimic rău, ba chiar fusese pe placul voievodului, dacă măria sa hotărâse asemenea milă față de amândoi.

Băietelul pricepuse și el de la primele bâlbâieli ale moșneagului care se zăpăcise cu vorba. Filișan se dusesse, îl înghițise zarva din jur, purtându-și pașii printre negustorii ocupați să-și vândă marfa și oamenii cumpărători, cu rosturile lor, care încotro...

Soarele urcase la amiază, aducând zăpușeală și mirosul mărfurilor atinse de căldură. Cerul, mânzălit cu câțiva nori alburii, se arăta totuși senin și se limpezea mai mult, pe măsură ce ei înaintau printre negustorii sosiți din toate colțurile țării.

— Feriți în lături și faceți loc!

Se iscau vorbe răcnite și căruțele treceau una după alta, către porțile dinspre apus. Mulțimea harnică se mișca greu, moleșită de atâta zăpușeală, unii chiar înjurau și cleveteau, nemulțumiți de prețurile târgului.

Precumpănește măria sa și tace. Înțelege că multe bogății poartă pământul, dar nu toate ajung să bucure pe cel ce le-a udat cu sudoare, altfel n-ar mai fi cerșetori de mălai pe sub

gardurile de la ieșire și n-ar cădea îmbețivați de cum apucă paraua în mâinile lor.

Se zbat în inima lui simțăminte care-i aduc mâhniri și sângele îi colindă încălzit în mânie clocotită mai apoi.

Jupâni zdraveni schimbă vorbe între ei și le rumegă înțelesul în rachiu, se iau la gâlceavă pentru te miri ce, privind pieziș la cei din jur, apucă și gluma să-și facă loc, oricum vremile sunt tulburi și ei se mulțumesc să-și ureze de sănătate, să râdă cu toată gura și să sugă iar rachiu...

Pe cât ai vândut țara, Gorgane și tu, Samachi, și tu, boier Cristea?
— N-am trădat, doamne!

— Chipeșă vă este prostia, dacă mă credeți mereu așezat în blândețe. Știu că vă doriți să fiți popi de mir și iaca vă suflă cineva în nas și vă visarăți stareți... Mâine ați fi ajuns chiar domnul cel răbdător. Roși de ambiții și sterpi la suflet, m-ați întristat. O să poruncesc să vă taie capetele boieri!

Cei trei tac, căzuți cu frunțile spre locul așezării ce-i zice spătăria de stea. Bărbile le sunt îmbârligate, mustățile pleoștite rău, căci nu avuseseră vreme să și le pieptene în luare pe sus a armașului; îmbrâncit a fost fiecare, ca să nu se supere și să afle teama la fel. Albeața ochilor li s-a înroșit de stat îndelung în văpaia focului privirii ce-i arde cu tăcere, mai ales.

— Singur am stat în această bătălie și voi știți bine! Rakoczi nu mi-a dat ajutorul ce-l poftisem, poate de frica turcului, deși eu crez cumva... E o purtare întoarsă în unele firi, care așteaptă prilej să taie altul șarpele din drum. Ca și voi, căci sunteți cu două fețe se schimbă una pe alta, poftind câștigul. Dacă voi aveți foame să-mi fi cerut, mai găseam...

— Noi nu te-am trădat, măria ta! a vorbit cu obidă Gorgan, amintindu-i de drumurile pribegiei.

— La ce preț? întreabă de-a dreptul voievodul.

Boierii tac și se caută unul pe altul, ascunzând parcă

arvuna primită și pregătindu-se de împăcare cu lumea.

Îi ghicește și-i simte cum se feresc de lumina făcliilor ce ard mai tare către cenușa serii. Dovezile trădării au rădăcini mai adânci și mai vechi și nu dispar cu una cu două. Înțeleg și ei că i-a rupt de la inimă voievodul și prețul faptei va fi doar singurătatea pământului.

— V-ați lepădat întâi de voi și apoi de țară... Sorocul vostru e încheiat!

— Sunt vorbe scornite și viclenii d-ale dușmanilor noștri și măriă ta le crede! zice vânăt la chip Samachi, încercând lertarea.

Voievodului i-au rămas colțurile gurii închise și are inima înțelenită; nu dă răspuns ci-l privește doar pe Gorgan, ca atunci, la Iezer. Oare nu spusese el că are nădejdea boierilor și mai ales a lui negreșit?

Târgoviștea dormea sub coviltirul nopții, tras sub

Topaiul lunii. Pașii trecătorilor târgoveți nu mai călcau drumul pietruit spre ieșirea dinspre Deal. Erau niște ore silnice, greu de îndurat pentru domn, când lumina sulița trupurile irosite ale sfinților, izbind în meșteșugul de trei luni, dus la bun sfârșit și spre mulțumirea sa.

Zugravii plecaseră miluiți și ei de voievod și el dase porunci să li se umple butii cu vin din belșug, pe lângă lefile darnice, căci toate chipurile unse cu uleiuri rare biruiau sufletele și le umpleau de simțiri alese.

Se dărâmaseră schelele și, încărcate în care, apucaseră cale spre alte biserici căzute în paragina vremilor și călcătorilor mai înainte.

O parte din meșteri se răsfiraseră doar către alte ulițe, altele, mai înăuntrul târgului.

Doamna Elina dorise și ceruse cu glas dulce haină potrivită pentru biserica Sf. Ierarh Nicolae, ctitorită de vornicul Manea și jupâneasa Vlădaia. Îi venise rând să fie așezată din temelie, să fie uitată prădarea și arderea pricinuită de Sinan pașa.

Să fie alinată o durere, ca multe altele...

Fapta rușinoasă nu se va uita în vecii-vecilor! Și mai ales acum, când vin spre domnul țării arătări negre și-l cheamă către firidele de jos și-l hărțuie în somnul amețit, până-l

ajunge osteneala, dar va să fie încă treaz.

Ar vrea cumva umbra să-i pregătească obezile la beci, altele decât cele știute, dacă nu-i satură pe turcii doritori de mărirea tributul și-i râd obraznici că vin spre el...

„Ai bani, ghiaurule, și te plângi... Zidești pentru ai tăi și dai din umeri că s-a săturat țara?”

Umbra se deșiră și întinde brațul peste o câmpie ce râde în spicele grâului, ca un copil răsfățat cu alinări. E parcă un turc sau tătarul ce vine dinspre Nistru și poartă flacăra

răzbunării în dinți, ca pe un cutit plin de sânge.

...Aude strigatul stăjer dinspre Valea Voievozilor, își înfășoară ochii în pleoapele obosite și-și șterge sudoarea. Bărbia îi cade către piept și gândul îi zboară spre grija asprilor și a talerilor, că nu e chip să doarmă și picături de foc îi sfârâie buzele amărâte de gustul migdalelor. S-a subțiat la trup dar dârzenia îi aduce speranțe mereu înnoite în iubirea pentru pământul cel drag al Valahiei. Sărmanul, sfântul pământ care i-a născut furtuna din el și l-a prins în hora cea mare și fără odihnă.

Straja vine până la ușă și pleacă, ducându-și târlicii din păslă și poartă cu ei adiere de somn pisicos, târșit pe pietrele calcate de hare salbatice și vorevozi mazuțori de bine. Vede apoi, din amintire, o umbră subțirică, făcând săritură de nevăstuică în pădurea lui Vlase. Umbra se strânge și se burdușește la picioare și linge, îndrugă o închinare abia șoptită:

— Fă-mă vistiernic, doamne! Că eu știu meșteșugul

strânsorii de parale în încercarea ce-ți stă în cale, eu văz potecile chiar neumblate, pe care nici Mamona nu le știe cugeta..

— Tu ești Olarul Tucala?

— Eu sunt și mă închin supus că vreau folosul tău, doamne!

— Pleacă! Am vistiernic bun și drept, pe care eu l-am uns! Să fie sănătos în slujba lui...

— N-are priceperi alese, luminate doamne! El stă călare pe

rostul dărilor știute de la părinții noștri; eu isc altele noi și adun fără ocară dintr-odată a supușilor amarați. Când vor simți că nu mai au, va fi prea târziu! Ei vor fi storși iar tu, luminos și mare, ca astrul pe cer. Vor veni și boierii la rând, că au îndestul...

— Nerușinatule! Strici rânduielile din bătrâni și arunci numele meu în defaimă. Pleacă, până nu chem străjile de pedeapsă, du-te, hârcă gheboasă la trup și la suflet!

Fața grecului se face ca de pesmete uscat și tace ghemuit în colț. Cuibul, cu trupul voievodului, se zvârcolește în somnul stricat și tremură candela, ca o viețuitoare simțitoare

de belele iar afară, pomii curții se rătutesc în vântul rugăciunilor de noapte.

— Am auzit și vreau să-ți fiu de folos. Vrei tiparnițe de la Kiev, apă de băut pe jgheaburi, sticlărie și baie să spele boierii...

— Îți tai nasul, obraznicule! Ce vrei să spui?

— Dacă voi fi vistierul tău, îi voi învăța să țină mai mult la

banul muncit care iscă zarvă!...

Parcă și acum se gudură umbra și se apleacă de mijloc, până se face una cu pământul. Voievodul se ridică și îngenunche, clipind rar către peretele ce lasa pâlpâirile candeliei să-i mângâie coaja primenită. Vorbele astea le-a știut aidoma, cu o săptămână în urmă, în trapeza mănăstirii, la tain, când bătuse toaca paracliserului și Olarul îi mărunțea îmbieri la ureche, șiretenii de vulpoi.

...Călcase spre stăreție, îngândurat și coșcovit, îmbrăcat fără odăidii, încât ostenii se miraseră, iar boierii începuseră să șoptească. Se minunau și se închinau că-și parăsea lereală odăilor domnești și lua în piept cele fapte nevăzute care aduceau putrezirea trupurilor.

Mergea agale, fără să ia seamă la închinarea supușilor așezați în smerenie pe lângă pereți, întristați se vedea de boala aceea care putea fi chiar ciumă.

— Să ne trăiești, doamne! îngăimaseră câțiva, printre care Armașul, urmat de mărunțelul Țucala.

Suflarea curții se foise să-i audă glăsuirea și să-i afle rostul călcării spre stăreție. În spatele său își purta făptura gârbovită de ani Teofil, numai urechi să audă vorbele încete de întrebare ce le-ar fi zis mării să.

— Mi se pare, cuvioase, glăsuise atunci, că acești lilieci ce se petrec noaptea prin cetate sunt duhuri rele...

— Sunt și ele niscaiva vietăți ce-și cată loc de trăire sub umbra zilei, de la facerea lumilor încoace, măria ta...

— Aș pofti să-i stârpim! zisese pășind către intrarea

stăreției. Teofil îl privise o clipă și-n pielea frunții își făcură loc semnele chibzuirii cu care era înzestrat de ani. Căta să afle reazim și așezare în vorbele voievodului și nu oblicea nimic.

— Pentru care pricini, măria ta? îndrăznise învățatul.

— Nu-mi sunt pe plac, că bat bolțile prin locuri pline de mucigaiuri și poartă cu ei semne de boli, învățate... Au mai pierit câțiva opincari și târgoveți și plâng vădanele de ei. Ce chibzuiești?

— S-aducem doftori din Nemția sau din Ardeal și-om afla leac, eu așa crez... Un Paracelsus mai nou, precum Iacob din Făgăraș, care se zice c-ar fi tare priceput, mai ceva decât leahul de la curte.

— Asta îmi prevestește înrăirea supușilor, cuvioase... Oamenii nu mai pot da, nu mai au ce, i-au subțiat călcătorii care se preumblară peste hotarele noastre mereu. Spițerii de care îmi glăsui cer lefi și eu chitesc că nu mai am de dat și caut să aflu cum i-aș putea îmbuna...

— Să le dăm aur, măria ta! Să-și facă inele, în țara lor de meșteșugari! intrase în vorbă Olarul.

— Aur, aur! am auzit mereu aceste vorbe, dar de unde? Monezile s-au imputinat prin lăcomia străinilor și a războiului acela. Am oprit vânzările de la Dunăre, am mai schimbat vadul, vom mai vedea, dar până atunci?

Glasul greului semăna cu cântecul mierlei și se părea că vine cu prospețimea mirosurilor plăcute, pe care le-ar fi dorit auzite cu o vară mai înainte. Și bătea toaca mereu, iar

el pășise în firida rece.

Îi ieșise înaintea mitropolitul Ștefan și-l blagoslovise cu smerenie, în acea clipă cu liniște rară, ținut locul pe când se retrăsese la locul de rugă.

Avea în ochi același surâs blând, deși pe chip purta oboseala anilor și era palid de aerul mai mult închis, în care voise să afle leac bolirii.

În încremenirea fără răspuns rămăsese timp îndestul, apoi făcuse semn spre învățatul Teofil să se apropie și să caute în

Cartea Semnelor probăluirea vremii și zodia de mântuire pentru țară.

Degeaba căta evghenitul să-i aline durerea prin vorbe dulci ca mierea stupilor, fiindcă el știa că pierindu-i opincarii va trebui să-și caute oșteni de sânge străin și mofturoși, la o adică.

Se preumblase pe sub porticurile larg deschise și ochii i se opriseră pe sfeșnicele de aur, șase, aflate în mijlocul zidirii preasfinte.

Erau așezate acolo dintr-o danie mai veche a bătrânilor plecați și care le juraseră comoară de veci pentru credincioșii

ce sunt. Se gândise că le poate înstrăina cu folos în scăparea
horodului. Mergând către chinoxie, glasul se stins.

— Să-mi trimiteți cărți prin călăreți la cei doftori din Nemția sau din Ardeal, că le-oi dărui aste sfeșnice de aur pentru priceperea lor!

La auzul vorbelor, mitropolitul Ștefan a rămas ca fulgerat de gândul păgânesc al domnului țării, apoi se ridicase,

îndrăznind să-și apropie trupul cam repede spre voievod, iscând un pic de zarvă din odăjdiile sale și a zis înfricoșat:

— Iertare, măria ta, dar e mare păcat! Comoara domnească nu se înstrăinează, că-i prilej de blestem și pieire!

— O fi au n-o fi, acum nu voi să știu! Comoara prețuită de sfinția-ta e mică față de poporenii mei! N-aude sfinția ta cioclii Târgoviștei hăluind în beții de sfârșenie și vădanele plângând? Sau e mai de preț aurul? Comoara oricărui domn cu firea întreaga e poporul și dacă el pierе în jelire și sărăcie

iar el stă, e semn de gălbejire și neputință. Blestem? Nu ca să aflu pricini dar voi să izbăndesc în izgoana ciurii... N-a văzut sfinția ta că-mi plânge inima când îi văz căzuți prin șanțuri și n-am tihnă și somn și nu poci ca să am, că cine-mi ară și-mi seamănă glia? Spune, sfinția ta! Socotești că tătarul sau turcul ce-si vără mereu botul în făina mea, știu mai bine când încolțește bobul?

Judecata domnului îl izbi pe mitropolitul Ștefan, aflat în fața altarului; era mai aplecat și mai supt, cu privirea aiurea, iar lacrimile îi curgeau la anii săi bătrâni, în picur și tremur nestăvilit. Cerșise o rază de lumină și aflase muștrare în

ochii domnului, rușinându-se și departându-se câțiva pași. — Sa face sfinția ta rugăciune de iertare pentru înstrăinarea de care îmi amintiși, că trebile țării o cer și eu cat să mă port cum poștește binele ei, așa să-mi ajute Dumnezeu!

Se pierduse în înserare, urmat de Teofil, care socotea simțirea voievodului cam ruptă de altele de până atunci. I se

părea doar...

Și pașii grecului îi călcau pe suflet bietului cărturar...

Acum se aude iar strigăt de strajă în nesomn și vântul urlând printre pomii curții, parcă ciungii cerșesc sub odăi, în pacea tulburată. Candela arde pâlpâind în colțul său și doamna Elina nu îndrăznește să fie acolo, spre a nu-i tulbura cugetarea.

Umbrele se întind și se strâng, ca bălțile de smoală. Ațipește o clipă și-și vede supușii ascuțind coase și venind spre curte să ceară subțierea dărilor.

Umbra se faramă iar și grecul zice:

— Se poate, măria ta! Eu stau chezaș în fața ta și pot împlini mai mult chiar decât sfeșnicele de aur la care ți s-a îndreptat gândul! Mai au și mai dau, nu te întrista! Încearcă-i cu datorii și mai silnice că ei rabdă precum pământul raza de soare...

Mai cu o zi înainte se obrăznicise Olarul, fiindcă fusese chemat chiar de măria sa. Asta îi dăduse ghes pe ales și pe măsura gândurilor știute numai de el. Șuieră printre dinți grecul, înaintează către domn, parcă-și mișcă făptura de fum

și zice mioros:
— Scoate-mă pe Fărcășanu și pe Stroie Leurdeanu! Lauda ți se va mări și țara va crește, după atâtea lacrimi ce-au curs...

— Sunt vrednici și m-au slujit cu cinste.

— Fură, măria ta! Scot aurul din tron și-l ascund prin mănăstiri prăbușite ca și în străinătăți... Clămpăne stafia și pleacă un pic și se apropie iar tiptil! Că altfel cum s-ar fi

secat bănetul țării într-atât...

Acum pricepe că Aldejurea a grăit drept și el s-a grăbit și poate chiar s-a înșelat. Pierе odată cu întunericul umbra. Voievodul se ridică și pășește să cheme mucarnicul din odaia cu miros de lumânare și seu. Vocea i se aude dincolo de iatac și doamna Elina prinde porunca dată zorit:

— Să puneți caii la rădvan, să fie gata acuși, că ostenește noaptea și vreau să mă apuce soarele pe drum...

— Pleci iar la vânătoare, măria ta? îl întrebă doamna

Elina, când pășeste spre odaia de somn. Face voievodul. Mucarnicul aprinde alte lumânări și grijește candela aurită din colț.

— Mă bucur, Elină doamnă! zice voievodul. Te văz mereu alături de zbaterea mea, așa cum te-am știut mereu... Acum țara e în liniște, plătită greu, d-asta mi-e cugetul tot mai încărcat și nu pot să mi-o aflu pe a mea... Am înlăturat sabia de la hotare, dar n-am fugărit necazul dinlăuntru și-mi pare că el se lățește. Mă aflu în chingi și nu oblicesc cale de ieșire. Încă nu! Îmi mai trebuie oaste de țară și mai mulți credincioși ca Mareș să am.. Unii boieri mă părăsesc de

grăși și se duc în patru vânturi să mă ponegrească. Că nu i-am știut la mână și i-am rasplatit cu slugbe! Auz glas de supuși sau e doar o părere?

— E vântul dimineții, măria ta!

— Se poate să fie și vântul, dar mi se pare învălmășit cu semne cărora încep să le pricep adâncul. M-ai întrebat dacă merg la vânătoare; acum am altă potecă... Iepurii au fugit și

vulpile au părăsit scorburile. A fost fum mult și-au început
să strănute... Doar lupii ce vin din pădurea lui Vlase stau la
pândă și eu le văd ochii sticlind, așteptând...

CAPITOLUL VIII

1

Sta în dreapta voievodului, îngândurat și prea obosit de arsura scrisului în nopți târzii, îndoindu-se chiar de laudele aduse măriei sale căci prea multe vorbe lingușite se rostiseră. Biete vorbe, cu care nu faci mai nimic. Mai mult spurcăciuni, mai mare rușinea să le auzi, neam de

tigani lătrători, stând pe șanțuri și așteptând să le pice-n

Ar fi vrut să strice liniștea cuibărită în acea dimineață, dar încă nu îndrăznea să aducă alte griji domnului.

În Țara Ardealului oamenii se depărtau de neam cu învățături străine alăturându-se de eretici, păcătoși și slabi la suflet, căzuți în calvinie, cum aflate în casa mitropolitului Ștefan, alături de alți boieri, precum Istrate Leurdeanu, fiul lui Stroici. Tăifăsuiau până spre miezul nopților că nu trebuie folosite săbii, ci tăișul cuvântului, care să îmbuneze rătăciții, întorcându-i spre credința cea adevărată.

Cuvântul ca steaua în beznă, dar fi un câștig pentru țară și Unii vede că ea de urmă și o ducă mai departe, încrezător că numai așa vor nădăjdui spre bine. Tăcerea lui se lega de alte nedumeriri, pe care încerca să le biruie cu mintea limpede și să le dea pe față măriei sale.

Surâsul unui gând îl așeză în poala visului o vreme. Își așeză mai bine scaunul, pe când voievodul pune hârtia pe

pupitrul de alături și-l privea cu mirare, chiar începuse a citi cu glas domol rândurile ciohodarului Curții otomane către hatmanul Koniecpolski.

Era o copie trimisă de omul lui în Constantinopolul cel bine păzit, cum le plăcea turcilor să se laude, o scrisoare din care logofătul află că leșii făcuseră pălănci pe pământul dinastiei otomane.

„S-a aflat – scria acolo limpezit – că hotarul leșesc cu Moldova se întinde de-a lungul Nistrului, mai jos de cetatea

numită Hotin. Noi nu avem vreo legătură cu pământul Moldovei și nici moldovenii pe malul nostru, așa fiind, să se respecte pacea și prietenia, continuă voievodul, să se vadă mai ales, potrivit obiceiului și datinii, pricinile și sângele vărsat până acum la hotarul dintre țara leșească și Moldova și să li se vină de hac celor ce le-au săvârșit...”

Când voievodul sfârși, îl privi din nou, așteptând să-i afle părerea și amândoi să cumpănească mai bine și mai potrivit încotro bat gândurile otomanilor.

— Ne știi hotarele... Ei au aflat de la bătrânii moldoveni, dar se fac că nu pricep, îngână Uriil.

ce Te-au lăsat strămoșii... Ieri aga Filșan mi-a adus hărți Străinii vor să-mi stie și obiceiurile, nu numai hotarele adunate prin sârgul unor ițe de nepătruns, încât m-am mirat... Misionarii strecoară în însemnările lor multe îndrăzneli; de unele chiar îți vine să râzi în hohote, căci dau semne de smintire... Mă uit pe ele și nu-mi vine a crede...

Voievodul deschisese copertile unei cărți și începu să

citească arar:

„Să se știe că în această țară este obiceiul ca în ajunul sărbătorilor Crăciunului preoții din orașe și străinii, apoi copiii școlari cât și dascălii adunați în cete, să poarte icoane și să cutreiere prin oraș în timpul nopții, trecând pe la casele dregătorilor să le facă urări de sărbătoare...”

„Să se știe că în această țară fetele au obiceiul să împletească cununi de flori pentru a și le pune pe cap...”

„Să se afle că primii castraveți se coc de sărbătoarea Sf.

Apostoli, sunt mici și fără zeamă.”

„În oraș se afla catolici ce mărturisesc erezia lui Luther, dar anul trecut, părinții misionari ai Sfintei Congregațiuni, cu ajutorul lui Dumnezeu, au alungat din biserică pe preotul lor...” gândi Basarab.

— Să luăm seama bine la acestea, măria ta! Agia trebuie să le aibă mereu în privire căci cuvioșii pot aduce pricini de necaz și vrajbă. Am presimțirea că unii străini vin cu ochi veseli spre noi dar au sufletul de smoală...

— Se azvârle cu șiretlicuri din toate părțile și eu nu mă pot bizui decât pe țară, deși dau din belșug amăgeli turcului,

și umplu hăznaua cu bani, ca să nu mi fure credința și să-mi dea resul lui Allah... Ardeleni, moldoveni sau munteni, stam între nevoi, vorbind aceeași limbă, iar străinii vor să ne dezbine încercarea, aruncând păcatul lui Cain împotriva lui Abel...

— Mi-am mistuit nopțile, măria ta, ca să aflu cum am putea ajunge să înfrângem dușmănia și am găsit calea, deși e

grea: cuvântul credinței pentru toți, în limba neamului.

Uriil a tăcut și voievodul a încuviințat, știind prea bine că tipărirea cărților de slujbe pentru nevoile creștinilor este o pricepe la care logofătul râvnește cu nădejde, deci va trebui încă o moară de hârtie și niscaiva meșteri aduși degrabă.

Cu ochii minții vedea octoihurile așezate la îndemâna slujitorilor credinței, florile aurite ale scoartelor răsturnând răutățile ce zac în sufletele firave și din care va izvorî lumina Țării Românești, rânduind mai apoi o stemă slăvită și

lăudată.
Voievodul se ridică și Uriil îi urmează făptura către ușa ce dă în curtea cea mare, unde slujitorii aflați la locurile lor miros aerul încremenit al dimineții. Zidurile cetății țipă de tăcere încât logofătul își aude răsuflarea îndreptându-se către cancelaria domnească...

Voievodul îl îndemnă să-i vorbească mai mult despre așezările de rugă pe care sfinția sa mitropolitul le cutreierase și le știa pe dinafară, cu numele egumenilor și-al preoților mai noi.

Si mare fu bucuria lui când îl auzi grăind:
— Această sfântă biserică a Curții domnești din Târgoviște, din temelia ei făcută este de Petru Voievod Cercel în anul de la zidirea lumii 7091...

Acum, mitropolitul glăsuia într-o altă nădejde:

— Ajută-ne, măria ta! La sfântul lăcaș de la Curtea de Argeș plouă înăuntru și trebuie să facem învelitoare pentru

iertarea păcatelor care ne surpă...

— Sunt multe asemenea așezări care ar trebui să râdă în soare. Știu de la cuvioșia ta că au fost stricate de vremi și de călcări dușmane... Ele au fost îngrijite și vor fi miluite cu icoane de preț, odăjdii de aur și sfeșnice de argint...

— O biserică la podul de la Călugăreni să ridice măriata...

— O să am grijă, să n-aibi teamă! L-am slujit și-l mai slujesc încă pe măriasa, voievodul Mihai.

Îi vorbise îndelung că în grija domnului țării se află mănăstirea de la Căldărușani, cea de la Sadova de preste Olt, Arnota din Vâlcea și Gherghița.

— Mă gândesc de multă vreme că n-ar fi rău să înmulțim tiparnița cu litere noi din Rusia Kievleană, să răspândim învățături în toate țările românești...

Urmau tăceri, răzbite de limpezimi în credința neamului. Măriasa era mulțumit că, împreună cu mitropolitul, adunase soborul duhovnicesc și rupseseră îndrăzneala grecilor care începuseră a vinde și a cârciumări sfintele mănăstiri ale țării și lavrele domnești și a le supune altora,

de prin țara grecească și de la Sfeta Gora, făcându-le hrisoave de închinăciune, fără știrea statului domnesc. Și scrisese grămaticul Lepădat hrisov întărit ca Tismana, Cozia, Argeșul, Govora și Dealul și Căldărușanii, Arnota și Nucetul și încă altele, cu toate schiturile și metoacele, să se dezrobească din mâinile călugărilor străini.

Diicul, Socol și Uriil se învredniciseră să dea fiecare mulți

aspri pentru îmbogățirea acestor sfinte lăcașuri iar catastifele
cuvioșilor să înscrie toate averile, să nu se piardă în vecii
vecilor și soborul se încheiase cu blestem înfricoșat,
stingându-se făcliile după juruire.

n cenușa serilor, când aerul e proaspăt, îmbibat de

 mirosul ierburilor grase, încă; fragede și lăcomite,
cuge domol, ducând ceturi și umbre în postomori,
adormind sălcii pletoase, aplecate peste oglinda apei, cu
chipul lunii răsrânt către piatra adâncului, voievodul
cheamă în taină pe Teofil.

Sunt, la început, sfieli rare, urmate de altele, gânduri care
de mult viermuie în crugul vremilor ce vin și se duc, despre
încolțeața timpului și nepotrivelile cu firea oamenilor mereu
schimbătoare, sunt, mai ales, niște obiceiuri care-i apropie în
șoapte tainice, căzute ades în melancolie.

Teofil vine dinspre roțile morii, unde scormone pe seară
în rostogolul cupelor învârtējând apa și cade în jilțul de
brad, făcându-l să scârțâie ușor, parcă plângând vremea.

Voievodul așteaptă prăbușirea tăcerii și învățatul întârzie,
ascunzându-se în multele închipuiri, iar candela arde ca în
vis; el caută răul și frâul ce l-ar aduna ca pe un cal nă răvaș și
l-ar face singur, își mângâie pletele și zice:

— Ca șticla este inima omului și ea se sparge în cioburi
ușor, căci sunt pătimiri destule pe care ochiul le vede dar nu
le poate opri din calea lor, ci numai ascultând de glasul
cărților înțelepciunii, ce vor fi mereu scrise, dacă nu cumva,
într-o clipă de amar veninos, vor fi și ele trecute prin foc și
sabie, în urgiile ce ne pasc căutarea spre binele sațiului...

— Amestecul altora? mai că vrea să știe măria sa.

— Misionari sunt mulți și nu se mai sinchiesc, căci au cu ei puterea înscrisurilor de la Propaganda Fide.

— Să le-o tăiem! cugetă voievodul.

— Se nasc, știe măria ta, zurbe care aduc defăima sfintei biserici; unii aruncă vorbe despre credincioșii ce sunt, care mai țin asupra-le calendarul cel vechi și ies de sub papucul legilor noastre: că schismaticii cântă *Te Deum laudamus* și *Ave Maria*, dar poporul se îndreaptă fără o rânduială statornică, ci mai mult orbește, mânați de la urmă ca oile și ce este o

credință, dacă n-o auzi pe limba neamului tău și o simți străină, ca pe orice făcătură?

— Eu am dat porunci pentru niscaiva table ale sărbătorilor și cărți de cântări... Văz că se amână!

— Ca într-o cumpănă, doamne! Eu îți vorbesc să-ți ferești calea de dușmani și țara să înflorească! Vin la noi destui și-i primești ca un milostiv principe al Valahiei și poruncești să li se dea tain de pâine din belșug, vinuri alese și carnea vitelor, apoi scrisori de liberă trecere, ca să se ducă unde vor...

— Când venii domn, mi-am zis să fiu în credința țării și iată! crez chiar că sunt, deși cugetul mi-e tulburat de multe țesături ale un palanjenului ce încă nu doarme, păcătosul... Știu prea bine că nici nu va adormi, doar se va face și va clipi viclean, așteptând pas către țară...

Parcevici și Șoimirovici aduseseră răspuns din partea bulgarilor că sunt gata de răscoală, înștiințaseră chiar pe Ioan Cazimir, dar fără folos, căci Polonia, după pacea cu

cazacii, de la Zborow, era prea căzută cu fruntea în țărână. Asemenea amăgiri și vise spulberate încălziseră inima voievodului și încă mai stăruiau.

...Principe al Orientului, stindardul roșu de catifea, inelul de logodnic și patrafirul „Per dar principio a la Cristiana liberta”, toate trecuseră ca fumul, murind Vladislav.

— Republica Veneției așteaptă, își tremură vorbele în barbă domnul.

— Și împăratul Vienei la fel, vrea să vadă ce fac ceilalți principii și vremea trece, primejdia ne paște oricând; așa au făcut și în zilele domniei Viteazului.

— E ca un duh rău...

— E duhul oamenilor, pohtit de ei, nu cel ce vine ca blestemul. De asta crez, măria ta, că oamenii se amăgesc că pot pluti între bine și rău cu corabia, până se izbesc de stânci și abia atunci se întorc la semn...

— Dar și noi suntem la fel, cuvioase cărturar...

— Întocmai, însă noi nu ne putem pierde mândria la nesfârșit, fiind poftitori de libertate mai mult ca alte seminții...

— Crede cuviosia ta că nu ne amăgim cu vorbe? Și socotești să ne bizuim numai pe norodul țării și să stăm în priveghere, agonisind pe ascuns scule războinice?

— Căile păcii sunt grele și un răspuns cere multă chibzuință. Eu aș zice că vremile de azi sunt prea cu nărav rău, deși măria ta mă poate certa...

— Pentru ce te-aș certa, când spui ce gândesc chiar eu de

ani și ani și mă tot întreb...

— S-a întors lumea pe dos și fățaria umblă ca la ea acasă, parc-ar fi țara fărădelegilor, doamne... Până nu demult, păcătoșii se țineau de urâtenii, așa cum îi ducea firea; azi, ei sunt în creștere, pedosnici chiar și-n tagma preoților și asta îmi dă măsura iadului. Ei catadicesc că slujesc legea împăraților, pe care îi laudă încât le cad bale la pământ, dar uită ceva...

— Socotesc că cel de sus îi dezleagă.

— Pleacă la drum doi și se despart, ferindu-se unul de altul; starețul Suhanov se afla la curtea lui Vasile Vodă și Paisie la noi. Și oameni de taină, călători prin Țara Moldovei, află vorbele care ajung la Curtea din Târgoviște.

— Țarul ce spune, învățate?

— Noi încă nu știm decât vorbele starețului către Vasile Vodă. Când acesta l-a întrebat pentru ce s-au adunat oștenii la Moscova și încotro vor porni, Suhanov a zis: „Țarul are mereu, iarna și vara oaste gata să acopere toate așezările și să le dea pradă focului și urgiei...”

— Ciudată fire mai are țarul...

— Si a mai zis: Unde poruncește el, acolo se duce și noi nu putem ști despre aceasta...

Se așază tăcerea între ei, ca o pândă, un fel de vrajă a veghei și voievodul pășește în fața mulurilor ferestrei, căutând în noapte dezlegări, poate semănând a licurici ce brodează iarba cu o salbă argintie, vietăți bucurând ochii lumilor în trecere. Dar Matei abia îl zărește acum și privirile

sale obosesc în clipeală să-l afle iar stană palidă, îmbrăcat în haina-i cernită, ca o mumie cuminte a pământului, trup legat în credințe câștigate cu greu, împărtășit mai mult în melancolia pildelor, fără de care lumea ar ajunge la pieire.

N-are cum presimți gândul țarului, n-are cum afla neastâmpărul sălbatic al lui Bogdan Hmelnițki, peste atâta depărtare, cum stă în lumina împietrită care spune că sufletul tace ca și pământul.

— Frăția ar aduce câștig, cum bine zice cuvioșia-ta! și glasul voievodului pare un tulinic întristat. Oare hatmanul ce-o fi având în minte, potrivit veștilor aduse de Paisie al Ierusalimului?

— Dacă țarul nu-l primește, el se va uni, de nevoie, cu turcii și cu tătarii, cu ungurii și moldovenii și va veni împotriva țării lui și-l va prăda. Și starețul a spus: „Să nu dea Dumnezeu să-și verse creștinii sângele între ei, să nu dea...”

Arsura vorbelor auzite cade greu, ca bolovanii de stâncă și voievodul se scutură ca de friguri, deși sângele îi urcă fierbinte în obraji supti în atâtea necazuri și împotrivelii. E și

cămara cam strâmtă pentru zvârcolirea ce-l încearcă, dar nu trebuie să-și știe nimeni îndoiala ce-și face loc ca apa și surpa pe dedesubt. Îndoiala că într-o zi va încrucișa iar fierul cu fratele său și apele vor ieși din matca lor, înroșite de sânge...

— Cumpăna vremilor nu e după vrerea domnilor... Și zodia nu se poate schimba ca aurul, pe firfirici sau postavuri, ea își urmează sorocul în tihnă, întărâtată de clipe

dospite cu răul, îmbrățișată totuși în amăgeala că mâine va fi iarăși bine...

— Mai poate fi îmbunată cumva, învățate?

— Prețul e scump și costă ocale de aur, muncite mult de robi zlătari. Nu vom subția țara, doamne!

Tace rupt în sine, învățatul, și clatină din cap, parcă și-ar vrea cugetul mai limpezit, dar asta e doar o meteahnă mai veche, știe măria sa, de aceea îi face semn și el înțelege că ar vrea să iasă amândoi sub cerul liniștit al Târgoviștei.

Ușa scârțâie, a pustiu și ei pășesc dincolo, cu buzele mâhnite, ca niște calugari înfrânți în rugă, iar paza își arată fața, stânjenită de ivirea voievodului, mâncând din priviri umbrele ce stropesc colțurile, închipuite primejdii ce i-ar pândi.

Și afară, umbra Turnului Chindia se întinde peste bolovanii curții domnești, parcă mișcă grele chipuri, curcubeie străluminând strădania voievozilor ce-au ținut țara pe umeri. Ce va fi mâine-zi?

Dacă va fi soare, va fi și umbră... și turnul și lacrima... și nădejdea..

— Spre hruvă! se aude glasul voievodului și cealaltă ușă de stejar, tivită cu fier, se deschide ușor, împinsa de altă umbră, întrupându-se faclă tăcută și smerită. Se stârnește o fâlfâire ca de pasăre rănită și-un miros muced vine spre nări, icră amestecată a pământului, mustind oase rămase în adânc, putrezite sub pași.

Lumina se scaldă în față, lungindu-se pe pietre, sprijinind

pereții și mângâie drumul, cum lacrima, obrazul încremenit în rugă...

Teofil își împiedică mersul, tușește horcăit, la un pas în urma voievodului, căruia îi simte zbuciumul mai mult ca oricând, știind că merge în bezna care sfârșește la sărutul cerului cu apa.

E cale grea pentru voievod dar ea se cere împlinită ca și chinul, dus până la capătul răbdării, o ieșire ce-ar trebui săvârșită cu prețul sângelui și al trudei. Poate că se

aseamănă cu alta, la Poarta închinăciunilor și doar papagalul lipsește ca întristarea să fie întreaga, dându-i din nou îndârjirea de care are nevoie să iasă la lumina nădejdi.

Ieșirea către apa Ialomitei este încă departe, iar ei străbat calea întunecoasă a tunelului încet, pășind către zarea ce se tot duce și voievodul are vreme încă să întrebe ceva, pe când ecoul se pierde în șoapta pământului, încă să se uite înapoi, la anii scurși, cu ochii treji, ai minții, cugetând la amarurile țării.

Se găsește în descumpăt chiar acum, căci sita vremii îi aduce necazuri și râvna de statornicie a liniștii pentru

domnia țării se varsă în alta, biruind-o.
„E greu” își ceartă în gând învâțatul de-alături, – e ceva care-mi sfărâmă zăgazurile ființei și-mi alungă pacea... Tu, Teofile, îți arzi sufletul pentru cărțile cărora nu le-ai încheiat pecetile și nu le-ai văzut pe limba voită, a ta și a neamului, dar ele se vor întocmi. Unele s-au și scris, nu-ți face griji, deși vrei mai mult... știu. Mă întrebi de ce sunt darnic cu

banii bisericilor și tac, uite, aici e taina mea; sunt însă nevoit să nu le dau în vileag și a afla tu însuți... Am sporit averea Plumbuitei cu moșia Plăseni, pe Mostiște și am socotit colibașii din jurul ei ca să fie de poslușanie; la Govora meșterii zidari au înălțat păreți și-au ridicat turnuri și drum de strajă, sprijinit pe bârne, să apere de năvăliri și teascurile aduse cu greu de la Kiev le-am mutat mai aproape, să le poți folosi aici, la Curtea mea din Târgoviște...”

Privirea lui Uriil e căzută pe cărți și obraji îi tresar peste frumuseți scrise cu caldura inimii, când volevodul întreabă:

— Ce știi, învățate, despre Persia? Auz că turcul i-a făcut pace de curând...

— E o țară pustiită de mulți, măria ta... A călcat-o de două ori Tamerlan, apoi Gengis Kan sau Choța. Capitala lor se cheamă Ispahan și au grădini udate bine și case cu iatacuri deschise, ca să se bucure omul de aer curat. Și aceste cămări, ei le încălzesc iarna cu o gură rotundă ca o oală de-i zic tenur și-n care troznesc butucii aprinși... Au drumuri largi, cam douăzeci de oameni să poată călări alături...

— Dar casa regelui lor cum arată?
— Cărțile îi spun Devlet-Khané și are curte împrejmuată cu un zid înalt, îndărătul căruia se află rânduți arbori de China, cam cum sunt brazii noștri din Carpați. Regele lor de acum e alb și proaspăt la chip, cam la treizeci de ani și are nasul ca ciocul de șoim și-o mică mustăcioară neagră. Când intri la el, el stă pe jos, pe o pernă de mătase și are alături doi

feciori; unul îi aduce răcoare – căci e făcătorul de vânt, celălalt este meheterul sau cămărașul. Trimișii de oriunde sunt duși de brațe, de Tanichan și Aliculibec Divanbec, pentru a nu-i face vreun rău, iar el le întinde genunchiul pentru sărutul supunerii...

— Învățații lor cum arată pe dinlăuntru?

— Eu nu știu decât despre poeți și historici, doamne! Sunt văzuți mai ales în kahvec-chane, niște cârciumi ale lor, unde duhănesc tutun și spun povești și născoceli bizare; poeții

scriu cărți care dau de gândit, căci artele libere sunt la mare preț, dar ei înșira uneori și cuvinte magulitoare, ce adesea sunt teci goale, ei nu spun adevărul, de-abia își zic drugh-micui, adică pupă minciuni. Copiii învață să citească din Coran și Bustan, în limba preafrumoasă din cetatea lor Siras, care e muma limbii persane, scriu cu cerneală făcută din coji de rodii sau din gogoși de ristic și vitriol, cu pene din trestie sau papură, că n-au găște... Sămânța persanilor e răspândită pe văi și podișuri cu scoarțe de nisip și oftează și ei la necazurile lor!

— Acum au pace, zice voievodul.

Uriil s-a posomorât ca într-o neputință, zvâcnindu-și o sprânceană fără rost.

— Au, măria ta! Cât, nu se știe, căci poftele lui Ibrahim sultanul sunt mai mari ca ale fratelui său Murad...

Soarele clipește spre asfințit și peste Târgoviște coboară tihna, iar pentru Uriil, ceasul de început al trudei, să caute miresmele tari din cărți, cu slujbe bisericesti și acturi din

strămoși, sau altele mai noi, pricini de gâlceavă pentru vânzări de pământ, când iubit, când hulit...

Și Uriil citește o scrisoare, o plângore a lui Grigore Pândaru, cum s-a brodit să-i cadă sub ochi și chiar se miră aflând:

„Și m-au dus cu mumbașir și m-au bătut, ca să le dau de frică și mi-au luat cu minciuna toată moșia din mână, ba mi-au speriat și copiii și muiera, cu slugeru lor Iamandi, care vrea alte iscălituri, să nu mai văz casa cu ochii, și-mi duce

pielea la gunoi. Că din Coasta Repede până la Vâlcana, eu am trei pogoane pentru care m-au închis la greu, mai apoi într-un coșar cu rămători și așa mi-au luat stânjenii de preste apă. Și m-au purtat prin sat, ca să se sperie satu și acestea le arăt în frica lui Dumnezeu și chiar primesc blestem...”

Uriil scrie ceva, ca oamenii domniei să cerceteze pentru dreptate și să nu fie cu supărare de nicio parte, să nu fie știrbit bietul om amărât.

Răvașe multe și însemnări destule are la catastiful măriei-sale, alături de altele, ale lui, care-i aduc bucurii ca să mai uite din dureri. Destule aripi de noapte au smolit târgul și l-

an prins zorile mistuit deasupra scrisului și-a cetitului, ca să ale fan și să le oblojească, dar oboseala îi trece ușor când lumina sfârâie deasupra cărților la care i s-a îndreptat cugetul și parcă tresare chiar candela din peretele, lângă stema vitează a Basarabilor...

Ceva ascuns, nebănuit, o teamă, umblă printre bieții pământeni, sătui de răbdări și oftatul războaielor, iar el îi

simte curgerea domoală care face omul să semene cu fiara pădurii, dacă nu vor fi scrise cărți drepte, că din cele viclene s-au mai văzut...

Pravila de la Govora, a cuviosului Teofil, o să mai vindece sufletele, să mai înfrâneze lumea cam bețivă, de nu, vor învăța din Pogribania preoților, a ierodiaconului Mihail și se vor duce în lumea dreptilor cu păcate cu tot.

Unii, fără glavă, cred că e nimereală bună să ascunzi înțelepciunea învățaților, proptind minciuna în par, cum că n-ai mori de hârtie și Uriil stie destui ruginiți de ani, care s-au stricat la minte și nu vad decât plăcerea saturatului burții, necum a sufletului...

Buimăceala și rătutirea sufletelor, a minților luminate, prin minuni va să mai stăruie încă o vreme, dar se va sfârși, că doar nu suntem sămânță de dobitoace.

În valurile ăstei vieți nici nu cată să agoninească nemuritoare pomenire, el are doar greul iscălirii, d-asta nici nu-l au prea drag în ochi mulți din boierii dregători și tace, mai mult rabdă, știind prea bine că ajunge o faptă rea să dărâme zece bune, că ei au mai mult chef de gâlceavă în loc să caute mângâierea aproapelui, le tâlcuie vorbele albe, parca ar fi leșii d-a gata din mantaia celui prea mare, sunt Alfa și Omega, fii ai întunericului...

Voievodul a îmbătrânit de grija păcii și-i mărturisește lui Uriil adeseori taine de care se cutremură, că unii slujbași s-au proptit în patimi și fac stricăciuni altora, în loc să semene iubire pentru neamul nostru.

E drept că în dezbinare, lucrurile frumoase îți par urâte, mai ales acum, când are alt arz al lui Vasile Vodă și-i stă ca țeapa în ochi, că prea ne ploconim la străini.

Iscoadele aduc mereu știri rele, li s-au strepezit dinții de atâtea neaflăte rândașilor, dar ei arată supunere până la genunchi și le plesnesc gleznele în mocirla datoriei, altfel...

Laude, mereu căciuleală și vistierii deschise, haraci și peșcheș, grijă să nu se schimbe hatârul padișahului, altfel nu-ți mai sorbi borșul în tihnă și vei afla amarul.

~~Si necazul stă chiar în rândurile scrise.~~

„Sa trăiască fericitul meu stăpân, că eu sunt supusul cel mai de jos, care m-am încins cu brâul pentru slujbele milostivului meu stăpân și am să dau două mii de oi, căci nu ne împotrivim poruncii voastre ilustre...”

Măria-sa crede că dacă acum e tihnă, mâine-zi iar o să pescuim în ape tulburate și iar o să rămână nearată sfoara noastră de pământ, căci ne vine din munca lui, necum din zăngănit de săbii și plesnet de puști.

— Tu, Uriil, care tot zgârii arzul vremilor și mi-ești drag, să afli cele nespuse altora, căci de tine nu mă tem a vânzare,

~~că tu nu arvunești minciuni, cum fac unii boieri de credință îndoită, ia seama! îi spusese în acel ceas de taină Volevodul.~~

Pe la obârșia Călugărului, într-o noapte, o iscoadă a auzit șoapte și-a alicit c-ar fi fost grai străin și unul de-al nostru care cârtea că-i mai bun mălaiul în țara vecină, așa cum ar grăi orbul despre lumină și pe acel boier îl știu și-l mai păsui oleacă, doar eu l-am aridicat de la coarnele plugului, ca să

guste din mărirea lumească, dar el n-a priceput, păcătosul de el...

— Viclenia boierilor cu două fețe s-o pedepsești, măria ta, a îndrăznit Uriil, căci ea naște viforul de viclenie dușmănoasă pe care-l înfrunți de-o viață și în *Îndreptarea legii* e scris...

— Io Matei Basarab n-am jucat precum mi-a cântat țimbalul turcului niciodată, ci doar m-am făcut că mi-ar plăcea, dar nu mă duc picioarele bătrâne... Când sultanul

mi-a dat trei porunci să merg cu ostile lui Kenaan pașa împotriva Ardealului, i-am dat de știre că e zăpada mare și nu pot să trec munții cu oastea, dar l-am mințit, că nu ninsese decât în părul meu pentru grija față de prietenul nostru, principele Rakoczi...

— Cumpenele se iscă din nimic și judecata de apoi stă ascunsă nouă, de asta, uneori, ne cuprinde urâtul, că stăm ca iepurele cu ochii deschiși.

Gândurile lui Uriil se preumblă pe câmpul aducerilor aminte și voievodul blajin pare să-l îndemne pe cărturar...

— Pisaniile trebuie adunate, să se știe peste ani frumusețea statorniilor domnești și bogăția podobașelor, cu toate pasurile și nevoile ce-au fost călcate în vreme.

Cere îngăduință măriei sale să plece în odăile lui, să gândească în stihuri și să-și ducă lucrul la bun sfârșit. Și iese, învăluit o clipă de privirile lui Mareș ca să intre în odaia unde se adună slovele, odată cu bucuria că le știe pe de rost.

ine este creștinul care și-a plătit datoriile către semenii? Iată că vreau să vă întristez ca să țineți minte că în vremea domniei lui Basarab n-a avut avuția pe șanțuri, dar că sufletul său chinuit a vrut-o mereu pentru supușii săi.

Și m-am întrebat pe drept, pentru ce?

Eu zgârii hârtiile din poruncile ce mi se dau, ajutat de dieci iscusiti, pun foile între scândurele, în seri târzii, pe când ceara sfârâie și mâna ostenește.

În dărâmarea zidului vrajbei am să veghez, spre a stârpi păcatele născute din îmbuibări și lăcomii și patimi, iar dorul tulbure îl port chiar și eu în suflet, învrednicindu-mă să izbândesc această carte, pe lângă altele, cu vieți ale sfinților părinți. Căci aici am prilej de a blestema pe cei care întind urgia tainei, ca omul să pândească pe aproapele său și să-i cântărească viața, clipă cu clipă, slugi blestemate ale Mamonei, ce iau toate închipuirile tartorului și se bucură ca de fapte mari.

Cum de nu nădușiți de rușine, cum de puteți mânca din sămânța urii ce-o iscați dinadîns și nu vă mai potoliți firea?

Vorbe de bolire vreau să vă zic vouă, semănătorilor de erezii, care ați ajuns robi pentru că v-ați vândut singuri, căutând lumina cea mare și acum străinii se bucură și râd.

Până și voi, călugărilor, mirosiți a păcat și chiliile vă put; ați făcut schit cu fața spre răsărit și acum îl huliți și închinați

metanii în rasa voastră de pocăiți...

Și iar vă întreb: de ce vă schimbați firea așa de des?

Căci toate relele pleacă chiar de la această fire a voastră, nestatornică, moștenită din scutece, de la părinții voștri doritori de bine...

Voi întocmi legi peste legi, le voi încredința copiștilor și penele lor vor scârțâi fără oprire.

Să nu mă întrebați câte, că nu am științe deslușite, dar vor fi destule, ca să le orânduim toate...

Pentru cel ce grăiește de rău și înjură pe domnul țării, nu va fi milă, ca și pentru cel ce va intra în hotarul altuia, la fel.

Minciunile vă sunt scumpe, căci ele au îmbrăcat haina adevărului și de atunci domnește o liniște neagră, până când vine iar războiul ca să vă tăiați pe degeaba.

Puterea mea?

Ea stă în cuvântul cumpănit, căci eu îl știu așeza și-l gândesc pentru supunerea voastră în fața acestor legi, îndreptate adică, cum ar fi: pentru vrăjitorul care dă ierbi, pentru furul de morminte, pentru cel ce suduie solul și pentru cei ce găsesc comoară, voi întocmi pravile și ele vor fi

însemnate de voievodul care vă are în grijă și se laudă cu voi și în numele vostru îndreaptă ceea ce nu s-a prăbușit încă...

Stau aplecat asupra Pildelor, în amurgul zilelor mele și îndoielile îmi fură uneori fructele sufletului, credința și nădejdea, gândind că neamul nostru trebuie să-și unească trupul și sufletul și să nu se întâlnească – dar voi nu mă înțelegeți, m-ați alungat și încă mă pârați ca să sufăr...

Aș vrea să vă binecuvânt cu toiagul, de-aș putea, spre a vă curăți sufletul de bubele negre, să aflați lumina adevărului, căci voi sunteți sarea pământului și lumina lumii, de aceea vă zic să munciți în supunere și să trageți nădejde ca albinele la stup...

Nu clevețiți că sunt atâtea albine și prea puțină miere, ci așteptați și nu vă înșelați pe voi, căci aceste trădări de sine întăresc domnia putreziciunilor care va ploua pământul cu amar...

Bucurați-vă chiar în tristete, dacă vreți să așteptați cu adevărat triumful dreptății și luați aminte că voi sunteți frați și doar apa păcatului vă desparte, până veți sorbi-o și veți întinde mâinile cu adevărat și nu pe furiș...

Credeți și surâdeți că nu văz umbra chipurilor voastre, sleiala obrazilor și viața ce-o duceți?

Ceasurile mele de răgaz sunt puține căci și atunci chinul mă ustură și mă nădușește, spre a vă învăța să vă ascundeți darurile și să nu vă lăudați de dimineața până seara. În fiecare zi vă înălțați pe munți de minciuni, de se cutremură soarele și vă trimite zdrențe topite, căci voi, nici voi nu mai

credeți în ele.
Fecdeapsa ucigătorului de oameni este moartea, după cum dau învățătură pravilele vechi, atunci pentru ce vă încăierați în războaie și vă tăiați între voi?

Vă place păcatul al doilea?

Veți zice că din slăbiciune, din neștiință sau din firea cea rea și astfel încercați și gustați din cele șapte păcate de

moarte. Ați strâns la sânul vostru trufia, mai apoi zavistia, de iubirea arginților faceți zâmbre, încât vă licăre ochii și apoi călcați legile. S-ar putea să ajungeți și mai departe, căci voi aveți silințe mari la rele, sunteți bătrâni pricepuți în toate.

Măria sa, ca un domn creștin și milostiv, vă iartă, dar voi nu vă smeriți, nu vă curg lacrimile pe obraz, ci o luați de la capăt, cu îndârjire neostenită, parcă ați făcut rămășag să vă întreceți în nimicnicii... Eu vreau să pricepeți acum, cât nu e

târziu, că umblu după razele care înalță pe om și nu-l duc în mocirla neagră din care se naște un nou Iscariot, monstrul cu puterea urii între frați...

De-aș mai putea, aș merge zece zile în susul țării și alte zece în lat mai că aș striga în cele patru vânturi, dar sunt bătrân și ostenit. Nu se cade să vă urâți și să uitați credința voastră; mai bine recunoașteți rătăcirile spre care v-a purtat limba hulitoare, căci sunteți din același pământ și sânge întrupați și nu veți afla câștig din aceste pânde. Îmbelșugări? Arginți pentru copiii care vă vor blestema și se vor lepăda de voi?

Acum vedeți cum că cuvântul meu nu e după împrejurări și nici nu cunoaște opreliști, el vine către voi curat ca apa izvoarelor, străluminat de osânda ce mi s-a dat și pentru care sunt gata să rabd chinurile dușmanilor. Legile trebuie cumpănite și vă zic că acela ce-și ucide femeia că a găsit-o muncită de altul, acela va fi pedepsit, ca și boierul pe moșia căruia s-a aflat om ucis, adică i se va lua totul..."

Chipul alb al învățatului pare încremenit, căci aude scrâșnetul pietrișului și cuvintele îl părăsesc, fugărite de taina clipei. Se ridică, sprijinindu-și trupul ostenit, se ține cu mâinile de masă și-o părere de rău îl învăluie, dărâmându-i liniștea cugetării. Tropotului grăbit de pe treptele mici îi urmează o bătaie ușoară.

— Intră! Intră! îndeamnă abia șoptit, întârziind ca amortit deasupra foilor risipite și prin ușa grea a chiliei, deschisă ușor, pătrunde mireasma frunzelor.

— Am îndrăznit să te tulbur, preasfinte, zice Uriil, cu glasul sugrumat de o veche prețuire, intrând cu smerenie, ca o umbră, în odaie. Opaițul tresare, pâlpâind fără vlagă și cei doi agonisesc vorbe până spre zori, în zăbava cărților, copleșiți de nădejdi noi, după amarul celor vechi...

Se deștoliră în grabă și pășiră, cum erau, în cămara
 aburilor. Paturile de de piatră îi așteptau să-și întindă
 burțile șunele și punave.

Nădușiseră după atâtea pravile date într-o zi, la care
 fuseseră și ei cu vorbe și mârâiala.

Olanele nu mai sfârâiau, căci Tudor băiașul dase drumul
 demult cepurilor, știind c-au să vină fețe boierești care au
 vremea drămluită în trebi până peste cap de anevoioase și
 apa curgea în susur domol, aducând o anume sfială și rușine
 fiindcă se aflau goi, unul în fața altuia, pentru a-și spăla
 murdăriile lumești.

Numai astfel puteau scăpa de jegul strâns pe ulițele
 prăfuite, numai așa se vor curăți și vor fi năemiți frumoși,
 gata de chiolhanuri, căutând lacomi fete durdulii, cam
 nărvite, dar gata să se fac neveste de mitarnici domnești,
 care le-ar plimba în carâte și le-ar înțoli în serasir îmblănit,
 dăruindu-le pantofi auriți sau lăcuiți, înaintea zilelor
 sărbătorești, când e prilej de fudulie și fandoseli muieresti,
 mai pe urmă, la taifas.

Acum ei glăsuiau chiar despre aceste trebi, fiind în pielea
 lui Adam. Chelarie, ipodiaconul slăbănog, mână a agiei
 pentru treburile mănăstirești, era singurul care nu intra în
 vorbă, ci doar asculta ispitele spre care mânau acești boieri.

Zâmbea arar și știrb, cu un fel de îngâmfare statornicită de
 lucruri neștiute de ei, ascunse în stropii bine încălziți ce-i

muiau oasele schimnice.

Boierii tăbărâseră în baie și acum spuneau vorbe, dar nu suduiau domnia, temători de ștreang. Auziseră, cloceau în ei și glumeau pe seama flăcăilor tomnatici, uitați în păcatul necununii.

Curțile lor sunt pline de strălucirea belșugului, harul a pogorât în pungile lor. Ce dacă mai vin sugari cărora nu le seamănă la chip? Atâta necaz să-i calce, deși pravile se vor da și cinstitele fețe nu vor putea închide ochii la votrul

femeii ce le-a stat cuminte, sub papuc, în sfânta biserică.

Pofta belșugului de bucate se lățește în altă, a amestecării sângelui cu rude care coboară din părinți și n-au voie să se împreune trupește că se ceartă cu moartea, cum scrie la glavă.

S-au văzut nunți greșite destule, chiar ei au fost la unele lipsite de voia mireselor, atunci ce? Gândesc ei că voievodul nu are cum afla și dacă știe, trece, căci el e blând și ei îl laudă cu atâtea haruri ce le-a înzestrat neamul cel neplecat al Basarabilor, încât la bătrânețe se găsește în lehamite și-i lasă pentru muncile de veci, unde se vor duce cu vecini cu tot.

Ipodiaconul clipește în poncis, pleznit în ochi de fierbințeala apei. Nu sunt semne că-ar mirosi ceva la acești boieri care nici pe departe nu-l bănuie a fi vânzător de altul. Unii sunt prea aproape de mărișă, ca să nu-i știe credincioși, dându-le ce vor și cât poftesc, din belșug. Poate și de asta se feresc să-și dea drumul la gură. De multe ori nu mai Pricepe ce are de aflat și la care folos, deși tulbureala

vremii și a limbilor s-a înțelenit mai abitir ca altădată. Nu mai întreabă nimic când i se aduc firfiricii, ci doar dezleagă sacul cu vești, bune, rele, și ascultă alte vini ce apasă pe umerii slujbașilor.

Uneori se îngrozește, auzind nume de arhieriei, de adevărați sfinți părinți ce-ar trebui puși la jug, cum zice marele spătar Diicul. Trebuie că mințile lor poartă ite ascunse iar migala ce i-o cere slujba la care s-a înhămat e prea grea pentru umerii săi slăbănogi.

Schilav, poate fi oricând nemulțumit și fără bănuieli. Acum e cu gramaticul Lepadat, care e ajutor preacuviosului Teofil și îngăduit la taifasuri în casa mitropolitului Ștefan. El se tot ceartă cu Diicul, deși e nepotul măriei-sale, chiar s-a plâns de abuz la numărătoare cârciumilor și l-a năpăstuit pe Prișa Ologul. Rău e că voievodul de astă dată și-a iertat sluga și n-a mai tăiat nasul celui la rând.

El, Chelarie, știe și aude vorbe, le prinde mirosul și cată în șirul lor calea ce-o va urma. Glumele nu-l ating și le uită de cum ies, mai mult nu-l interesează. Își poartă mintea în

fiecare clipă către altul și uită pe rând, fugărit de griji. Acum câteva zile a terminat o treabă subită și cu șiretlic a aliat pentru ce ieromonahul Partenie venise din țara de sus a Moldovei la Curtea din Târgoviște. Cum de știa așa de repede îndată ce cuviosul s-a adăpostit la hanul lui Hagi-Iatro și dorea să meargă cu plângere la voievodul muntean era greu de închipuit. După pacea între săbii, ce mai vrea un

amărât de călugăr de peste munți venit să iscodească el însuși sau să cumpere vânzări?

Poartă desigur acatiste sau otravă, aduce pieire, venind ca să se închine măritului și blândului domn?

S-a înduplecat ușor Chelarie; mai ușor s-a înduplecat chiar ieromonahul, mai ales că fața și trupul acestuia arătau poprirea poftelor lumești.

La focul plăpând de buturi, Chelarie ascultase până spre miezul nopții suferința ieromonahului. Era numai ochi și

urechi spre a afla acele gânduri adânci din sufletul cuviosului. Bălmăjise vorbe cam împotriva domnului, un fel de nemulțumiri, duse nu prea departe. Dar ele nu se potriveau cu simțirea lui Partenie, acele bârfeli pluteau singure, pe el îl durea izbirea oștirii muntene peste Milcov, prădăciunea schitului său de la Babe, terfelirea odoarelor sfinte și a podoabelor, focul aprins din rea dușmănie.

Și cum să nu-l doară și să-și mai oprească lacrimile, când inima lui îi întărește și mai mult credința că suntem același neam și ne mâncăm în răutăți, parcă fără oprire?

Călugării i-au fugit din sfântul lăcaș și vremea când pocăitii îi strecurau un ban pentru vreo ușurare de păcate s-a dus. Acum nu mai are nici acele parale, căci avea gând să-și împodobească schitul prin cumpătare și răbdări, să-l vadă așezat la lumina soarelui și mai frumos. Îl cuprinsese rușinea pe Chelarie, auzind vorbele simțite și curate ale călugărului moldovean. Mai ar fi înțeles să-i licăre ochii la treburi ce zgândără lumea și lovesc domnia, dar ce împotrivelii să afle

la bietul pribeag?

— Am auzit că domnul Munteniei e un înțelept blând, care cugetă repede și durează lăcașe, precum cel de la Piscul Arnotei, unde și-a dus chiar oasele tatălui său, vornicul Danciu de la Brâncoveni. Aud că lăcașurile ar fi cu abside și pridvor deschis, ca să primească razele venite din strămoși.

— E drept, așa este! încuviințase aprins Chelarie. Chiar chipul domnului e înfățișat acolo, purtând pe cap coroană, de aur...

— Calea mea spre Târgoviste a fost grea, s-a destăinuit deschis lăptenie. Cele ce-mi spui mă bucură, căci am nădejdea să găsesc milă dacă voi ajunge în fața mării sale...

— Vei izbândi desigur, l-a asigurat Chelarie, de asta nu te îndoii. Dar va trebui să mai aștepți, căci la domn se intră numai în anume zile, fără de vinerea și duminica, ce sunt oprite.

Fusese vineri, trecuse o parte din sâmbătă, abia pe luni ar fi bun prilej doar nu mai era un an până atunci, așa încât n-ar strica să meargă pe la toate lăcașele din orașul domniei și să le vază, spuse Chelarie.

Îi părea rău că nu-l poate însoți, având de urcat la Mănăstirea Deal, unde se ține un sobor calugăresc. Numai că el scornise.

Își amintea cu plăcere că totuși cuviosul fusese primit de voievod, deși el strecurase către Diicul și unele temeri nelimpezite bine, plutind în bănuieli anapoda, fără reazem într-o faptă anume, dar învățase așa, că în oala acoperită nu

dau gunoaie.

Cum fusese primit, îi povestise însuși Partenie, cu fața străluminată de bucuria izbânzii drumului său în Muntenia. Îl purtase spre camera domnului țării un flăcău înalt și cu mustață, vorbăreț și voios și el pășise dincolo singur, spre a cădea în genunchi și a se ușura prin viu grai de durerea amestecată cu prea multe lacrimi.

Voievodul avea un anterior cu flori și talia și-o strânsese cu cingătoare îngustă, aurie, ca un soare de dimineată. Caftanul era de brocart auriu, formând un guler înalt, izvorând spre niște lumini de policandre și care lasau umbre prelungite.

Și una din umbre, spunea cuviosul, era tristețea ce-o are orice domn în camera sa, fiindcă nu numai lucruri plăcute stau în preajmă ci și bolnăveli melancolice, neîmpliniri ale negoțului sau politici întoarse de pe făgașul lor, nedreptăți ce se adună chiar fără voia cuiva.

Și asta era drept, fără îndoială, încuviințase Chelarie.

Pacea care pogorâse după amarul destăinuit fusese scurtă, căci glăsuise mânia-sa și dase porunci logofătului de aproape să fie răsplătit pentru stricăciunea oștilor cu patru sute duble

de grâu, doisprezece ugri și vesminte de biserică pentru alt lăcaș ce-și va dura. Logofătul era Lepădat, caruia Chelarie ar fi vrut să-i afle ascunsele pricini cu care dușmănește pe Diicul. Dar, se vede, nu e ușor să pătrunză până acolo, sunt multe opreliști și mai ales tăcerea în care se cuibăresc toate și nu ies la iveală decât târziu, când se pot întâmpla nenorociri.

Și ce nenorociri să fie mai mari ca războiul între frați?

Poate o zaveră, deși e greu de crezut că s-ar ivi, doar voievodul și-a întărit oștirea cu nenumărați lefegii, gata să-și omoare chiar și rudele pentru bănet.

Chelarie aude și vede și apa care-i linge trupul nu-l moleșește cum ar trebui, ba, dimpotrivă, îi aduce vioiciune în vine. Din zi în zi află isprăvi și înnoiri, zvonuri de târg domnesc în înflorire și unele nu sunt numai atât, căci se potrivesc cu înfăptuiri și porunci.

Se aude că vor sosi țesături de Bukara și Persia, mătase cu fir de aur, produse de Herat și Nichapur sau blănuri pentru peșcheșul sultanului, că se deschide o sticlărie, fiindcă marele vornic Dragomir a trimis o scrisoare către judele Brașovului și-i cere pământ din olatul cetății, așa se petrece negreșit.

...Au plecat toți din baie, odată cu răbufneli umede de aburi; a rămas doar el, parcă mucezit de apăraia din belșug. Își șterge trupul cu cârpe albe și intră în cămara Țoalelor, să se îmbrace. Se simte ușor ca un fulg, pe care, de-ar fi vânt, l-ar spulbera înspre marginea târgului, vălătucindu-l în praful ulițelor cu baligi uscate de arșiță. De sub fruntea țesită i se

văd ochii apoși, înroșiți de căldura în care au stat bulbucați mai mult ca de obicei.

Din ușă îl privește cam cu mirare Tudor băiașul și-l prețuie după făptură. Simte cum îl încearcă iar nădușeli și inima îi bate în piept mai tare. Un lătrat de câine vine dinspre ograda împrejmuită și-i mărește spaima iscată din senin. Ar da să iasă dar trupul mătăhălos nu se clintește din

prag. Îi vede sprâncenele stufoase, arcuite în sus și spaima că i s-ar putea întâmpla ceva rău i se înfige în minte ca un cuțit. Teamă de moarte i-a fost mereu, cu fiecă zi care vine, că se știe de mic pirpiriu și bolnăvicios, cu hârâieli în piept, dar acum e parcă mai abitir ca altădată.

Îl ard obrazii și se face alb la chip și mai apoi pământiu dar băiașul îi alungă teama ce l-a cuprins și râzând în hohote spune:

— Nu mă mai știi, cuvioase? Eu te-am văzut ieri, ceteai în

odaia învățatului Teofil.

Îngana vorbe balbaite; din care nu se înțelege mai nimic, bolborosește totuși un răspuns și-și simte trupul înghesuit de poveri ce nu se văd.

— Credeam că nu se mai află nimeni aici. Era să încui ușile și să plec... Se vede că domnia ta are obiceiul să-și spele trupul îndelung, ca și apucătura păcatului...

Cuvintele îl izbesc ca un ciocan în moalele capului. Caută năuc spre a afla o scăpare, zâmbește prosteste și băiașul se dă în lături și-i face loc, atât cât să se strecoare afară mai subțiat.

Chelarie l-ar cunoaște de undeva; nu mai știe prilejul, s-au scurs anii, s-au învălășit chipurile, le-a elatinat pe toate uitarea care alină. El spune că l-a văzut ieri. Se poate, numai de n-ar vorbi cuiva cum a iscodit în pilde, asta ar mai trebui și s-ar da de gol cu toate scornelile ce le aruncă drept bune proștilor ascultători.

Pe când se pierde printre pomii încărcăți cu roade ai

curții, băiașul îl urmează cu privirea și-și face semnul crucii, parcă s-ar feri de arătări cărora li se spune strigoi.

Răbufnește o pală de vânt călduț și scutură crengile pomilor; plutește un miros plăcut de zarzavaturi, sosit de la grădinile sârbilor și parcă mustește pământul și susură cânt.

Mâine va fi vreme ploioasă, căci roiesc albinele, gândește băiașul rămânând singur în mijlocul ogrăzii, mirat că se bate clopotul la mănăstire.

CAPITOLUL IX

1

Timuș cazacul a venit pe la Iampol și-a înnoptat peste Prut, apoi cei trei mii de oșteni au coborât dealul în goana cailor, repezindu-se năuci înainte, parcă-i alunga Belzebut. N-am înțeles, poate-i era teamă, căci ceruse zălog acolo, de unde plecase; avea chip urât, atins de vărsat

și priviri înponcise și sta pe cal ca o arătare, purtând un aer monhorat și negricios în priviri.

Și iarăși zic, poate că așa e viața lor, pribeagă și grea, dar acest ginere al Ucrainei știe să se poarte îmbrăcat cu haină aleasă, roșie cărămizie și peste ea o manta de catifea, căptușită cu samur, parcă coboară din cer cu pâlپări întunecate.

Când Vasile Lupu i-a ieșit în față, Timuș n-a zis nimic, doar și-a ros buzele și în locul lui a glăsuț primul pisar al cazacilor, Wichowschi, căci mai trecuse Nistrul cu el și altul, Pavel Tetora.

Avușese Vasile Vodă altă înțelegere privind pe domnița Ruxanda despre care ne vorbise Igheny...

- Este drept, măria ta.
- Și atunci pentru ce și-a schimbat gândul?
- Ca să-i rămână năravul, căci el a răspuns prin scris „Mortua principe sepeliantur omnia negotia”.
- Ce vrea să zică această latinie?

„— Când moare principele sunt îngropate toate cele tratate”.

— Acum înțeleg pentru ce prietenul nostru Kemeny s-a opus să zgârie tratatele noastre cu numele lui și abia cu îndemn a pohtit... Uriil s-a așezat în jilt, parcă voind să se pună chezaș cu trupul său și a zis:

„Voi semna și eu, i-a spus lui Rakoczi al doilea, deși nu bucuros ci numai din teama că, dacă aș refuza, careva dintre domniile voastre va gândi că numai din rea voință nu vreau

ca mărirea ta să te întărești prin alianță cu alte popoare. Totuși susțin că alianța cu românii va fi spre paguba noastră, pentru că suntem prea slabi – atât noi cât și ei – spre a ne putea apăra unii pe alții...”

— Înseamnă că noi trebuie să aflăm prieteni numai printre cei cu armate mari, a zis într-un surâs stricat voievodul. Ca să ne înghită mai repede și atunci când ți-e lumea mai dragă... Temeri au fost mereu și ele aduc zarva armelor, e drept – și uitându-se spre Diicul care fusese la nunta domniței Ruxanda, l-a îndemnat să grăiască.

— Ieșise omenire destulă să-l întâmpine pe acest ginere al zaporogienilor: mult muieret și târgoveți care stau de pomana, așteptând vreme de udătură și băutură, sau măcar înghionteli de pumni la niscaiva încăierări. S-au slobozit tunuri și apoi au răsunat către curtea domnească muzici de turci și țigani ce înfioară simțirea. Odăile de odihnă crez că erau în cuviință și el s-a cățarat, ajutat de unii copii de casă, ba chiar a scos cuțitul de și-a curățat unghiile ce-i crescuseră

cât timp a venit călare către Nistru, spre grădinile Moldovei ca să culeagă acea floare preafrumoasă... Și am văzut că Vasile Vodă l-a lăsat și s-a dus în cămara lui, pentru scurt timp, căci polonezul Wichowschi s-a dovedit ager și l-a încredințat că Hmil stă oricând gata cu săbiile pentru a-l ajuta, de va fi nevoie...

— Atunci Vasile Vodă ce-a grăit? a zis încruntat voievodul.

— Crez că s-a bucurat, doamne! a răspuns în locu-i

Filisan; s-a văzut din clipeala ochilor că i-a plăcut și apoi au venit miște nebuni de măscarici, cu glugi roșii, cu moțul lăsat pe spate și gulere rotunde și zimțate, de care atârnă ciucuri și clopoței, spre a înveseli ginerele tăcut, nicidecum filosof... Și de la biserică, cazacul s-a schimbat la față și s-a făcut mai vesel, ba chiar și-a sărutat mireasa cam stângaci, iar lăutarii au început să cânte când au ajuns la castel.

— S-au slobozit iar tunuri, a continuat stingherit Diicul. Darurile măriei-tale au ajuns în fața acestor însurăței așa cum ai poruncit. Daruri multe făcuse și Vasile Vodă pentru oaspetele nepoftit și pentru cei din suită dar eu crez că mai

ales de dragul fiicei sale, care se ducea. Cât privește asaulii, aceștia cereau cu nerușinare bani... O vreme boierii crezură că Diicul a sfârșit cu povestirea acelor întâmplări ale nunții, dar el aminti apoi despre vorbele nerușinate ale unor rude de sânge cu Timuș, care umblau capii de atâta vin cât sorbiseră și sporovăiau prostii și s-a văzut că nepotul măriei sale a tăcu iar, rușinat, căci ar fi fost multe de grăit pe seama

lor, mai ales de una Haska Karpicza ce-ar fi zis: „Am venit la voi după pradă chiar dacă sunteți mai făloase decât noi, cotu, tot ați dat domnița voastră după cazac...” Domnița Ruxanda s-a dus, parcă era o stafie și Vasile Vodă s-a descoperit și a rămas așa multă vreme până n-a mai zărit-o.

Auzind vorbele de pe urmă, voievodul s-a îndreptat către ușa de taină a palatului dar n-a trecut dincolo, ci a așteptat așa, cătând spre cizmele de saftian galben, în jos. Și-a trecut apoi mâna pe șold, acolo unde purta paloșul de Taban,

împodobit cu rubine de aur. Boierii s-au scurs apoi către leșire, vorbind de-ale lor și voievodul a rămas singur...

...El vede în câmpie cum se adună mirii și călăreții cântă la pâlcuri de flăcări ușoare, domolite, și el cere părintelui îngăduința nunții iar slujitorii râd, deși pe chipurile lor se citește mai degrabă asprimea pentru o așa înrudire între dușmani...

Umbra vorbește, umbra îl doare și-l soarbe.

Gândurile, de la o vreme, nu-i mai dădeau pace.

„Se tem, își zice, căci așa e mereu, când vrei binele și iese la drum șarpele cel rău și vântul neliniștii bușește în păreți și

aduce vaiete ciudate...”
— Binecuvântați să fiți și să dați fericirii viața voastră!

— „Adică arborele sădit în nisip” zice umbra în șoaptă.

— Ce arată osiile înghețate ale stelelor, preaînvățate?

— Moartea umblă pe dedesubt, ca o cârțiță; îi cunoaștem urma doar atunci când este prea târziu...

În față era flăcăul Mateiaș, mirele chipeș, cu părul stuf

adunat și din poiană se aud cântece vesele și ștregării. Iată, jupânii bucătari strunjesc feliile din lemn să le facă frigări, ca să rumenească lostrițele și crapii la focul domol de vreascuri, pe când cuvintele se amestecă și vin mai aproape, înfiorând mesenii...

*Strânge, fată, hainele
Ți le strânge, ți le plânge,
Că noi de-aicea te-om duce,*

Peste munți, la părinți necunoscuți...

Domnița Ruxanda, albă ca zarea, vine în față urmată de Vasile Vodă, de aproape însoțită de sultana Kioseme și atunci Sigismund rămâne buzat, căci iată, e flăcăul Mateiaș...

— Ce frumoși sunt! îi zice lui Uriil la ureche.

— Ca două flori, măria ta!

— Să aibă spor în casă și să-și crească copiii...

Doamna Elina își freacă mâinile și se roagă pentru viețile lor, care le vrea apărate de răul sortii.

— Se pot mișca aceste osii ale stelelor și pe câte parale,

învățate? se aude întrebând.

— Ele nu se pot urni din loc, căci nu poftesc să asculte de zornăitul aurului ca seimenii, măria ta. Nu vor și pace!

Odihna nu vine deloc, chinuri visate îl vlăguie, s-au învățat așa, să-i aducă doar liniștea dintre cruci și amarul.

— Noi suntem cei care pătimim și stăm în cumpene și pierim de nevoi, de nenorociri și cu toate acestea nu ne

smerim, nu ne plecăm cerbicia, nu alergăm cu suspine și lacrimi, ci răi, căutăm alte și alte prilejuri.

— Cu ce-am greșit? Pentru dușmănia față de voievodul Moldovei care mă pândește în ascuns și acum, deși e pace? M-ai pedepsit poate că am crezut în oameni străini, de care nu mă pot încă despărți fiindu-mi de folos în afacerile țării? Învățatul curții citește în cărți și apoi zice molifte de dezlegare, când este prea târziu și floarea s-a ofilit... Mateiaș... Iubitorule de pustnicii, unde este blândețea cu care înfășori lumea?

— Ne-a murit feciorul, măria ta, zisese în tipătul dimineții doamna Elina. Asta vrea să însemne că s-a supărat Dumnezeu pe noi și ne-a dat palme, să n-avem liniște nici în liniște...

Nu și-a spus gândul întreg doamna Elina. Doar ochii plânși rămân să caute înțelesuri unde nu se află...

El vede boierii și oștenii stând pe lângă pereți, pieriți și albi la față, ca niște bieți călugări adăpostiți pentru rugă în niscaiva minarete de lemn, învăluiți în fum.

— Necazurile vin din senin sau lumea mi le aruncă în sufletul ars, pentru a-mă osândi cât viietuiesc? Sa n-ai liniște nici în liniște! Ce vorbe are și Elina doamna! Amarnice vorbe... Dar și el a pătimit, dar și lui i-a murit copilul la Brussa, tocmai când se gândea, gata să... Doamne, iartă-mă! Iată ce mă poate mulțumi pe mine acum! Dar care sunt păcatele mele? Bisericile pe care m-am învrednicit să le ridic spre soare?

Credința în limba neamului meu atât de des hăituit? M-am păgubit cu domnul Moldovei, dar nu din vina mea! Poate într-o zi va fi și a mea și atunci am să mă rog ție, adevărată lumină a lumii, atunci când apa necazului mă va lăsa căci prea mi-a înnegurat zilele... Și tu, lumină a Thavorului, dacă mai ești, mă vei ierta!

Fetele boierilor sunt de nepătruns, udate în ape ascunse, pline de taine... Unii poartă durerea adevărată, alții poate se scaldă în picături de bine... Îi vede și le vorbește acum, când

e singur și chinurile vin călare pe ape negre... Slujitorii Măreș, Stejarnare, Alexandru, aceștia n-au sufletul împărțit nicicum, dar cum să ai numai slujitori unul și unul?

Apa Ialomitei aduce țăntări și palatul trădări și vânzări. Dragotă a fugit din Ghimpați, că nu și-a plătit birul... Ursu să fie volnic, să-i vândă moșia, așa-i trebuie lui Dragotă și de nimeni opreală să n-aibă Ursu. Iar cui îi va părea strâmb, să fie de față.

Lumina aruncă din întunericul nămolos mici vaduri pe masa odăii, căci măria-sa stă alături de ea, cu degetul drept atingând tâmpla; nu scrie ci gândește doar că locurile de

moară și livezile i-au rămas neatinse. Le-ar fi dăruit lui Mateiaș, de maine vor fi ale lui Filșan; pentru credincioasa lui slujbă la Horez și Tarigrad. Lui Radu Pencu să-i dea Braniștea, să-i fie moșie stătătoare, cu boieri jurători, care să mărturisească cu sgfletul lor stăpânirea în veci, semnul de preț al credinței în domnie, lui Vasile postelnicu să-i dea Brăneștii, o funie de loc către pădurea Vlăsiei. Ianc greul...

„Prea s-a lățit acest cupeț, își zice voievodul. Acum o săptămână au venit în fața divanului meu parcă Vintilă vătaful și Calotă, pentru a se plânge în fața divanului și eu am înțeles că pâra lor față de grec e dreaptă, deci ei vor fi stăpâni iar...

Are bani, îi dă cu dobândă și cresc ca iarba după coasă...

Sufletul lui Mateiaș e mereu lângă el, ca atunci când Mareș sosise în sala divanului și îngenunchease pe pietre căzând... Îi simte răsufierea cum dă ocol, tulburând liniștea

noptii și tremurând lumânări.

Bala de aici, din orașul domniei mele Târgoviște, care este în sus de grădina domniei mele, o dau Căldărușanilor, cu tot venitul ce s-o alege într-un an...

Și asta va însemna Lepădat mâine, precum și două sfori de pământ, din care unul cu capul spre pădurea Iuda și o siliște de sat, iar lui Efrem îi voi da Bucșanii...

Este prea puțin pentru săraca mănăstire a Căldărușanilor, așa încât voievodul hotărăște în sine ca să fie acestui sfânt lăcaș și moșia Fienilor, până la celălalt hotar al Tătanilor, la Valea Plopului și pământurile lui Tănase căpitanu, care s-a

înstrăinat la Rovinari.

A adunat bani albi pentru zile negre, îndemnat de cuvintele lui Uriil, scoase și ele din cărți vechi. „Cine vrea pace, să se pregătească de război”, și de-ar avea darul de a citi mintea vecinilor poate ar muri liniștit...

— Intră, căpitane! se aude vorbind în odaia îmbrăcată cu gânduri. I s-a părut, nu e nimeni, doar duhuri care colindă

sub pământ și se duc. Se freacă la ochi, își încordează sprâncenele, un țipăt străbate împrejurul ogrăzii sau mai departe; o cucuvea care aduce preveste de moarte în târg...

Trei zile amărâte, Diicul, ajutat de oștile puține ale lui Burduja, a încercat să oprească puhoiul cazacilor și al moldovenilor. Zădărnice însă.

În a patra noapte, din turn, straja a dat semn că focuri multe s-au aprins și se zăresc pe salba Ialomitei, către Finta și mai încolo. A chemat grabnic sfatul țării, spre a asculta poruncile și a gândi ce au de făcut într-un asemenea ceas.

Erau în jilțurile lor Socol Cornățeanu, Barbu, vornicul Dragomir, moșul Aslan, Nicoară vel-portar, precum și alți boieri veliți, încercați în cumpăna vremilor; până și mitropolitul Ștefan lăsase strafurile aurite și venise gârbov la sfatul măriei sale, care, spunea el, era acum de mare folos țării.

Sosiseră așijderea, în mare grabă, iscoade de la hotare și plecaseră altele. Răul călărea către țară.

— Vin oști multe, măria ta! întărise cu vorbă domoală Stejarmare abia picat la curte. Aprind pământul pe unde calcă, iar oștenii noștri dau înapoi de la Râmnic...

— Grea încercare pentru oasele noastre, boieri dumneavoastră și vitejii mei slujitori! Am ținut piept multor nevoi și încercări, dar acum îmi miroase a fum și lovire de fiare cum n-a fost niciodată. Presimt că pe ulițele turcilor va da buzna acest miros pe care ei îl tot poftesc de-un car de ani și râd... Vor fi mari frământări pentru noi toți și numai strânși laolaltă vom birui!

Spătăria purta răcoarea pietrei și mirosul făcliilor credinței pentru țară. Ardeau în tăcere încremenită, sfârâind arar ca și răsuflarea celor aflați acolo.

— Tu, Dușane, să rămâi cu oștenii tăi și să aperi la nevoie averile domniei mele, care sunt și ale țării. Să-ți oprești care cu pulbere pentru tunuri și să juri...

Smerit, Dușan și-a ridicat privirea, și-a strâns sabia ce-o ținea la șold. A glăsuț, încet, palid la față, ca o făclie răzuind noaptea:

Măria ta! De ani te slujesc, căci armele mi-au fost dragi din tinerețe, eu sunt oștean în leala domniei, dar îmi place să ostenesc fierul, nu să mă apăr după ziduri mucezite, așa că... să mă ierți... Locul meu e acolo unde se aprind focuri și mă cheamă urletele cazacilor lui Timuș... Am așteptat această zi, de când o aștept, mai c-am albit...

Într-un ungher umbrit a cătat voievodul; și-a răsucit firele bărbii și a chibzuit. Socol a venit la urechea sa și i-a șoptit ceva, iar el a încuviințat cam în silă:

— Fie cum zici! De bunăseamă ai și tu o flacăra care-o îndrăznești; pe-a fierului ce-l vrei cald... E o slăbiciune... Eu

de un car de ani am cătat linistea, am flămânzit de ea și mi s-a făcut sete după nemancarea ursitei, ca să mă știu aproape de fratele meu, domnul Moldovei, dușmanul nostru de acum. Mai demult o ghicitoare mi-a deslușit umbrele care se țin de mine și mă caută... Cumpenele mele și ale țării... Pentru ele am pățimit și-oi mai face-o dar durerea trebuie alinată...

Luminat de așa glas, căpetenia lefegiilor și-a plecat trupul și a căzut în genunchi, mic, ca o gâză ce fâlfâie în arsura faclei de seară.

Boierii tac, doar Filișan bombăne singur lămuriri negre care i se arată în vis de la o vreme și se cam izbândesc ziua, aduse de clipe zbuciumate.

Nu îndrăznește să le zică pe față, întârziind fapta la care îl îndeamnă acest lefegiu lăudăros. I-ar spune-o și lui Mareș, dar el cercetează deasupra altarului, poate corabia sfinților

plutitori și a departe... Din vorbele lui Stejarmare aflară apoi rândul de început, până la Berbeci, a oștirii lui Vasile Vodă. El văzuse trupul șarpelui cum se întinde pe drumuri, el îl urmăsea de aproape, prin păduri și pe costișe, prin văi și de pe spinarea dealurilor zărise corpul călăreților de Galați și Constantinopol, al umblătorilor de Hotin.

Sub un pod, stând chircit și la mare strâmtoare, fusese aproape de domnul Moldovei, aflat la mijloc, între paicii săi. În urma tuturor duceau steagul domnesc, din mătase roșie, pe care era încrustată în aur marca Moldovei.

În urma steagurilor veneau muzici și apoi șirul boierilor cu ranguri; după straie și avuție. În urmă de tot, tunurile aflate în grija marelui șatrar... Parăsisse iscodirea și în aceeași zi pornise către Curtea domnească a Târgoviștei, pe care o aflase târziu, când încep cocoșii să cânte prima oară.

Asta fusese și acum, cu chipul obosit și palid, adulmeca parcă tăcerea din bărbile boierilor și-și ținea trupul drept către măriasa.

Într-un târziu, adăugă în șoaptă:

— Numai sânge și ruină lasă cazacii în urma lor, slăvite doamne, încât mă cutremură și acum cruzimea lor!

— Ți-o fi fost teamă? și-a odihnit voievodul privirea spre el.

— Mi-a fost oleacă, măria ta... Mă gândeam că trebuie să făptuiesc și eu greșeala de altădată a căpitanului Mareș și să mă cert. Mi-ar fi rămas oasele pe acolo, păzite noaptea de vreun huhurez. Puteam s-o fac, dar n-am vrut sau n-am

îndrăznit... mi-a fost teamă de măria ta!
— Asta e altfel de spaimă! a zis îngândurat voievodul.
Mai ai ceva pentru rostul venitor?

Un gând răzleț și nespus încă, îl încerca și-l perpelea și-l făcea să stea ca pe jar; odaia i se păru deodată mai strâmtă și aerul rar.

Era o taină nedeslușită bine și totuși născută din pânda ce-o sfârșise, căci ochii săi văzuseră multe. Să-i spună domnului său? Poate fi doar o părere ce va să împotmolească limpezirile ce se așteaptă de la sfatul țării și-i schimbă soarta.

— Mai ar fi o veste, căreia-i scap înțelesul: măria ta și boierii o să-l afluți negreșit deslușirea! Timuș pare mai îngâmfat ca niciodată și nu stă la taifas cu voievodul Moldovei; și eu îndrăznesc a crede c-ar fi certați în inima lor mai demult... Cazacul nu se sfătuiește cu nimeni, ci face cum îl duce mintea și umblă ciacâr...

Auzind asemenea vorbe, voievodul se așază mai bine în

jilțul său, pustiit de întrebări; cuta dintre ochi i se adâncește și-o sprânceană dă în jos.

Un oștean intrase ca o pasăre și-i auziră vorbele în colind, pe sub bolțile înalte:

— S-au aprins făcliile la Finta! Aldejurea și feciorii săi clilesc a primejdie... Vine războiul, măria ta!

Se făcu liniște de mormânt când voievodul sfătui oștenii ce-aveau să poarte greul luptei; erau mai mult îndemnuri pe care, mai la urmă mitropolitul avea să le întărească prin

fiorul credinței, să-i apere de rele.

— Drumul către Curtea domnească să fie păzit de oșteni, din sat în sat, hotărî voievodul. Dacă ne vor răzbi acolo...

Dar el nu-și dezveli gândul întreg ci tăcu, făcând un semn spre a îngenunchea pe pietre, urmat de toți, spre a avea prilejul să le prinză luminile ochilor mai de aproape și să le alunge teama...

Au bătut clopotele în cetate, mai abitir cel mare.

Olacii au luat în galop pământul din jur, dând știre oamenilor porunca domnului.

S-au strâns oști către vadul Săcuienilor și peste curgerea domoală a Ialomiței, corbii s-au rotit îndelung, speriați de larma iscată ca din senin. Glia a fost zgâriată și apoi scormonită de hârlețe, iar grâul ascuns sub coline, unde avea

să încolțească în vremuri mai bune. Flăcăiași, călăreți de Târgoviște, au ieșit în afara cetății și au stat în așteptare.

În lungul ulițelor se auzea scârțâit de care în grabnică ieșire și zidurile palatului străluceau în acel apus de soare.

Sus, Chindia își flutura flamura, cu vulturul și crucea albă iar curtenii foiau, fugăriți de trebile înghesuite; era un miros acru în aerul calduț de mai și voievodul s-a arătat către o margine a cetății, ca și cum ar fi vrut s-o mai vadă înaintea plecării. A surâs unui gând nespus și apoi a urcat în șa, căutând să zărească mersul oștirii și al căpitanilor.

Lângă el, Mareș, Alexandru mai la urmă, ca niște umbre ale înserării. El s-a dus înainte și călăreții și-au strunit armăsarii, urmându-și domnul la păs domol.

Trei toboșari au străbătut în galop Calea domnească, dând semnul plecării spre mahalaua tabacilor și a vameșilor de mori și iazuri, lăsând aspre porunci de urmat.

Voievodul s-a întors spre zare și a pătruns-o cu privirea până departe; undeva se zărea praf și pământul ducea bătai

de copite și răget surd, înfundat.

Târgoviștea rămăsese pustie și plânsă, încremenită în mirare; doar câțiva milogi, aflați la răspântii, urmaseră cu ochi apoși convoaiele grele, cerșind mila căpeteniilor sau aflând biciul crunt al căruțașilor ce mergeau spre goliștea câmpului.

Era un murmur arar, trăgând la tunuri și câte un vârtej se încolăcea în drum, pierind apoi către cerul înalt, în șuier de șarpe.

S-a rezemat apoi ziua și mai mult în umbra înserării și a pierit în noapte. Se liniștise acum oștirea și pe la porți, în satele Lazur și Racovița, câinii lătrau convoaiele, iar muierile crăpau ușile și ieșeau să vadă bărbații cum se duc la război.

Dar n-aveau cum îi afla și-i cunoaște; nu erau făclii aprinse și fețele oștenilor arătau sihastre, înghițind aerul nopții cu ochi mârniți.

— Dimineață vom fi la Finta, zise voievodul.

— Ai poruncit ceva, măria ta? întrebă Mareș, aflat în stânga sa.

— Socoteam că vom ajunge în zori, poate chiar mai înainte, dacă popasul de noapte ce-l vom face nu va fi scurtat...

În urmă, oștirea, țara...

Nu vedea chipurile deslușite ale oștenilor, dar îi simțea pe toți că sunt acolo; pe Staico, logofăt ot Târgoviște, pe Irimia Soi, Ghiorma vel clucerul, Bunea și Dima, Belcea și Dumitru căpitanu, Manea Suflescul și Stan al Ducăi sau Stanislav,

feciorul lui Coman...

Le judecase pricinile drept, îi ajutase dându-le zapise zgâriate de mâna lui Lepădat și mai apoi de Grama pribeagul și ei veneau acum, însoțindu-l cu credința lor toată, umăr la umăr, cu bucurie dar și cu întristare, înfășurați în răcoarea blândă de mai, gândind asemeni voievodului lor la adevărata nădejde căreia i s-au ridicat atâtea lăcașuri în ultimii ani.

Drumul îi vorbește și diacul zice cu glasul plin ce-i scris și

de pietrar mai la urmă:

„Acest sfânt hram l-a făcut mai înainte Stelea negustorul, unde zace și trupul răposatului părintelui meu, Nicolae vel agă. Iar acum, când mi-a dăruit Dumnezeu domnia Țării Moldovei, am dărâmat acea dintâi biserică până la temelie și cu ajutorul lui Dumnezeu am început s-o zidesc din nou, în zilele fratelui nostru, Io Matei Basarab Voievod, din mila lui Dumnezeu domnul Țării Ungrovlahiei și s-a săvârșit în luna septembrie 1645... și a scris Apostoluț”.

Atunci înscrisul i-a adus pe buze suspin de ușurare, i-a amânat otrava vrajbei, lăsându-i-o doar pe cea a trebilor

dinlăuntru. Trebuie să fie mulțumit și cu acest răgaz, frumos și roditor pentru țară. Acum se afla pe drumul plin de colb și-și încleșează degetele în caftan.

Stejarmare încercuise valea Teleajenului cu un grup de oșteni, oameni din talpa țării, răbdători și necârtitori la greu. Ochii lui blânzi urmăriseră îndeaproape focurile și trupul i se furnicase de scârbă; cazacii lăsau în urmă foc și ruină;

molohul oastei se urnea apoi greu, ducând poverile prădate înaintea pârjolului.

Încotro voiau să apuce?

Oștenii lui, niște flăcăi mustăcioși din Adâncă și Săcuieni, călăreau linistiți niște armăsari ca noaptea, cu boturile vârâte în desagi, să nu li se audă nechezatul; doar vietățile îi simțeau și fugeau către cețuri depărtate și leșioase.

Se trăgeau înapoi, mijindu-și ochii și slăvind noaptea de vârcolaci, sfârtecată arar de luminile faclelor stinghere. Se

apropiaseră de tabăra cazacilor și auziseră cum, tolăniți prin iarba, oamenii trancăneau pe limba lor, parca se duceau la petrecere odată cu zorile, în-demnându-se să bea din vinul aflat la hanurile prădate.

Flăcăii țâșniră apoi în galop, ațâțați de cele văzute, urmându-și îndeaproape căpetenia; era limpede pentru toți că oastea lui Timuș strică țara.

— Auziți, flăcăi! Latră cățelul pământului! zise șoptit Stejarmare. Cu ochii ațintiți înainte, oștenii struniră caii ușor și clătinatul șeilor încetă; parca din pamânt izvora și intra într-un ulcior gol lătratul vrăjit al fiului de câine, aducând

semnul primejdiei ce răgea din răsărit.
— Înaintea războaielor și cârtițelor ies la iveală, grăi gânditor un adâncean. Vor să văză cum mai arată vietățile până se trezește soarele cel drept...

— Se prea poate, încuviință Stejarmare. Avem țara noastră și ocinile ce ne zâmbesc; trebuie însă luptă pentru a ni le apăra. Cârtița ne aduce aminte că de aici au luat oamenii lut

pentru case și acum străinii le dau foc și ne terciuie viile, până nu dă mustul... Ne-ar fi folosit un pământ mai stâncos, ca să scoatem aur pe furiș, să nu știe nimeni de munca noastră dar, Decheval ne-a dăruit gliile mănoase și doar sufletele ni le-a întărit, să trecem amarul...

Un liliac tăie aerul nopții ca o dungă de doliu și ei ascultară iar lătratul și acel fâșâit, ca un țipăt de rană deschisă...

Trecură printre trunchiuri răsturnate, zăcute și putrede, printre tufe teptoase și anini strâmbi, vestind capătul mlaștinei, unde-și afla salaș țânțarii otrăviți.

— Vere, șopti unul din oșteni. Aș vrea să văz nisipul și să ne oprim. Pe drumul îngust, între apă și deal, nu ne-ar scăpa...

Se găseau în ținut mlăștinos și înșelător când se iscă un vânticel ca o sudoare rece și ei se smulseră vorbelor flăcăului, parcă visând zăpăugi în tăcerea locurilor străbătute.

Zoriră, îndemnând caii, gândindu-se că trebuie să ajungă la Ibrianu înaintea zorilor și să afle un pic de zăbavă fugară.

Apropiind Finta veche, pe la Chilianca dădură cu ochii de alți oșteni și schimbând vorbe repezite, trecură către lazuri unde se afla măriasa la sfat cu boierii și căpeteniile de oști.

Aldejurea și Aldemarin le ieșiră înainte să le prețuie făpturile în ceața ușoară a dimineții și să-i recunoască și, tot atunci, dinspre Cătunu, un oștean cu cal roib, șchiopătând ușor, coborî grăbit și îngenunche:

— Cum ai împlinit porunca, Alexandre? se auzi limpede glasul măriei sale.

— Cum mi-ai zis, doamne! răspunse oșteanul.

Voievodul se apropie de Alexandru și începură să-și șoptească vorbe încete, arătând ceva către apa Ialomiței. Ochii oșteanului erau umezi și scânteiau ca aurul de pe pieptul voievodului.

*

...E adevărat; eu i-am îndemnat și le-am zis cu inima

înflăcărată: — O, vitejii mei oșteni! Rugați pe Dumnezeu să vi întărească în bătălia aceasta, ca în atâtea altele de mai înainte! Vă rog însă nu care cumva din voi, cineva, să se afle cu nehotărâre, într-o singură dragoste către țara cea mult iubită și către mine, domnul vostru, să stați cu armele în mână înaintea dușmanilor cu curaj, precum ați stat adeseori în mărirea cea strălucită a neamului vostru, căci altfel totul va fi pierdut.

— Adu-ți aminte! Tu m-ai lovit crâncen și eu am fost milostiv și chiar ai fugit ca un iepure încolțit; te-am ajuns și

te-am bătut pe umăr ca semn că te-am iertat. Știam de la iscoadele mele viteze și agere că Timuș cel obraznic vrea țara mea și n-aveam decât o singură cale; să-i distrug trufia căci neamul meu n-a suferit-o niciodată!

Tu n-ai știut; puteam să-ți iau zilele, oricând, Vasile... Aveam lângă tine slujitor de credință și tu n-aveai bănuială; el îți străbătea tabăra și afla orice voia; oricând pumnalul i-ar

fi strălucit și s-ar fi dus la moarte răsând, dar n-am voit păcatul!

Și ție îți fusese sufletul negru și îngâmfarea cazacului n-o puteai suferi, dar pentru țară sunase ceasul.

— Îți amintești? Timuș n-ar fi vrut să-și așeze tabăra lângă a ta și a zis: „Lasă! Vitejii moldoveni or bate ei pe munteni și singuri, fără noi. Înceapă domniile lor războiul și voi veni și eu!”

Numai că eu n-aveam timp să aștept dușmanul și sângele meu clocotea că mă vedeam uzurpat de tine. Și tu ai pus foc tunului și-ai făcut năvală cu călărimea ta și mi-ai spart aripa dreaptă și mi-ai pus-o pe fugă, încât copcile mă ardeau, că nu știam în ce ape te scalzi...

Gonașii ajunseseră să-și tragă sufletul lângă corturile mele și drept îți grăiesc, ai fi putut izbândi dacă acel ginere al tău ți-ar fi stat aproape, dar el era flecar și rânjea îngâmfat. Atunci mi-am înfierbântat oasele și-am ieșit înaintea vitejilor mei ca să-i îndemn și să ne lingem rănilor, iar ei au scos săbiile, dând luptă dreaptă, piept la piept, netămători de moarte.

^{Vasile!}
Ziua mi-a fost murdară și rău m-a durut inima dar spre binele Valahiei mele trebuie să pătimesc și să rabd durerea ce mi-o adusesese în picior plumbul pedestrașilor tăi, când căzui de pe cal...

Și vitejia oștenilor mei a îndemnat călărimea să ia în săbii și în copite spurcatul șarpe căzăcesc și să-l mițuie cu temei.

Nebunul de Timuș răcnea turbat și plin de noroi își ștergea fața, când ar fi trebuit să-mi sărute pământul și s-o ia mai repede la fugă!

Genunchiul mă ardea iar sufletul mi-era cuprins de flăcări!

Îmi căzuse tristețea în inimă, că n-am să pot izbândi ce mă frământase cu o noapte înainte, dar flăcări mei ți-au despărțit oastea, să nu mai vină spre sabia mea și să-ți ocrotesc suflarea...

Asa am mai putut cumpăni ca talgerele să fie împărțite ca între frați și să înțelegi taleul neamului nostru de nedespărțit chiar și în moarte; trei mii de-ai mei și trei de-ai tăi.

Șase mii de cazaci, ambițioși de stepe, veniți să afle cum curge Ialomița mea, nu-i mai amintesc pe răboj, că Io Matei Basarab aș fi poftit mai mulți, ca să se teamă că țara mea îi poate îngropa mereu. Slavă Domnului!

Când mi-a fost greu și cizma mi s-a umplut de sânge, cerul s-a umplut de tunete și a venit ploaia rece, amestecată în stropii ei cu grindină mare, zgâlțâind barba mea și pământul meu și puștile voastre nu s-au mai aprins...

Binecuvântat să fie ziditorul cerului și al pământului, că el m-a ajutat să mântuiesc țara de dușmani străini, turcul năpăstos se bucura în taină și eu știam că trăia din vrajba noastră și rânjea la două steme...

— Ce-ar fi vrut el?

De câte ori nu le-a putrezit dușmanilor părul în țara mea și tot n-au învățat că aici îi așteaptă mereu pocinogul.

Cu ochii uscați de durere am privit, mormanele de morți și am muncit să se sape trei movile, ca să nu-i amestecăm. Mi-a murit preotul Vadim, fiul lui Aldejurea, apoi feciorul Ciudinilor și Ursu, care mi-a fost aproape în țara turcului, când poftii să fiu domn...

Mă ia cu frig, mâinile îmi tremură că n-am tihnă și-n vinețeala amurgului am să-mi plâng morții care au stat de strajă cu trupurile spre a avea iar pace la vetre.

Prea mult am îndurat, Vasile...

Am răbdat și mai multe de la străini; poate i-oi mai întâlni, dar n-o să îngadui să-mi calce obiceiul gleei și credința.

Eu n-am venit ca domn pentru mine sau vreo poftă ascunsă lumii, ci pentru mărirea neamului meu; eu n-am stricat nimic și am adus prinoase, înlăturând necazurile scornite, trudind din zi în noapte și ascultând pildele sfetnicilor mei.

Știu, în cumpene se iscă strâmbătăți și clevetiri și ele pornesc de la străini, pe multe poteci, căci răul este lesne, numai binele se ticnește la nevoie...

Mi-am petrecut viața în curăție și smerenie, ca un duhovnic împacându-mă cu gândul că mărirea în această trecătoare viață mi-o va da timpul scurs și nu răsfățul laudelor...

Este drept că la curtea mea s-au scris stihuri de iubire pentru stema noastră, dar ele n-au venit din îngâmfare, obraznicind lumea sau lingușeli slovesnice, ci au căzut ca

apa din cer peste rodul câmpiei.

Acum, când ceasul de liniște pentru biata țară a sosit, eu mă mai zbucium încă spre binele ei dar și pentru drumul tău și mă întrisez fiindcă ne-am hainit, când puteam fi aproape chiar ca frații... Dihonia a intrat adânc și a lucrat asupra cugetelor noastre, încât ne-a făcut negri de mânie și n-am fost vrednici să biruim pornirile decât cu fierul, căci amarnic ne-au muncit...

— Vasile, mă auzi?

CAPITOLUL X

1

Ar vrea să grăiască, dar vorbele îi stau prinse în frigul ce-l cuprinde și mai c-ar alerga spre depărtări, dacă n-ar fi rana ce-l înțeapă la inimă și se pierde către spete, usturând.

Nu vrea să arate nimănui durerile ce-l cuprind, ci strânge din dinți, căci boierii tot întreabă dacă vodă-i sănătos și el se

căznote să fie, ca și păstorul pentru turmă. Și aduce aminte de lucruri uitate, pe care le acoperise demult colbul vremilor și drumurilor străbătute, alături de credincioșii vin ca niște pâcle de fum și fug, când ar vrea să se sprijine de el mai abitir. Poate așa ajunge făclia la capăt, așa țărâna în țărână se întoarce, așa îngheață și apele, când vine gerul, așa se desfac zilele de noi și va fi iar tihnă.

Se vor opri visele într-o clipă și oase de domn sau călău vor intra în glod, unii pe cai buni, alții pe mârtoage, cum le-a fost trăirea și cugetul, geaba alifii și năravuri.

Surâde amintirii, deși rana îi fierbe osul piciorului.

Va să plece în căruța domnească, însoțit de Mares și Stejarnare poate și alți slugitori, ea să meargă alături și doamna Elina îi face semn din prag, în dimineața ce biruie cu sulite aerul răcoros.

Dar pofta vânatului i se frânge; ar da să iasă afară, unde razele soarelui ard ca șuvoiul de foc, dar simte o moliciune în trup și, închizând ochii obosiți, se lasă biruit într-o

amorteală de somn care îl cercetează cu stăruință.

Se trezește în sudori și mâna vraciului i se plimbă spre a-i lua fierbințeala trupului bolnav și el fuge pe un drum vămuit, galopează întins către câmpuri, în noaptea amestecată cu valuri de ceață și trup de călugăr.

...E în mijlocul holdelor, ascultă cum crește bobul grâului și se bucură pentru lumea de acum, pe când, dinspre Dealul, bate o toacă și vântul adie ca un suspin, vălurind bogăția ce va să vină mâine și să fie dar pentru alții.

Alături, umbra lui Mares, credinciosul său sluitor, stă neclintită și el surade în noaptea adâncă și parcă soarbe pacea pogorâtă în ierburi și-n rouă.

Din înalt cade o stea și se frânge ca o suliță în salba Ialomitei, iar dinspre cetate străjile ung negura cu poruncile lor aspre și atunci o făptură neagră calcă agale spre el și-l îndeamnă în năvodul înșelăciunii:

„Uite, măria ta; vistieria țării e plină, curge aurul, geaba ești trist...”

— „Minți, spurcăciune!”

Îl ia de barbă pe Olarul și-l zgâlțâie, parcă l-ar scutura de firfirici ascunși, iar vistierul aleargă nebun către camera lui, pune fiarele la ușă, drугii cei grei și se ascunde, gafând de spaimă.

— „Ți-e frică de moarte, dar n-ai să-mi scapi!”

Îi vede chiar trupul alungit pe pereții odăii și lumânările cum îi ating fața cu gălbeneala luminilor obosite și firave, cuibărindu-se către colțuri, mai în beznă.

— „Ai fost cu fundul în două luntrii, Olarule... Mi-ai necăjit supușii, le-ai alungat nădejile, ai lăcomit, stricând rânduiala dărilor din străbuni și-ai născocit altele, la care nici Mamona nu s-a gândit... Am aflat și mi s-a înfierbântat sângele, când veni la mine aga Filișan și-mi aduse vestea că mi-ai stricat numele și mă vorbesc de rău meșteșugarii și târgoveții pe care-i urgisești în bătai și-i chinui că nu ți-au dat de două ori, pe cât le-ai cerut până la Bobotează...”

— „Pentru binele tău am îndrăznit, doamne!”

— „Am mărit eu haraciul de două ori spre a trăi în pace cu turcul dar tu i-ai jecmanit încă p-atât și mi-ai făcut țara dușmană și ascunsă. De asta am poruncit eu ca să opresc împilarea supușilor? Dar tu n-ai prea auzit, n-ai prea văzut...”

— „Măria ta, am auzit și-am făcut-o ca să te bucuri și să-ți plătești lefegii ce și-au frânt brațele de osteneală în bătălia de la Finta. Am țesut eu păianjenul, căci ei sunt doar niște muște...”

Umbra rânjește dincolo de gratiile de fier și-și umple mâinile cu aur, zăngănindu-l aproape de urechile ce n-au

surzit încă și-i face în ciudă
— „Am să pun Armașul să-ți dea o sută de bice și-o să te azvârle la popreală temniței, în beciul cu apă pe dedesubt...”

— „Am ostenit amândoi pentru măria ta și el mi-e aproape, căci în nopți târzii ne împărțim câștigul și ostenim, bând vin de-al părinților călugări, spre a avea tragere de inimă pentru altele...”

— „Filișan nu mi-a dat de știre.”

— „Nu toate pot fi date sloboziei gurii, măria ta! Am mai astupat din ele cu bani căci ne iscodeau noaptea și au primit în silă, spre a-și îndulci și ei traiul de pe o zi pe alta; opinca nouă nu scârțâie la altă opincă veche și lucrurile tainice au mincinoase se plătesc...”

— „Am să le tai urechile și nasul, până la nările lor puturoase!” Olarul hohotește și-i lucesc ochii de bucuria ce-o simte că vodă se dă în vileag, face din mână a lehamite, apoi

râde zicând: „A avut grijă Armașul, măria ta! Nu te mai osteni, că ești bătrân și-o să-ți dai obștescul sfârșit, nu mai ai mult, cu toți vracii pricepuți ce vin să-ți aline durerile și să-ți facă plecarea mai ușurea când nici cu gândul nu gândești...”

— „Cum a îndrăznit? Am să-l spânzur de limbă!”

Olarul surâde și i se văd dinții gălbui, măcinați de dulciuri și parcă joacă prin gropi și hârtoape și se rostogolește în albia unui râu bălos, ca și spumele ce le face la gură.

— „Râzi, necredinciosule, dar o să te ajungă mânia mea și-o să-ți putrezească trupul în bățile de bice ale slujitorilor

mei.”
Îi zărește acum întreg și de la brâu în jos; Olarul poartă cizme lungi, strânse cu șireturi până aproape de genunchi. S-a împlinit la obraz, s-a buhăit de traiul îmbelșugat și stătut. Ochii verzui, ca de șarpe veninos, îi joacă parcă ar fi măgelele argintului viu și lucesc în viclenii.

Voievodul zărește ulcioare înșirate pe lângă pereții umezi

de viitura molâie a apei și nu-i vine a crede.

— „Ce ai în ele, păcătosule?”

— „Am aur, doamne! L-am topit la foc iute și l-am pus în aste căni de pământ pentru alte vremuri, când va veni iar turcul să așeze domn nou în țară veche...”

— „Domnul va fi așezat prin voința neamului...”

— „Cheful străinilor, vrei să zici, măria ta!”

— „Am să pun să ți se taie capul pe butuc și să fie dat câinilor, mișelule!”

— „Nu mai ai vlagă, ești galben la chip și trupul slab, parcă nici n-ai fi...”

Dispare umbra Olarului în pereți, o recheamă și-o reped duhuri și-i mai aude vorbele izbind zidurile și ieșind către cerul golaș, mânate de grijile ce vor veni.

Porțile cetății fuseseră închise și lespezile grele de pe morșele strămoșilor țipaseră în noaptea ce venise din șes.

Un călăreț fugar ieșise și cuțitând întunericul, bătea drumurile de piatră către munți; copitele calului se auzeau înfundat și fără scăpărări, căci îi fuseseră învelite în cârpe de pâslă.

Grija lui Stejarmare era să ajungă grabnic către Ardeal și să-l afle pe vraciul Iacob din Făgăraș, pentru a-l aduce la curtea voievodului, așa cum primise porunca marelui spătar Diicul. Rana de la piciorul mării sale îngrijorase boierii apropiați, deși vraciul polon căutase să-i liniștească, dându-le pilde de priceperi trecute pe la alte curți, în alți ani.

Aga Filișan avea temeiuri să bănuie că erau urzeli de-ale unora ce abia așteaptă schimbări, cum le e pielea. Un cuget al răbdării îl oprise o vreme, spunându-și că trebuie să-și sprijine bănuielile pe fapte zdravene și nu pe vorbe zburate. Aflase cu încetul, cu multă răbdare, rozându-și mânia mai la urmă.

Un om de încredere, pus dinadins să iscodească îndeaproape câțiva boieri izbutise să dea peste ițe încâlcite iar Chelarie luase o altă cale, spre ispășita muiere Luța.

Acum nu mai avea dubii; în chilia de jos, ce da spre iaz, cu ferestrele încărcate cu drugi de fier, ca în treacăt, se adunau câteva bărbi șoptind taine.

Luța nu aflate decât că erau înveninați împotriva voievodului, din motive încă nelimpezite, poate ispitiri izvorâte din trufii și măririi de care sufereau mereu boierii poftitori.

Gândul lui Filișan mergea către vraciul din Lehia și-i tăia liniștea; fusese cumpărat să-i otrăvească rana cu niscaiva înșelăciuni de leacuri, aducându-i mereu dureri care-l făceau pe domn să-și înfigă unghiile în carne.

...Așa hotărâseră să-l trimită pe Stejarmare spre a-l aduce de îndată pe vraciul iscusit al lui Rakoczi. Trecuseră trei zile și în a patra el sosi obosit de drumul fără popas, dar cu bucuria că împlinise încă o poruncă în folosul țării și al măriei sale.

— Pentru ce n-a venit vraciul acum? întrebă neliniștit marele spătar.

— Va sosi în două zile, având de pregătit alifii și afion împotriva durerilor. Trebuie să urce în munți, pentru ierburile tămăduirii. Așa mi-a grăit, a răspuns slujitorul domnesc.

— Și încă patru zile pe drum, a îngăimat Diicul.

Aflându-se acolo, boierul Mitcu, care-și priticise necazul ani în șir de când fusese înlăturat din suibă ce-o placuse, răspândi taina pe întuneric, gândind că drumul vraciului spre Târgoviște trebuie întârziat, dacă nu chiar întors. O să trimită vorbe către el că voievodul s-a înfirit și-i mulțumește pentru gândul cel bun...

Zăngăniră pinteni către vraciul Iacob a doua zi; trei

mogâldețe, rostind vorbe frânte, înspăimântați de cum plecaseră, deși în lauda lor se socoteau români tari de înger. Pricepeau ei că, de vor fi prinși cu trădări în gât, nu vor afla iertare decât în moarte, ceea le isca ameteți de cap, mai ales că o vreme li se năzărira că sunt urmați îndeaproape de un slujitor domnesc.

Călăriră totuși spornic și la poalele munților se odihniră un pic, părăsiți de gândurile negre, întrucât nu se zărea nimeni în urma lor.

Linistea fostoare a pădurilor le alungase acel simțământ al primejdiei. Li se facuse toame și socotira că aveau vreme să mai întârzie un ceas-două la hanul Mâhnitului.

Acolo însă, un om de-al lui Filișan abia îi aștepta și le căta în voie, aducându-le tot ce le poftea inima, bunătăți și vinuri alese, din cele vechi, încât părăsiți de griji, uitară graba.

Când plecară, ei auziră un sunet întristat de corn dar nu-l mai luară a primejdie...

Vraciul Iacob ghicise însă din vorbele acelor oameni grăbiți să se ducă înapoi, că duc în desagă șiretenii care poartă urzeli pline de păcate și dacă nu le înlături, aduc pagube mari.

Sosise însă călărețul chipeș din nou și doar nu-i căzuse în genunchi să meargă cu el; ochii lui nu mințeau ci străluminau de iubire pentru domnul său, abia pripidind să se facă una cu noaptea.

Așa nu i se mai întâmplase vraciului, o asemenea strâmtoare din care trebuia să iasă, hotărând ce cale să

apuce, spre a nu se înșela.

Se pregăti de cale lungă și în două zile se afla la curtea din Târgoviște, unde mai fusese cu ani în urmă, aproape de-și mai amintea, însoțindu-l pe Kemeny.

...Se zvonea că voievodul Matei va avea război... Principele Rakoczi primise poruncă de la Poartă să nu se amestece în neînțelegerea lor, să stea de-o parte. Își aminti destăinuirea lui Kemeny, care-i spusese că el și Bornemicza, căpitanul general, ar fi dorit să-l sprijine pe Matei, deși își

pune capul în primejdie. Dar principele n-a vrut cu niciun chip; a poruncit lui Kornis să trimită oștile în Țara Bârsei iar pe Kapronezai l-a îndemnat să-l ajute pe Matei.

De ce l-a mai pus pe drum, tot în solie, de astă dată la Moldova, pe Acatiu Barcsai? Spre a-l asigura pe Vasile Vodă că nu-l va ajuta pe Matei...

— „Încurcate treburi se învârt sub osiile politicești, cugeta vraciul! Mai că-ți vin ameteți, până le afli rostul adevărat, altfel, de le iei cu ghiotura, intri la necaz...”

Surâse, ciupindu-și mustața, și pășind către poarta Curții domnești socoti că într-o asemenea încâlceală se plimbă și el.

Voievodul părea că doarme dus călător între hotare și ape. Vraciul Iacob se apropie și atunci ochii săi blanzi, unezi de suferință, se deschiseră.

— Îndură, măria ta! O să doară dar o să treacă...

— Îndur, vraciule Iacob, zise voievodul în oftat încet. De ani de zile o fac și nu mă vait nimănuia ci doar smirna și tămâia rugii le alătur în cuvintele mele pentru iertarea ce va

să înlăture din păcatul vărsării de sânge ce n-ar fi trebuit...

Mai la dreapta, pe un sfeșnic bătrân, câteva lumânări aprinse, spre a răspândi raze ce aduceau pace și întristare.

Vraciul cercetă rana cu luare aminte și pricepu căinția polonului care-l îngrijise; obrinteala verzuie se datora vreunei otrăvi, presărată peste vătămătură, în ascuns un leac pentru drumul spre mormânt. Avea să-l vindece pe voievod numai cu lipitori de apă și zeama ierburilor aduse de el în testemele legate și rămase mirat în inima lui cu

privirile în bejenie, spre slăvitul stăpân.
— Să țină taina închisă cu șapte lacăte sau s-o împărtășească celor doi sfetnici apropiați, care stăteau descumpăniți în mijlocul odăii?

— De acum e gata, spuse vraciul încet, parcă ar fi vorbit la o cinstită spovedanie, cu inima pustiită de un suspin adânc de ușurare. Nu vătămătura ar strica viața măriei tale, ci otrava...

Cei doi, Diicul și Uriil, rămaseră parcă împietriți, cumpănind la cele auzite din gura vraciului, năuciți de o așa veste ce-i scutura cu frig.

Auzind asemenea vorbe, voievodul tăcu, apoi, ridicând fruntea, căută un răspuns pe potrivă în ochii boierilor și neaflând decât uimirea lor zise:

— Știam de otrava sufletului, pe care mi-o aduseră de când am fost venit domn; aflu acum că hainii s-au bucurat să-mi vază și trupul în zvârcolirea suferinței, ca gustul ciorbei să stea în aceeași oală...

— Păcătoșii! Să fie munciți cu fierul roșu, până ce vor vărsa veninul din ei și numai apoi să fie trecuți în lumea dreptilor!

Diicul ieși grăbit, întunecat la chip de acea urzeală ce pricinuisse necaz măriei sale și pe care el nu izbutise s-o dezlege la vreme.

...Peste câteva zile, vătămătură începu să se închidă și vraciul Iacob, după multele ceasuri de veghe, se lăsă în dulcea desfătare a somnului, într-o chilie retrasă, unde drept

perină i se aduse un mic brat cu fân, cum îi fusese voia. Mai rămase o zi, cetind curtea și împrejurimile ei, la pas încet, ca și cum ar fi zâmbit tainic unor gânduri ce veneau din negura amintirii, urmat îndeaproape de Stejarmare, care avea să-l însoțească până la Făgăraș și să răspundă de viața lui.

În răstimp, boierului Mitcu și altor patru apropiați li se luă viața cu săbiile lor, spre a se întoarce la dreapta credință a pământului pe care o uitaseră iar alți șase, scuturați de bărbi, fură duși să trăiască în silnicia beciului câte zile vor avea, băgați în seamă doar cu pâine și apă, spre a se spăla de greul

păcat și a-și mântui sufletele. Veni război de vară, cu fulgere mari, spintecând cerul de la răsărit la apus, rostogoliri de tunete deasupra dealurilor și voievodul, auzindu-le răpăitul, își aduse aminte de bătălia de la Finta, certând în somn dușmanii din afară, vicleni și răi în știința războaielor, ba plecând cu visul către mănăstirile ridicate în vremuri prielnice.

De sfinții Constantin și Elena, într-o înserare, intră la Arnota și puse să bată clopotele și să se facă slujbă pentru părintele său.

ătuseră în poarta cea mare de la intrare, înverșunați,

B

apoi larma se potoli ca din senin.

Seimeni amestecați cu scursura târgului așteptau

vreo pomană și stăteau la pândă în jurul flăcărilor, murmurând cârteli împotriva domnului, dar mai ales a celor doi, care le stăteau parcă-n gât, Vistierul și Armașul.

— Petrecere mare! zise un zdrahon de om, cu o scripcă sub brat.

— Gâlceavă, îi răspunse acru Dușan, căpetenia răzvrătiților. Dar tu?

— Păi și eu, îngăimă cam uluit omul. Unde-i gâlceavă, trebuie și lăutari ca lumea, altfel lipsește mirele din nuntă!

— Atunci zi-ne ceva de inimă albastră, baragladină! Dă-te și tu mai încoace, să-ți văz dinții...

Scripcarul își mușcă buzele în necaz stăpânit și tăcu, apropiindu-și mâinile mari de flăcările jucăușe. Se așeză, oftându-și parcă ursita.

— Zic, boierule. Știu multe, c-am pribegit prin lume de mic, dar ca să fiu pe placul matală o să-ți cânt unul de pe aici, de pe lalomița noastră, of, mamă, că n-am eu un pic de zeamă!

— Dă-i mă! porunci Dușan unuia de alături care-și uda mustățile într-o ploscă. Dă-i să prinză curaj!

Bucurat de așa îndrăzneală, tuciuriul începu să tremure arcușul ușor și glasul puternic i se muie într-un fel de amar

răscolit:

*„Rabdă inimă și taci,
Ca pământul care-l calci...
Că e lumea-nșelătoare
Ca o apă curgătoare”.*

Nu se gândea că omul ar veni cu alte rosturi între ei; Dușan îl luase în priveală și nu-l mai slăbea, își lipise văzul de el și tot da din cap, cu sufletul uscat de dorul duios și nătang, împungând văzduhul cu două degete apropiate în pleznet dibaci.

— Iote, mă! făcu Dușan. E lumea înșelătoare, ai? Ca și voievodul, că purtai greul la Finta și tăiai la cazaci cu duiumul și-acu nu ne dă berechetul de aspri, cum a fost vorba, din plin, pe trei luni!

Zice că n-are bani, ca și cum noi am fi legați la ochi! Mai ne și amenință Armașul, că ne bagă la beci și-om putrezi... Ha! N-am putrezit noi la Finta, că a fost puhoi de apă, și-apoi a dat cu grindină și ne-am războit în credință, dar e o vorbă: „Pe cine nu lași să moară, nu te lași să trăiești.” Ne-am calic în lupte, în vreme ce Vistierul pune-a aurul în căldări și-și îndestula viața până la râgâială, cu de toate... El a fost ferit de gloanțe, avea răceală la șale dar i le-om încălzi noi, nu ducă el grijă! Ei, scripcarule, ce zici?

— Eu sunt calic amărât, viteazule! Azi am treabă mâine zac pe vatră și-nghiț o doină, ce să fac? Dar eu zic, să mă

ierți, că măria sa n-are vină și nu face să-l blestemi. El are aur, dar e al țării și-l numără de două ori, că le dă la străini să le-mbuneze uitătura. Acu, s-aude în târg că e bolnav, gata-gata să-l ia cotigarul, dar a venit un vraci iscusit de la nemți și l-a vindecat.

Un huruit de căruță se auzi pe pietre și-un rădvan se ivi la cotitura drumului ce intra în Curtea domnească. Caii se opriră, struniți ușor de stăpânul lor.

— Vin de la Brașov, zise el. Am adus aba pentru negoț.

Târgul e-nchis! auziră totți răspunsul lui Dușan. Un hurez dadu zvon din salele de la iazul morilor și pomii foșniră lângă ziduri; noaptea începuse cu stele presărate și acum rânjea întunericul, biruit de flăcările ce luminau fețele flămânde de răzbunare ale seimenilor.

Dușan își pocni palmele și se ridică, îndreptându-se către căruțele negustorului.

— Aveți ciumă în târg? întrebă omul, coborând.

— Mai rău! îi răspunse Dușan, agățându-se cu mâinile de suianul rădvanului.

— Dacă-i așa, vă dau rachiu, c-am adus un butoiaș pentru marele Armaș, cum a fost tocmeala. Ai strica orzul pe gaște, negustorule! Mai are puține ceasuri de trăit. Acum stă zăvorât în cetate dar mâine, vrednicii mei oșteni vor intra să-l vază la față, pe el și pe Vistier.

Scripcarul își ridică trupul, purtându-și vioara sub braț, apoi se făcu nevăzut pe o uliță dosnică, spre Bărăție.

Altădată, străjile l-ar fi simțit și-ar fi umplut noaptea cu strigătul lor; acum era o tăcere tristă, prevestind ceasuri de mare primejdie.

Intrară în zori, după ce noaptea le îndârjise și mai mult pornirea, noapte de chef, prin toate cârciumile târgului.

Ilina se afla lângă odaia de somn a doamnei Elina, când auzi loviturile de spadă ale seimenilor încercând să rupă ușile vistieriei.

Urlau mai abitir ca sălbaticii, parcă erau apucați de sminteli și nu mai știau de rușine. Înțelese cu groază că vine urgie mare și alergă să adune copiii, trăgând drugii la uși. Îi bătea inima să-i iasă din piept. Îngână înfricoșată:

— Ajută-ne, doamne, să pășim peste ceasul cel rău!

Răzbeau până în camere sudălmi grele și lovituri, porunci neînduplecate și dârze, amestec de chiote și tropot mare, parcă venea zguduirea pământului, cum se mai întâmplase la războaie.

Era nedumerită și pricepu că acea larmă o iscase puhoiul de seimeni cărora le vedea chipurile și teama i se strecură în

suflet pentru viața voievodului și a lui Mares.
— Vor să-l înjure pe mărișor! Vor să-lucidă! Dar n-au să izbândească mișei, doar mărișor e bolnav, n-or fi așa de haini la sufletul lor... Și-apoi e păzit strașnic...

Uitase însă că erau mulți, cum uitase și de doamna Elina. Alergă într-un suflet și o află palidă, înspăimântată de glasurile răsculaților care izbeau pereții încât tremurau

făcliile de rugă.

— Slăvită doamnă, nu vă fie teamă, sunt aici! zise tremurând ca o trestie în bătaia vântului.

Doamna Elina îi surâse blajin, într-un licăr uscat al privirii înfricoșate, aprinse o altă lumânare în sfeșnicul de lemn și îngenunche pe podea.

Prin firidă se zăreau zidurile cetății, surpate și mâhnite, parcă se rugau și ele cu fața spre răsărit, în vreme ce hărmălaia se întetea, tălăzuind mulțimea oștenilor adunați.

Seimenii scoteau tunurile și cătau la ierbărie, ațâțați rău că Armașul tălăse doi din trimiși lui Dușan.

Și darabanii domnești întocmiră pace cu seimenii, luați de vântul răzmeriței, poftind și ei plăți din belșug, că doar și ei luptaseră fără câștig dobândit.

Îl prinseră pe Armaș și-l scuipară pe rând.

— Ți-a sosit ceasul, Armașule! îi strigă sârbul. Vezi, toate au un început voios și-un sfârșit trist... Îți plăcea să ameninți și să jefuiești omul la casa lui; o să te săracim acum și noi! Omorai pe unii fără vină și apoi puneai oamenii tăi să-i îngroape în locuri necurate, batjocorind numele domnului,

parcă tu erai Mamonul necuvios.

— Îndurare, capitane! Te fac bogat pe toată viața ta, dacă mă ierți.

— Auziți, flăcăi! își întoarse fața Dușan către mulțimea tălăzuită în curtea cea largă. Cerșește milă și îndurare de la noi, când el ne-a tăiat trimișii... Îndrăznește spurcăciunea, ca să vedeți!

Îl plesni scurt cu latul săbiei peste pomeții obrazilor; dâre roșcate se iviră și se umflară pe chipul Armașului.

— Să-l tăiem căpitane! Acum să-l ciopârțim! strigară seimenii.

— Nu-i facem cinstea asta, oștenilor! O să-l scoatem din târg, căci îl spurcă; afară l-om ușura de cap și i-om arunca trupul, cum îi plăcea chiar lui!

— Plătesc cu aur, căpitane! Îndură-te!

— Aur o să-mi dea Vistierul, care stă după zăbrele de frica

mâinii mele!

Din beciul agiei, unde se ascunsese, alții îl scoaseră afară și

Vistier și-l purtară în lovituri către căpitanul lor, rușinându-l rău; abia de-și mai purta pașii către locul unde era mai mult împins de furia dezlănțuită a oștenilor neplătiți și-l cuprindea năuceala, nevenindu-i să creadă că i-a sosit ceasul de pe urmă. Unde erau vitejii voievodului să-l apere? Unde-s șirurile de călăreți ce înspăimântaseră cazacii la Finta?

Îl cotropise amărăciunea și deznădejdea, înțelegând că nu mai are defel scăpare, clipi către Armaș și-i veni greață; văzându-l plin de vânătăi și rani. Aveau să fie uciși amândoi și gândul îi slăbi inima dintr-odată, simțind cum i se zbat vinele de la tâmple ca niște ciocane.

Dacă ar avea putere, ar arunca porunci, doar ar avea dreptul s-o facă însă pricepu că totul e în zadar; chipurile împietrite ale seimenilor glăsuiau într-o înțelegere mută că

legiuirea domnească nu-i mai atinge, că nu-i mai robesc poruncile înfiorate.

Fură legați de mâini și biciuiți de la spate, așa cum hotărâse Dușan. Doi oșteni se așezară în față, ținându-i sub priviri, într-o ațâțare care nu prevestea nimic bun. Sârbul făcu un semn cu sabia și convoiul se scurse în afara târgului, parcă venise ceasul de pe urmă al morților înviați. Cei care întârziaseră pe uliți avură prilej să audă vorbele unui seimen slăbănog, venit în goană și îndemnând mulțimea:

— A sosit ceasul răzbunării, fraților!

Vremea se arăta întristată, cu nori cenușii ce îndurerau și mai mult privirea; o ceață vânătă se ridicase în jurul Chindiei, mărinind mahnita muțenie a cetății.

Uriil se îngriji de daruri și cele trebuitoare sfântului lăcaș, apoi ajută la scrisul pisaniei. Pagubele și stricăciunile răzmeriței aduseseră oftat adânc în sufletele curtenilor și doamna Elina le pusese pe toate la inimă, încât ghemul amărăciunilor o doborâse.

În ceasul acela doar Ilinca îi fusese aproape doamnei Elina și i-auzise ultimul suspin, cu care plecase dincolo, în lumea fără de griji.

O chemase în zadar; trupul i se răcise încet și doar ochii, ațintiți spre înaltul odăii, stăruiau într-o visare îndelungă și fără margini.

Fură împlinite datinile pentru asemenea mari dureri în care își află soarta cei duși și prealuminatul mitropolit,

vorbind mai mult în pilde, sfătui întristații pentru o viață în smerenie și blândețe căci numai aceștia vor trăi veșnic din roadele faptelor lor. Măria-sa și-a strâns lacrima în barbă, că n-a putut-o însoți, fiind iar bolnav, cu toate alifiile tămăduitoare date de vraciul Mascellini, chemat și el la curte. Sufletul i-a rămas închis între zidurile cetății, sporind rugăciunile spre înlăturarea rățăciților seimeni și darabani, care grăbiseră cu faptele lor sfârșitul doamnei Elina.

Un hohot mut i-a însoțit ceasurile de rugă, o înmărmurire mai apoi ca o împăcare cu soarta, când a auzit limbile ceasului cel veșnic rostind întristări și strigate de jale ce încearcă lumea de la cel din fașă până la omul cu barbă albă.

Năpârcile ce și-au umplut inimile cu venin împotriva domnului își vor primi plata îndrăzelii lor nebunești, la aspra judecată a voievodului, când se va înfiri, căci prea l-au încercat cu multele mișelii de iabrași și varvari și nu vor scăpa nici în gaură de șarpe. Îi va lega în funii pentru necazurile și vicleșugurile lor și pe unii boieri, care au mâncat din pâinea dulce a domniei, uitând mila binefăcătorului și mișcându-se ei înșiși către zurbe, ca niște

străini de pământul țării.
Răvășit de multele întâmplări, Uriil cată spre voievod să-i împlinească poruncile, acum fiind doar cea a apei, ca să-și ude buzele și credinciosul slujitor își alină amărăciunea în vechi nădejdi, amăgeli în atâtea ceasuri de singurătate, lângă trupul măriei sale care-i aduc înfiorări de zâmbet fugar.

— Au scris întocmai pietrarul, după cum am poruncit?

— N-au clintit nimic, măria ta!

— Cetește, cetește s-auz, căci a stat clopotarul să mai răsufle și el...

Uriil desface sulul, după care Iosifie pietrarul s-a învrednicit cu sudoare zile în șir, spre a fi chiar el pomenit la loc de cinste și zice:

„Acesta este mormântul prealuminatei doamne Elina, prințesa soție a preaonoratului conducător și voievod Io Matei Basarab și legitim domn, care de două ori câte

douăzeci de ani împlinind în vrednicia de soție, a dăruit bogății multor biserici, a zidit până la terminare mănăstiri deja ruinate, s-a ostenit pentru cei săraci... a fost întotdeauna binefăcătoare de numeroase fapte binecinstite și ajutătoare tuturor oamenilor strâmtorați, prea mare dătătoare de sfaturi la ai săi și la străini”. Era după prânz și măria sa, păscut de boală, îngâna vorbe nedeslușite uneori și arar i se limpezea glasul și rostea cuvinte întregi, din care putea să iasă înțelesul că viețuirea omenească e amăgeală clădită pe nisip și numai cel sfânt, ținând nuiua cânt și îmbunarea, ne arată schimbarea acestei lumi și pulberea

zilelor.

A ajuns măria sa la marginea vârstei omenești, a gustat din mărirea lumească ce i-a fost scrisă în zodie, a judecat bine pricini rele, a aflat frământarea supușilor, a mai cumpănit și strâmb fapte bune.

Uriil clipește spre neștiute gânduri din cărți, parcă le poartă în minte mereu și chipul capătă involburarea vremii

ce s-a dus ca o pasăre fugară, cu blânde bucurii, prea puține însă.

El știe cum că învățații vorbesc ca orbii de lumină și-și uită trupul, pentru chemările visate ale sufletului, mai mult prânz uscat, oftat în blide, trai înstrăinat și pustiu, cu multe prilejuri de melancolie și răbdare.

Cuvântul măriei sale a fost statornic precum munții Brașovului și acum, la terminarea zilelor pe care le presimte venind, Uriil caută lumini depărtate, ca dâra stelelor pe

cerul ursitei celui ce din neamul Basarabilor și-a slăvit numele cu fapte bune și a grijit de țară.

Din cetatea Târgoviștei, voievodul a făurit tihna țării cu neliniștea lui și a viețuit în credința neamului său; ce va să mai fie și ce împinge roata vremii se arată în rău și-n pagubă, iar el vede spulberată calea sa la Viena, purtând pecete către împăratul Ferdinand, pentru ca Mihai, nepotul Viteazului, să vină domn al țării. Tresare Uriil. Parcă la Hofburg ar fi și pașii îl poartă către voievodul ereditar al Valahiei, cel care ceruse scutiri de vamă pentru mărfuri ale măriei sale la Nürnberg și Viena, precum țesături în fir de

aur și argint, vase scumpe, pergament și hârtie – trebuințe ale țării – și se lasă dus de apele aducerilor aminte, când voievodul se află căzut la pat și-l îngrijesc doftori de două credințe.

Orologiul Vienei bătea ca o inimă bolnavă și Uriil auzea cântecele breslașilor petrecăreți în taverne pline de fum, unde se bea vin roșu, uneori amestecat cu cel alb, după ce s-

au săturat cu carne de iepure și de vițel. Acolo, în curtea interioară, văzuse Praterul și Dunărea clipocind către depărtata lui țară și se minunase de jocurile cu maimuțe și herculii, mai apoi la Poarta Roșie, unde actorii se împrăștiu printre mese, spre a-și câștiga creșterii.

Cuprins de deznădejde se întorsese de la Viena, aflând că Mihai Pătrașcu era la curtea lui Hmelnițki, trimis de însuși împăratul Ferdinand și gândul îi fugea spre nenorociri viitoare, presimțind plin de amărăciune războiul și izbăvirea

prin suferință.

Acum, la ceasul de veghe din odaia mării sale, Urii se simte secătuit de suflet, căci zilele scurse una după alta, aduseseră pagube în statornicia țării și lățea bănuiala până și în cei mai credincioși slujitori.

Nu fusese chiar mitropolitul unul din ei, de vreme ce marea sa îl voia despuat de cinstea arhierescă spre a fi monah?

„Pentru ce necredința, îndoiala și pizma cea rea pribegesc cu noi? Ce taine colindă prin sufletul omului și-l strivesc, încât se face nevrednic și pornit în răutăți?” își zise, cătând

spre lumina icoanei din odaia voievodului.

Viața se scurge în șoapte și arar vreun slujitor, închinându-se adânc, încearcă să intre în vorbă cu altul și să afle viața mării sale dar aprozii se fac că nu știu, parcă au limbile retezate. Așa, în cumpănă, stă chiar căpitanul Mareș, care ar vrea să-i dea de știre cum s-a sfârșit de zile boierul Socol, la casele lui, urgisit de seimeni.

Nu îndrăznește să-i tulbure liniștea și stă ca o umbră
lângă ușă înfășat în fumul ce-l mișcă opaițul și-l pâlpâie
către unghere.

 ătre miezul nopții, când omul obosit doarme buștean
 și duce porcii la jir, mai ales slugarii ce-au tot muncit
 din zori până în amurg și carora le cheama trupurile
 rogojina de cum au închis porțile curții boierului Socol, o
 ceață leșioasă și-a întins limbile peste ierburi, în jurul
 acareturilor și-a urcat spre pădurea Răzvadului, ca un steag
 zdrențuit.

Nu se zărea la doi pași și pe lespezile mari de piatră ale
 drumului ce urca spre curte, umezite de lacrima nopții, o
 ceață de oșteni, cu toată urâtenia timpului și-a întunericului,
 porniseră zurba.

Tăineau îmbufnați nevoie-mare și ațâțați mai abitir de
 rachiu, se ciondăneau între ei, urmând făclierul, un seimen
 mustăcios și palid ca un monah sfios, gata să sune toaca de
 rugăciune dacă n-ar fi avut ochi răi, ca de bufniță și n-ar fi
 adus sudălmi boierului încât tremura calul sub el.

Lângă porțile de stejar au oprit și de sub oblâncul șeilor au
 scos șomoioage de paie, cârpe și câlți, aprinzându-le în
 tăcere.

Seimenul mustăcios a scos sabia și-a început să bată aprig
 în lemnul porții, furios că nimeni nu-i răspunde, apoi ceata a
 prins să fluiera și să strige.

Boierul Socol a ieșit primul în pridvorul casei și a început
 să suduie slugile somnoroase, care ieșiseră afară, dând
 buzna pe uși și trântindu-le, parcă venise sfârșitul de lume.

— Cine sunteți și ce vreți? și-a îmbărbătat inima omul.

— Oamenii măriei sale și pohtim să ne însoțești la Curtea domnească, așa cum avem poruncă! a răcnit seimenul mustacios.

— Așa? s-a mirat Socol. Acum, în miez de noapte, să mă însoțesc cu niscai furi ce nu mai au rușine și se țin de rele? Plecați, până nu vă pușcă slugile mele, nerușinaților!

Un șuierat slab se auzi lângă zid și câțiva lefegii aruncară sfori și urcară pe ele gâfâind; cei de-afară sloboziră focuri de susanele și porțile fură deschise. Îl prinseră pe boier și-l legară zdrăvan în sfori, îndemnându-l cu lovituri să le dea cheile pivniței, unde, ziceau ei, se află vin mai ceva ca al sfinților călugări de la mănăstirile Argeșului și Socol n-avu încotro, gândind că poate își va scăpa zilele, într-un eclipsis al minții care-i furase tot sângele, din obraji.

Jos, în pivniță, lefegii îi desfăcură sforile și-l lăsară slobod, numai să le toarne vin și-n lumina scăzută, doborât de spaimă, boierul le umplea tecile săbiilor de la cepul butoaielor și ei sorbeau cu pofte nebunești, ca de lăsata secului, parcă ar fi făcut prinsori.

— O să vă pedepsească măria sa, să stiti! îndrăzni el. Seimenul mustacios avu o pomire seurtă de umire și mai să-l plesnească cu sabia dar se răzgândi și-i zise rânjind:

— Noi am purtat războiul la apa Fintei și tu ai fost vorbit cu Vasile Vodă, de nu ți-a atins moșia cu oștenii, dar acum ți-a sosit ceasul.

Și diavolii întărâtați n-aveau de gând să sfârșească odată,

să nu-l mai batjocorească cu pilda vorbelor care-l ardeau mocnit în adânc; avea să plece poate spre zori, storcând tot răul din ei, pritocit din belșug cu vin roșu, ca sângele Nazarineanului.

O fulguială de frig îl cuprinse și-l cutremură ca pe un om bolnav; nădușelile îi scaldau trupul ca-n baia domnească, de sâmbăta cerșetorilor.

Gropnița cu butoaie de dud, încheiate de meșteri din Adâncă și Săcueni îi apăsa umerii și-un nod îi strângea

beregata; răsufla greoi și fumul usturător îi găiaia în piept. Îl ridicară și-l scoaseră pe scarile pivniței, mai mult împins și ținut de brațele tremurânde și schilave pe când el murmura în neștire rugăciuni pentru iertare.

— Să ne dai bani berechet, boier Socol, că măria sa n-are de unde! îl îndemnă din urmă mustăciosul Dușan.

Scotociră peste tot, în zadar însă. Pungile cu taleri și mahmudelele boierului bătrân erau ascunse bine, la loc ferit, într-o firidă sub lespedea de piatră a zidului și seimenii îl împrășcară iar cu vorbe urâte și-l traseră de barbă, mai să i-o smulgă, negri de mânie și scârbiți de cerbicia fără foloase.

Socol abia putu să îngâne, sufocându-se:

— Omorâți-mă, blestemaților!

Izbit cu săbiile peste țurloaiele picioarelor, el fu târât afară și purtat mai încolo, ca o obială, la o aruncătură de praștie, unde se prăbuși pe iarba plânsă a nopții. Acolo l-au legat fedeleș, l-au strâns cu funiile în dreptul pieptului de un mesteacăn răzleț și-au chiuuit, jucând în juru-i. Ceilalți,

rămași să încarce lucruri de preț, dăduseră foc casei, răzuind noaptea cu strigăte nebunești.

Boierul Socol s-a sfârșit privind spre acareturi; flăcările îi mângâiau de departe ochii cu bicele lor de foc și-n jos valea se umpluse de fum negricios, coborând spre Valea Voievozilor, în văluri catifelate și de acolo, peste Ialomîța, către Curtea domnească.

Străjile au dat înștiințare din turn că fulgerele ară cerul dinspre Răzvad și Mareș cumpănește și intră tăcut la măria

sa, cu gând să-i spună, dacă nu s-o pripici cu teama. Înclinându-se, aștepta îngăduința, și voievodul îi zise:

— Ce veste, căpitane?

— Măria ta! Oamenii din straja turnului zic că arde cerul spre dreapta mănăstirii din deal...

— Cine a îndrăznit să-i dea foc, căpitane?

— Răii, măria ta... Umblă cu zavera prin satele din jurul Târgoviștei și fac stricăciuni...

— Să-i potolim, căpitane! Să-i mai îmbunăm cu sabia, dacă prin vorbe bune nu se astâmpără...

— Am să-l trimit pe Stejarmare, măria ta!

În camera voievodului ardeau butucii și răspândeau flăcări sângerii pe pereți, ca niște salbe jucăușe.

— O să scap de acești seimeni, căpitane Mareș! Să se ducă-n plata lor, că prea m-au tâlhărit și mi-au înnegrit zarea... În primăvară am să stric cuibul lor de viespi și-o să-mi fac oșteni mai mulți de prin satele din jur...

Ochii măriei sale îl priviră pe căpitanul Mareș cu luare-

aminte vrând să-i afle înfățișarea mai bine, ca într-un răsfăț de uimire. Dar el privea tăcut spre voievod, mai ales că ultimele vorbe le zisese prea tare, parcă cuvintele atârnavă mai greu ca oricând.

— Ce fac poporenii mei, căpitane credincios? La casele lor, cum mai viețuiesc?

— Măria ta, eu de mult n-am mai umblat singur prin satele din jur. Slujba mea este aici, lângă Turnul Chindia și lângă măria ta. Căci noaptea...

— ~~Ce faci noaptea, căpitane dumneata?~~
— Privesc Turnul, măria ta! Mai ales când e lună plină și razele ei îl mângâie cu fuiorul lor alb, îmi tresare inima de bucurie căci țara e în liniște și noi la fel. Și umbra lui îmi spune, întinzându-se până aproape de odaia măriei tale că n-o să pierim cât el se află aici!

— Odată mi-ai vorbit despre razele de soare, cum strălucesc peste biete spinări, la Peșteani...

— Întocmai, măria ta. Dar a trecut atâta amar de vreme c-am și uitat... Acuma...

— Turnul ni l-ar putea lua, căpitane?

— ~~Turnul nostru, nici măcar să ni-l strice, n-au cum,~~
doamne! El are viața lui și eu îl auz de ani și ani cum stă cu urechea ațintită și văzul limpede peste câmpia născătoare de lumină și rod bogat. Așa va fi în vecii-vecilor!

etatea zace sub povara zăpezii și patimile se iscă în ascuns, în hanuri dospice și tremură bolțile de chiote și ulcele sparte. E încă iarnă, pe trecute, voievodul a mai îmbunat pe jumătate lefile dar zarva, potolită doar, stăruie și clocește în mințile răzvrătiților ca un jar sub cenușa vremii.

Pânda pare că stă în ochii înrăiți ai lumii și gândurile se spun cu teamă, căci agia și-a răspândit iscoadele peste tot, le-a croit haine felurite, să intre în pielea oricui, să semene cu orice chip și să amiroase până și damful grețos al băuturii.

Vorbe verzi se șoptesc numai între patru ochi, taine știute de toți alunecă și aduc căldură în trupurile oamenilor, altfel sleite de amar. Vodă a dat porunci aspre slujitorilor și chipul i s-a încrețit de supărare, căci se știe hulit și n-are puteri să oprească urâtele vorbe, să astupe gura lumii măcar pentru o vreme, care să fie începutul sfârșitului.

Zurbagii, întărâtați de vin, scuiă când îi aud numele și noaptea sunt luați din Țoale și duși la temniță, unde nici că tac, chiar de sunt osândiți pe viață și arși cu fierul.

Caligrafi cu treburi tainice pun vinile spre știința domniei, le mai încondeiază, ca să atârne la greul pedepsei și să-și arate credința obosită. Umblă limbile că vine zavera învâlmășită plocon la sfârșitul domniei, că e blestemul mitropolitului, alungat și hulit de mânia sa, cum c-a făcut și

c-a dres vorbe împotriva strălucirii sale.

Și măria sa a scris Patriarhului din Constantinopole:

„...l-am caterisit, l-am despoiat de cinstea și vrednicia arhierească și l-am alungat departe de dânsa, să petreacă la fel cu oamenii de rând și să i se zică Monahul”.

Dar unii spun că măria sa a uitat că măgarul nu zbiară degeaba lângă pășunea verde, sau crede că dacă i s-a făcut iar pumnul tare, nu va da seama într-un ceas venitor ce-i va aduce aminte că puterea e ca tăria cenușei?

Mitropolitului i-au putrezit hainele de lacrimi în rugă și patima s-a răsfirat între sfinții părinți, în aceste împrejurări fără noroc, clocotind în apele opărite ale necazurilor ce prăbușesc omul în praf și pulbere, ca un nimic.

Cu ce să se fălească acum voievodul?

Amanta de lume știe că și credincioșii săi oftează la pripitele judecăți care scoboară fără drepte cumpăniri și aduc răul și-l lătesc în revărsarea urii nestăpânite, în lacrimi și încontreli. Iosifie pietrarul a auzit în zvârcolirea somnului întârziat de durerea brațelor ostenite, bătaile clopotului de la Bărăție și s-a sculat, închinându-se minunii ce-i venea în

urechile aproape surde de loviturile clopotului în sec.
El umbla peste tot și spune că nopțile îi sunt pline de dangăte, dar nimeni nu-l crede, ci mai mult îl alungă ca pe un nebun.

Noptile sunt acoperite în pulberea tihnei, când trupurile surpate de muncă ale slujbașilor cad ca tăiate pe lavițe, în odăile cam dărăpănate dinspre Ialomîța; alteori, prin

obloanele de la ferestre odată cu şuierul viscolului, se aud vorbe țândărite:

— Hai, miscați-vă, nenorociților, c-o să spuneți și țâța care-ați supt-o!

Și cade fierul drugilor grei și ușile vinete se izbesc de pereți, ca să intre vinovații ce-au păcătuit blestemând stema, iar temnița cu apă pe dedesubt îi mistuie și-i învață frica supușeniei.

Clopotele de la Mitropolie trezesc lumea din amorțeli și voievodul își ia doftoriile aduse de Mascellini, pentru durerile din șale, ce-l prind ca-n clește și-i smolesc fața.

La conacul lui din Dobreni, Constantin Cârnu pune slugile să facă lună carâta, iscodește din cerdacul înalt dacă sosesc olăcari cu vestea să fie domn al țării.

Uriil citește în odaia sa rândurile Monahului, pe care le-a trimis voievodului prin om de nădejde, dar îi e teamă să le dea în vileag.

Și zice Monahul, parcă azvârle preveste:

„Poruncile tale le-am slujit și-am făcut pe alții limbuți de încredere. Am înmulțit cuvintele, cugetând la ceasuri de cumpănă și de liniște. Nu e greu să-ți dai obștescul sfârșit, măria ta, dar ia aminte că dincolo te va dura tăcerea în care ți se va întrupa numele, că n-ai mișcat osia și m-ai alungat în nimic. Cu umărul ai fi urnit-o dar eu mă rog pentru iertare, căci mi se arată iar ghicitoarea de care-mi vorbeai, pe lângă apa întristată a Ialomiței...”

Uriil aude cuvintele măriei sale și cumpănește la îndreptările ce vor veni, căci seimenii s-au potolit și țara a intrat în liniște. El vede cum oștenii curții caută cu privirile înspre coama dealului de la mănăstire și în pacea care pogoară se aud tălăngile oilor, în curgere domoală către strunga domnească de la Viforâta.

Din soare răsare până-n soare apune pământul, sărutat cu iubirea vitejilor, îngropați în el, va primi vraja luminii și, când va cădea amurgul, ca o pecete de cerneală, el va osteni

să tălmăcească acele clipe de taină ale voievodului, să le dea strălucire, spre a birui tăcerea despre care glasurile Monahului în supărarea sa.

Și a zis măria sa:

„Eu am șăzut ca domn să pun în sufletul neamului meu lumina de liniște și rodul izvorât cu sudoarea osteneții, spre a alunga răutatea străinilor ce-au poftit la țara mea”. Curtea își va tăinui tăcerea în pietre și lumea în mișcare se va rări; va veni noaptea și se va aprinde felinarul, ca semn de odihnă pentru toată suflarea cetății.

Sufletele mahalalelor dinspre Calea domnească și Bărăție vor atîpi iar străile vor veghea soaptele care aduc amăgeala somnului și domolirea patimilor.

Fuiorul lunii va îmbrăca Turnul într-o lumină de fagure și roiuri de albine vor fulgui mâine printre pomii curții, din mândra Cetate a Târgoviștei, spre florile țării, așa cum a poftit măria-sa Matei Basarab, mângâind cu privirea sa blajină steaua născătoare de belșug.

SFÂRŞIT

